

# Verbatim records

## XIV Riigikogu, II Istungjärk, Täiskogu korraline istung

Wednesday, 25.09.2019, 14:00

Edited

14:00 Istungi rakendamine

**1.** 14:10 Kodakondsuse seaduse ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu (57 SE) esimese lugemise jätkamine

**2.** 14:50 Peaminister Jüri Ratase poliitiline avaldus seoses 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu üleandmisega

**3.** 15:45 Eesti Vabariigi valitsuse ja Jaapani valitsuse vahelise töötamisõigusega turismi kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (46 SE) esimene lugemine

**4.** 15:52 Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse, Riigikogu valimise seaduse, rahvahääletuse seaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse (valimispäeval valimisagitatsiooni piirangu ja välireklaami keelu kaotamine) eelnõu (51 SE) esimene lugemine

**5.** 16:26 Karistusseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse (Euroopa Liidu finantshuvide kaitse direktiivi ja alaealiste menetlusõiguste direktiivi ülevõtmine) eelnõu (50 SE) esimene lugemine

**6.** 16:42 Atmosfääriõhu kaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu (54 SE) esimene lugemine

**7.** 17:00 Meresõiduohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (47 SE) esimene lugemine

**8.** 17:08 Energiamaanduse korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (48 SE) esimene lugemine

**9.** 17:11 Ühendkuningriigi Euroopa Liidust väljaastumisega seonduva liiklusseaduse muutmise seaduse eelnõu (61 SE) esimene lugemine

**10.** 17:14 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Prantsusmaa sõjalisel operatsioonil Barkhane Malis" eelnõu (73 OE) esimene lugemine

**11.** 17:30 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni reageerimisjõudude koosseisus" eelnõu (69 OE) esimene lugemine

**12.** 17:39 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel väljaõppe- ja nõustamissmissioonil Afganistanis" eelnõu (72 OE) esimene lugemine

**13.** 17:46 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Ühendkuningriigi ühendekspeditsiooniväe koosseisus" eelnõu (71 OE) esimene lugemine

**14.** 17:56 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Euroopa Liidu väljaõppemissioonil ja ÜRO rahutagamissmissioonil Malis" eelnõu (70 OE) esimene lugemine

**15.** 18:01 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni või selle liikmesriigi, Euroopa Liidu või Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni juhitalval muul rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil sellesse esmakordsel panustamisel" eelnõu (68 OE) esimene lugemine

**16.** 18:09 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel konfliktijärgsel rahutagamissmissioonil Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses ja Süürias" eelnõu (67 OE) esimene lugemine

**17.** 18:15 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil Inherent Resolve" eelnõu (66 OE) esimene lugemine

**18.** 18:21 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni missioonil Iraagis" eelnõu (65 OE) esimene lugemine

**19.** 18:26 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Euroopa Liidu sõjalisel missioonil EUNAVFOR Med/Sophia" eelnõu (64 OE) esimene lugemine

**20.** 18:33 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel ÜRO rahuvalvemissioonil Liibanonis" eelnõu (63 OE) esimene lugemine

## 14:00 Istungi rakendamine

### 14:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere päevast, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu II istungjärgu 3. töönädala kolmapäevast istungit. Alustuseks, ma palun, eelnõude ja arupärimiste üleandmine. Kalle Laanet, palun!

### 14:01 Kalle Laanet

Hea juhataja! Head kolleegid! Kasutades klassik Rein Langi ütlemist, kui ta tuli siia pulti eelnõu üle andma, siis tegemist on ääretult hea eelnõuga. Eelnõu annavad üle Riigikogu liikmed Kalle Laanet, Jürgen Ligi, Andrus Seeme, Kristen Michal, Erkki Keldo, Annely Akkermann, Kristina Šmigun-Vähi, Urmas Kruuse, Vilja Toomast, Jüri Jaanson, Aivar Sõerd, Ants Laaneots ja Toomas Kivimägi. Selle eelnõu eesmärk on anda kohalikule omavalitsusele rohkem õigusi või õigust. Selle õiguse sisu on anda kohalikule omavalitsusele suuremad õigused oma territooriumil alkoholimüügi reguleerimiseks. Mis selle eelnõu sisu on? Eelnõu tulemusena võivad kohaliku omavalitsuse volikogud – ma rõhutan: võivad volikogud – piirata alkohoolse joogi jaemüüki kohapeal tarbimiseks kogu haldusterritooriumil või selle mõnes osas ajavahemikus kella 22-st kuni hommikul 10-ni, puhkepäevale eelneval ööl kella 00-st kuni 10-ni hommikul. Hästi lihtne eelnõu. Ma usun, et see eelnõu saab suurt toetust siin saalis, sest see annab kohalikule omavalitsusele suuremad võimalused otsustada, kuidas oma territooriumil elu korraldada. Aitäh!

### 14:03 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Eerik-Niiles Kross, palun!

### 14:03 Eerik-Niiles Kross

Hea juhataja! Head kolleegid! Mul on esitada küllaltki unikaalne eelnõu. Unikaalne selles mõttes, et eelnõul on viis allkirja, igast fraktsioonist üks, nii et tegemist on täiesti erakondadeülese initsiatiiviga. Mul tekkis ka kiusatus neid nimesid vaadates öelda, et see oleks peaaegu nagu väike poliitiline andekdoot, et esitajad on Must ja Valge, Kross, Lotman ja Juske. Aga kui tõsisemaks minna, siis milles on asja uba. Te kindlasti lugesite ja vaatasite telekast läinud nädalal, et Saaremaal leiti vast kõigi aegade kõige uhkem arheoloogiline leid Eesti arheoloogia ajaloos, üks 1700 aastat vana kuldkäevõru ja lisaks veel 70 väga huvitavat leidu ühest Rooma rauaaegsest ohverduskohast. See muudab meie arusaama Eesti vanemast ajaloost üsna põhjapanevalt ja on ainult põhjust rõõmustada selle üle. Milles on probleem? Probleem on selles, et praegu kehtiv muinsuskaitseseadus – ma ei taha avada selle eelnõuga arutelu selle üle, kas seadust peaks muutma – näeb ette sellise olukorra, et kui inimene, näiteks detektorist, leiab mingisuguse arheoloogilise asja, siis ta saab selle leiu eest leiutasu riigi käest, kui ta selle riigile üle annab, aga kui detektoristidel on kaasas arheoloog, siis leiutasu ei maksta. See tegelikult ju annab sõnumi, et ärge võtke arheoloogi kaasa, kui te lähete detektima, siis riik teile leiutasu ei maksa. Lisaks sellele, Saaremaal on Eestis vast kõige suurem probleem sellega, et viimastel aastatel on väga palju arheoloogilisi leide läinud mustale turule. Detektoristid ja salakaubitsejad räägivad pidevalt, et riik tõmbab teil naha üle kõrvade, ärge andke riigile, müüge kuskil maha. Nii et meil on ettepanek Vabariigi Valitsusele seekord mitte leiutasust rääkida, vaid antud juhtumil, kuna tegemist on tõesti unikaalse ja väärtusliku leiuga, maksta leidjatele preemiat. See on kogu eelnõu sisu. Aitäh!

### 14:06 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Vabariigi Valitsuse esindaja proua Heili Tõnisson.

### 14:06 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna viis seaduseelnõu. Esimeseks, riigilõivuseaduse, isikut tõendavate dokumentide seaduse ja konsulaarseaduse muutmise seaduse eelnõu. Riigikogus esindab seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust välisminister Urmas Reinsalu. Teiseks, riikliku pensionikindlustuse seaduse § 61 täiendamise seaduse eelnõu. Selle seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust sotsiaalminister Tanel Kiik. Kolmandaks, alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning sotsiaalmaksuseaduse, tulumaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Neljandaks, 2019. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu. Ja viiendaks, 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu. Nende eelnimetatud kolme seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Martin Helme. Aitäh!

#### **14:07 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Rohkem eelnõude ja arupärimiste üleandmise soovi ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kuus seaduseelnõu ja ühe otsuse eelnõu ja Riigikogu juhatuse menetleb neid vastavalt kodu- ja töökorra seadusele. Head kolleegid, teeme kohaloleku kontrolli.

#### **Kohaloleku kontroll**

Kohalolijaks registreeris ennast 86 Riigikogu liiget, puudub 15.

Nüüd tähelepanu! Päevakorra täiendamine ja täpsustamine. Peaminister Jüri Ratas on avaldanud soovi esineda täna Riigikogu istungil poliitilise avaldusega seoses 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu üleandmisega. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 56 lõike 1 punkti 9 ja lõike 2 alusel on Riigikogu esimees täiendanud tänase istungi päevakorda ja lisanud teiseks päevakorrapunktiks peaminister Jüri Ratase poliitilise avalduse. Seega, kohe, kui oleme lõpetanud eilsest päevakorrast üle tulnud punkti menetlemise, on aeg peaministri avalduse kuulamiseks. Edasi, tänase kolmanda päevakorrapunkti juures, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi valitsuse ja Jaapani valitsuse vahelise töötamisõigusega turismi kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (46 SE) esimene lugemine, teeb algataja nimel ettekande justiitsminister Raivo Aeg ja tänase 16. päevakorrapunkti juures, mis nihkub siis 17-ndaks ja milleks on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel konfliktijärgsel rahutagamissmissioonil Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses ja Süürias" eelnõu (67 OE) esimene lugemine, teeb komisjoni nimel ettekande riigikaitsekomisjoni liige Madis Milling. Me saame minna tänase päevakorra juurde.

---

### **1. 14:10 Kodakondsuse seaduse ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu (57 SE) esimese lugemise jätkamine**

#### **14:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Kuna eile jäi meil pooleli Vabariigi Valitsuse algatatud kodakondsuse seaduse ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu 57 arutelu, siis ma palun selle jätkamiseks ja ettekandeks kõnetooli juhtivkomisjoni esindaja Aadu Musta.

#### **14:10 Aadu Must**

Austatud juhataja! Head kolleegid! Eile jutuks olnud ja palju kirgi ja arvamusi tekitanud põhikooliseaduse muutmise teema oli Riigikogu kultuurikomisjonis arutusel 16. septembril. Kohal olid kõik komisjoni liikmed. Tunnetades ootust mulle järgnevate etteastete osas, jätan nimekirja nimeliselt ette lugemata. Tegelikult põhiettekande tegi – nagu ka Riigikogu saalis – haridus- ja teadusminister Mailis Reps ja kokkulangevus komisjonis räägitu ja saalis räägitu vahel on väga suur. Enamik nendest küsimustest, mida küsiti eile saalis, ei vaja kordamist, neid küsiti komisjonis ka.

Kõige enam tekitasid vaidlusi – kui püüda natukene aega kokku hoida ja grupeerida teemade kaupa –, siis kõige enam küsimusi tekitasid juba ajalehest läbi käinud motiivid. Kas lõpueksamid kaovad ära, mis saab nüüd hariduse tasemest? Ja tõepoolest selline suur mure oli, kas tagasiside ühiskonnale, ütleme, riigi ministeeriumile ja koolielu korraldajatele sellest, mis toimub koolis, jääb äkki nõrgemaks. Küsimusi oli ka selle kohta – juba päris tehnilisi –, kuidas hakkavad välja nägema need testid, mis peaksid asendama eksamit. Kas tegemist on valiktestiga või mõne muu testivormiga? Tegelikult me hakkasime peale, nagu algkoolist peale hakatakse. Käisime siis puhttehniliselt läbi, mis asi on test, mis asi on

eksam. Näib, et sellest seletamisest oli vähemalt minul kasu. Ma sain aru, et testiga tegelevad spetsialistid. Kui Kristin Hollo seletas kogu seda testide anatoomiat, siis selline hirm või kahtlus, et nüüd läheb kõik käest ära, oluliselt leebus.

Ikka ja jälle, kas kontrollimis- ja õpistiimulid on ohus? Nii nagu ka siin saalis eile kuulsite, nii mõnigi mees tõi välja ka isiklikud motiivid ja seletas, et vaadake, mina isiklikult olin võib-olla poisina natukene lohe, aga vaat, kui eksam oli, siis ma õppisin kõik väga hästi ära ja sellest oli väga palju kasu. Kui hakata seda asja vaatama teisest otsast, siis see andekas mees oleks ka igaks testiks ära õppinud ja olnud samuti edukas. Aga me ei läinud tegelikult selleni, millest võivad teile meedikud ja teised spetsialistid rohkem rääkida. Küsimus oli veel selles, ikka ja jälle, kas objektiivsus õpilaste suhtes kasvab või kahaneb, kui testi loevad läbi teised inimesed, kes õpilast ei tunne. Ja vähemalt ministeeriumi esindajad selgitasid meile, et see objektiivsus peaks kasvama, kuna õpetajal kaob isiklik motiiv ära. Nüüd ma ruttan ja toon ühe isikliku motiivi kiiresti sisse. Ma arvan sedasama, et kui hinnatakse ainult tööd – nime, õpilast ja nägu ei ole ees – siis peaks olema objektiivsem. Minu elus oli juhtum, kui ma sain ühel päeval teada kaks asja: et ma sain ajaloo hinde kokkuvõtteks mitte viie, vaid nelja, sest õpetaja arvas, et liiga palju seletab ja tahab targem olla, ja samal päeval, kui mul hinne madaldati, tuli ka tähtsast linnast kiri, et ma olen vabariikliku ajaloo-olümpiaadi võitja. Nii et vahel võib-olla on kuskil objektiivsuse kallutamine. Veel oli päris tähtsal kohal see, mida ka eile räägiti. Ikkagi see kodakondsuse küsimus – mis saab kodakondsuse eksamist? Kas see on mingi hiireauk, rotiauk või salaurg äkki kodakondsuse laeva sees, kui mingite muude eksamitega saadakse kodakondsuse eksam sooritatud? Üldiselt – ja seda on Riigikogu kultuurikomisjonis juba mitmes eelnevas koosseisus räägitud – tunnustus koolile on see, kui Eesti kooli lõpetanud inimene ei pea tegema veel ühte eksamit või teist ja kolmandat. See on suuresti ka usaldus kooli vastu. Meile kinnitati, et 16-aastased lapsed lähevad juba valima, neilt tuleb enne nõuda põhikooli lõpetamise eel ka ikkagi päris normaalsel, nõudlikul tasemel kodakondsuse teadmiste kontrolli – nimetame seda siis eksamiks või testiks, pigem siis testiks.

Veel oli – juba ka varasemast, kultuurikomisjonis on kogu aeg, ma julgen öelda, et läbi mitmete aastate olnud probleemiks eksamite paljusus. See on komisjonist endast korduvalt lähtunud jutt, kas suvi läbi peavad olema eksamid. Siin tundub, et meedikud ja pedagoogide tuntav osa rõhutavad seda, et õppetöö peab toimuma regulaarselt, kontrollid peavad olema regulaarsed, nii nagu see testisüsteemi puhul on välja mõeldud ja peaks toimima, aga mitte seda, et on mingi eksamite vabrik. Kuskil kuus-seitse aastat tagasi oli sama teema teise nurga alt kultuurikomisjonis üleval, kui tuli üks suur initsiatiiv, mis otsustas Eestisse teha eksamite vabriku, kus leiti, et igal kutsealal tuleb teha palju kutseeksameid. Selleks lubati teha tohutult suur institutsioon ja siis jätkus Riigikogul tarkust see maha hääletada ja öelda, et kuulge, eksamivabrikuid ei ole vaja, need asjad tuleb lahendada lihtsalt, mõistlikult ja korraga. Isiklikud motiivid ei ole väga tähtsad, aga mul üks tuleb siiski talupoeglikust tarkusest meelde. Mulle isiklikult meeldib see, kui on nii, nagu ka tudengitel – et kui ei pea õppima ainult eksamiks, siis õpitakse paremini ja jääb püsivam arusaam. Teine isiklik tähelepanek on see, et minu vanavanaisa oli eluaegne vallavanem, kes tegi imelikku asja: ta parandas oma vallavanemaameti pojale. Eesti Vabariigis seda ei oleks saanud teha. No juhtus nii. Ta on üks kord ka seadust rikkunud, kui tuli ühelt tsaariaja rahvakoolide inspektorilt kiri ja seal öeldi, et kooliaastat tuleks pikendada suve arvel. Siis ta oli seadust rikkunud ja teatanud: ei ole mitte, jüripäevast – noh, meie nii varajasest ajast ei räägi – peavad lapsed ja loomad karjamaale saama, sest meie põhjamaa suvi on küll imekaunis, aga häbemata lühike. See motiiv käib ka siin läbi.

Kui on küsimusi, tegelikult nähtavasti väärksid ülekäimist, kui keegi küsib, et miks ei nimetata teda nimepidi, et ta küsis just nii hea küsimuse, siis protokoll on kaasas, ma saan ka kõigile huvilistele seda korrata, kes just mis küsimust küsis.

Komisjon ei kujundanud ei poolt- ega vastuhääletamise otsust, küll aga oleme ühel arusaamal: selle eelnõuga tulebki veel palju tööd teha. Komisjon kavatseb kokku võtta huvirühmade esindajad. Kindlasti tuleb parandusettepanekuid nii Riigikogu fraktsioonidelt kui ka komisjonilt endalt. See on nähtavasti üsna loomulik. Nõukaajal oli lihtsam, siis me näitasime näpuga Moskva peale ja ütlesime, et miks ei tehta. Eile meil siin kippus ka olema nii, et miks ei tehta. Aga teeme küll, kõik koos teeme. Sellest peaks tulema seadus, mis teeb asjad natukene lihtsamaks, normaalsemaks ja paremaks. Minu poolt kõik. Aitäh!

#### **14:18 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh! Teile on ka küsimusi. Jaak Juske, palun!

#### **14:18 Jaak Juske**

Austatud eesistuja! Hea ettekandja! Eile proua minister üritas väita, et õpetajad toetavad seda eelnõu. Samas me teame, et väga mitmed aineühendused on avaldanud muret ja on sellisel kujul selle eelnõu vastu, aga ma küsin teise nurga alt teie kui ülikooli õppejõu käest. Eile ütles minister korduvalt, et põhikooli eksamid tuleb kaotada, sest kõik noored teevad niikuinii sisseastumiseksamid gümnaasiumisse. Me teame, et see ei vasta tõele, sest mitte kõik noored ei jätka õpinguid gümnaasiumis ja ka sisseastumiseksamite tase on kooliti väga-väga erinev. Ma küsin teie kui õppejõu käest, kas te peate oluliseks, et noortel tekiks juba põhikoolis eksamite tegemise kogemus?

#### **14:19 Aadu Must**

Tegelikult on kogu vaidlus, eriti ajakirjanduses, kandunudki n-ö filoloogilisele teemale või nimetusele. Põhimõtteliselt kogu meie arutelu lõpptulemus oli see, et me saime aru, et me võime ka kõik testid uuesti eksamiks nimetada ja teha aasta jooksul kas või iga aineplokki kohta kuus eksamit, kui kellelgi on sõna "eksam" hirmus hingelähedane. Põhimõtteliselt on küsimus selles, kas kontroll on jooksev, n-ö mõneti hajutatud, või on ta siis suur, tõsine, kampaanialik. Ülikooli poolt vaadatuna ma pean täiesti võimalikuks, et ülikooli kontrollsüsteem on tõsisem, karmim, sest lapsed ka juba suuremad ja tõsisemad ja valmis taluma suuremaid katsumusi. Ma arvan, et põhikoolis võiks olla regulaarne testide süsteem. Mingi eksam võiks ka olla, et – nii nagu hea kolleeg ütleb – saada ka tõsistest asjadest väike maik suhu. Koolile on see võimalus jäetud.

#### **14:20 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Katri Raik, palun!

#### **14:20 Katri Raik**

Hea eesistuja! Lugupeetud professor Must! Ma tsiteerin täna hommikul meie kõigi meiliaadressile tulnud kirja. Selle kirja autor on proua Eda Rüütel, kes on ühtlasi Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna liige: "Laske ükskord teha õpetajatel rahulikult oma tööd – õpetada – ja õpilastel usinalt õppida, oma teadmisi kooli lõppedes eksamite läbi ka näidata. Eksamid on hariduse mootor." Ligi 10 000 selle aasta üheksanda klassi õpilast ootab praegu pikisilmi, kas nad peavad tegema kevadel eksamit või ei pea, ja samamoodi ootavad nende õpetajad. Kas ei oleks siiski õige praegu öelda, et need, kes sellel aastal õpivad 9. klassis ja saavad 9. klassi lõpudiplomi 2020. aasta kevadel, teevad veel lõpueksami, et saada koolirahu, saada õpetamise ja õppimise rahu ja selgus majja? Just selle aasta suhtes. Me ju keegi ei tea, kui kaua võtab aega arutelu kultuurikomisjonis erinevate huvirühmadega, kunas on teine lugemine, kunas on kolmas lugemine.

#### **14:21 Aadu Must**

Ma hakkan peale lõpust. No nähtavasti mitte ainult kultuurikomisjon, vaid ka kogu saal otsustab lõpuks, mis on ikkagi selle dokumendi jõustumise tähtaeg. Ja see, mis perioodi ta täpselt lõpuks kajastab ja milline lend siis selle seaduse järgi lendab, on omaette küsimus. Küll aga tahaksin vastata isegi natuke kaugemalt ja just seda, et usaldage õpetajaid. Mul oli huvitav juhtum rääkida meie kultuurikomisjoni ja meie haridusloo teemadel ühe Rootsi kolleegiga, kellega me 27 aastat tagasi kohtusime kui noored lõbusad arhiivi-... vabandust, mitte arhiivi-, vaid antud juhul siis hariduseusku inimesed. Hea kolleeg on vahepeal jõudnud poisikesest kasvada suureks meheks ja olnud ka Rootsis minister jne. Me rääkisime siis õpetajatest. Ta ütles, et nii teil kui meil on jagunenud õpetajad päris mitmesse rühma. Ühed on tõepoolest need, kes mingil ajal meil väga silma paistsid – me oleme ka neid komisjonis näinud –, kes on sellised kõvad teki pealt ära rebijad ja ütlevad, et eesti keele tunde on liiga palju, andke matemaatikale juurde või kellelegi kuhugi veel midagi juurde. Nii et vahel on ka neil selline erialane huvi ja midagi muud sellist. On neid õpetajaid, kes tahavad tõepoolest olla hästi jõulised ja tõsised. Nii et õpetajate arvamust peab kuulama, aga need on siiski ka päris jõuliselt erinevad ja tuleb vaadata, kes on kantud nostalgiast. Tõenäoliselt ei ole nii tähtis, mis meetodit me kasutame. Iga asja juures tuleb vaadata, kuidas temast ikkagi lõppkokkuvõttes ühiskonnale rohkem kasu on, ja seda püütakse teha. Me sinuga, lugupeetud kolleeg, saame seda komisjonis oi kui tõsiselt veel läbi analüüsida.

#### **14:23 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Maris Lauri, palun!

#### **14:23 Maris Lauri**

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ma olen jälginud seda eelnõu diskussiooni siin saalis ja kuulanud oma kolleege komisjonis ja meil fraktsioonis on ka sellest juttu olnud. Mulle on küll jäänud mulje, et selle eelnõu puhul ei ole tegemist mitte väikeste probleemidega, vaid probleemid on suured ja vaidlused hästi laiad. Sellest lähtuvalt on minul küsimus, mismoodi saab esitada muudatusettepanekuid, mismoodi saab üldse arutada sellises olukorras, kus isegi minister eelnõu tutvustamise ajal toob uusi ideid sisse. Ehk minul tekkis küll selline mulje, et eelnõu muutub pidevalt, et ta ei olegi see, mis siin paberi peal on. Kuidas saab seda korrektselt menetleda?

#### **14:24 Aadu Must**

Nii ja naa. Selle eelnõu diskussioon oli hästi lai eelkõige selle tõttu, et haridusprobleemid on üldse tõsised, teravad ja mõjutavad meie tulevikku ja ka antud eelnõu arutades tulid sisse paralleelteemad. Pidevalt tulid sisse küll õpetajate palgad, küll töö ebavõrdsus, tuli sisse koguni see, kas näiteks matemaatikaõpetaja, kes viib läbi eksameid, peab saama sama vähe palka kui mõni teine õpetaja, kellel nii palju eksameid ei ole jne. Ma rõhutan, et need asjad, mis juurde tulid, vähemalt komisjonis, ei olnud seotud eelnõu otsese tekstiga, küll aga kogu selle valdkonnaga, ja see, et haridusteemad jäävad tõsiseks, jäävad raskeks ja nõuavad pidevat tähelepanu, on paratamatu. Mis puutub sellesse, et ka siin saalis oleks nagu tulnud järjest uusi teemasid juurde, no päris nii see ei olnud ja ka komisjonis mitte. Kippus olema nii, et algul oli midagi üldiselt öeldud, mis kuulajatele, kes ei ole ise seda eelnõu välja töötanud, olid ebaselged ja mitmed asjad seletati üha lihtsamalt ja laiemalt lahti. Nii et kui hoolega jälgida, siis lõpuks läksid asjad ikkagi mitte laiemaks, vaid pigem plokki ja pigem arusaadavatesse n-ö kitsastesse teemakastidesse. Nii on see minu arvates. Kindlasti tulevad konkreetsed parandusettepanekud mängu ja ma loodan siin ka teie kogemusele ja abile.

#### **14:26 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Leo Kunnas, palun!

#### **14:26 Leo Kunnas**

Austatud juhataja! Hea ettekandja! Pidasin eile kodus maha päris kõva debati oma äsja põhikooli lõpetanud tütreaga. Selle debati tulemusena formuleerus mul teile selline küsimus: kas te olete komisjonis kaalunud või arutanud mõju, mida uuele süsteemile üleminek kutsuks esile erinevates põhikoolilõpetajate gruppides? Meil teatavasti kõik ju ei lähe gümnaasiumi, gümnaasiumid on erinevate tasemetega, osa läheb kutsekoolidesse. Paraku on ka selline grupp õpilasi, kes üldse haridusteed ei jätka – lähevad tööle või siis nad jätkavad seda n-ö tööl ja õhtukoolis. Kuidas see süsteemi muutus võiks neid erinevaid gruppe mõjutada?

#### **14:27 Aadu Must**

Küsimus on hästi asjalik ja küll tahaks vastata. Ma natukene olen kimbatuses, sest kui ma nüüd hakkan vastama, et ma kõike tean, siis komisjonikaaslased ütlevad, et kuule, meil seda ju ei arutatud. Nii see tõepoolest oli. Need nüansid ilmselt tulevad teise ja kolmanda lugemise vahel. Aga omalt poolt julgen küll öelda niimoodi, et tõenäoliselt on uus süsteem ka nendele, kes ei lähe edasi gümnaasiumi, piisavalt stimuleeriv, sest kuskilt ka jooksvast testist läbi kukkuda ikkagi ei taha, halbu hindeid ei taha saada. Ta peaks olema, minu arusaamist mööda, vähem stressi tekitav, aga võib-olla me jõuame teistele tulemustele. Vähemalt ma olen kuulnud meedikutelt seda arvamust, kes ütlevad, et ärge siis külvake meie lastele – ka kõigile, kes ei ole nii võimekad – alaväärsuskompleksi ja pidevat depressiooni. Aga see nüüd ei olnud päris aus vastus, sest komisjon seda veel ei ole analüüsinud.

#### **14:28 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avan fraktsioonide läbirääkimised. Kõigepealt Heidy Purga Reformierakonna fraktsiooni nimel. Palun!

#### **14:28 Heidy Purga**

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Alustan oma ettekannet ühe õpetaja väga tabava tsitaadiga, mis käib selle konkreetse eelnõu kohta ja ta on öelnud: "Õpetajana tekitab minus väga suurt stressi olukord, kus pean iga n-ö tuule muutusega haridusmaastikul leidma pidevalt uusi ressursse oma õpilastega tehtava töö ja pere arvelt, et mulle peale surutud uusi ja vasturääkivaid eesmärgi ellu viia. Autonoomia tähendab osalist iseseisvust, vastutuse jagamist. Autonoomia arvestamine tähendab ka austavat suhtumist meie seisukohta, kui ütleme, et meile, ehk õpetajatele ja koolidele riiklikult pandav vastutuskoores kvaliteetselt ja jätkusuutlikult õppekava elluviimist hinnata ja analüüsida, käib meile üksi üle jõu."

Algatuseks tuleb nentida, et Reformierakonna fraktsioon pole selle eelnõu kohta jõudnud oma seisukohta veel täielikult välja kujundada ja toon siinkohal välja mõned olulisemad põhjused, miks. Esiteks see, et eelnõu jõudis kultuurikomisjoni kõigest nädal aega tagasi. Reformierakonna arvates on see aeg nõnda olulise seadusemuudatuse menetlemiseks liiga lühike isegi esimese lugemise juures. Teiseks, Reformierakond seisab selle eest, et erinevad huvigrupid, sealhulgas õpilased ise – oma esindusorganisatsioonide kaudu – saaksid tingimata nendel aruteludel osaleda, oma sõna sekka öelda ja analüüsida olukorda. Hetkel näeme, et erinevate huvigruppide kaasamine ei ole olnud piisav. Ministeeriumi esitatud põhjendused ei anna meile selle seadusemuudatusega täit arusaamist, kuhu, kuidas ja mis ajaks soovitakse jõuda. Igas seadusemuudatuses peaks olema defineeritud probleemi lahendamine. Ei eelnõu ega seletuskiri esita selgelt lahendust vajavat probleemi, mistõttu ei ole võimalik anda hinnangut muudatuse eesmärgipärasusele. Lubamatu on alahinnata õpetajaskonda, aga ka õpilasi, kes õppeaastat alustades ei tea, kuidas see lõpeb, kas eksamitega või ilma. See on õiguskindluse põhimõtte vastu eksimine. Neljandaks, kriitikat tekitab ka käesoleva seadusemuudatuse juures asjaolu, et lisaks põhikooli lõpueksamite kaotamisele tegeleb seesama seadusemuudatus kodakondsust puudutavate küsimustega, mis pole kõige praktilisem viis ja tekitab omajagu segadust kahe temaatika omavahelisel sidumisel. Kodakondsuse seaduse muutmine eeldab ka põhiseaduskomisjoni sisulist arutelu. Viieandaks, eksamitest. Seni Sihtasutuses Innove 3–5-liikmelise komisjoni poolt kokku pandud ühtsete ülesannetega põhikooli lõpueksamite kaotamine ja koolipoolsete põhikooli lõpueksamite taastamine või siis testide koostamine tähendab igale koolile, kus on lõpetamas 9. klass, uut ja väga vastutusrikast koormat. Hetkel on veel ebaselge, kuidas seda lahendatakse. Viimaseks, väga paljud ühendused ja spetsialistid on öelnud: Eesti Vabariigi tänaseks suurimaks ressursiks on haritud inimesed, meie ühiskonna jätkusuutlikkuse tagamiseks oleks vajalik minimaalselt säilitada olemasolev tase hariduses ning teha pühendunult tööd selle nimel, et areng oleks maksimaalne. Kõike seda, head kolleegid, kõike seda eelnevat kokku võttes, teeb Reformierakond ettepaneku eelnõu 57 esimesel lugemisel tagasi lükata. Aitäh!

#### **14:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh! Katri Raik, palun, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

#### **14:32 Katri Raik**

Head kolleegid! Alustaksin sellest, et üks põhikoolieksamite kaotamise poolt kõneleja tõi ilusa näite. Tüdrukul on ilus kleit – kõik naised teavad, et kõige tähtsam kleit elus on põhikooli lõpukleit pulmakleidi kõrval –, aga see kleit jääb kappi rippuma, sest põhikooli lõpueksam jääb sooritamata. Mina asusin pedagoogikat õppinud inimesena mõtlema, mida ma koolidirektorina teeksin. Leiaksin võimaluse anda üle kolme veerandi hinnetega tunnistus samasuguste kaante vahel, et tüdruk ennast halvasti ei tunneks. Selgus, et tegelikkuses tehakse sellel samal õhtul ära koolieksam ja ikkagi – nagu noored ütleksid – kõik on jork, aga kas jork on ka OK, see on juba eraldi küsimus. See ei ole praegu näide ilusast kleidist, vaid see on näide heast hariduskvaliteedist ja vastutustundest. Kiire eksami, mingisuguse eksami tegemine ei taga kindlasti hariduskvaliteeti.

Meie koolis sõltub üha enam koolist ja tema juhist. Erinevused koolide vahel, hariduslik kihistumine on suurenenud ja see ei ole mitte loosung, mida meeldib öelda, vaid sellele juhivad tähelepanu viimased Eesti haridusuuringud ja ka OECD viimased haridusvõrdlused. See ongi peamine põhjus, miks põhikooli lõpueksamid peaksid jääma. Veel kord, sotsiaaldemokraadid astuvad siinkohal haridusliku kihistumise vastu. Ka rahvusvahelised uuringud kinnitavad, et Eesti hariduse edu aluseks on olnud tasakaalustatud ja läbiarutatud otsused. Nii nagu juba eelkõneleja nimetas, tuli see seaduseelnõu kultuurikomisjoni, mille liige ma olen, viimasel hetkel ja ma tahan rõhutada, et kaks komisjoni liiget ei hääletanud selle poolt, et see nii kiiresti esimeseks lugemiseks saali tuua. Otsus on praegu tegemisel liiga kiiresti. Pigem

tekitab see koolide vahel ebavõrdsust. Me ei ole kindlad, kas nõrgemad koolid üldse suudavad nii kiiresti ümber orienteeruda ja vastaval tasemel eksameid ise koostada. Aga kõige olulisem on see: muudatuses tuleb veenda õpetajat. Kui õpetajad ei ole veendunud, et tegemist on ühe hea muudatusega ja õpetajate ühendused on vastu – emakeeleõpetajad, loodusainete õpetajad, matemaatikaõpetajad –, siis ilma õpetajaid veenmata ei tule ühestki haridusmuudatusest midagi head välja.

Tahan tähelepanu juhtida veel sellele, et me tegeleme ühe väga väikese osaga Eesti hariduse ees seisvatest suurtest väljakutsetest. Küsisin täna haridusministrilt õpetajate vanuse kohta. Meie loodusainete õpetajatest on iga neljas-viies üle 60 aasta vana. Kui me võtame meie esimese rea, siis vähemalt kolm on üle 60 aasta vanad, üks on alla 30 aasta vana ja ülejäänud siis kaheksa on minuga üheeaalised. Haridusminister vastas, et meil on palju õpetajaid, on regionaalsed erinevused, aga see ei muuda õpetaja vanust. Me peame oma õpetajakoolituses midagi kiiresti muutma. Aga veel tahan ma tähelepanu juhtida ühele hiljuti Praxise poolt tehtud uuringule. Meil kasvab hariduslik kihistumine. Meil on väga selgelt välja kujunemas nõrgemad koolid. Maalt linna õppima minek ei ole enam lihtne ja ma ei taha siinkohal üles kutsuda nõrgemaid koole kinni panema, jumala eest ei. Meie koolid vajavad abi, me peame oma nõrgemaid koole aitama, me oleme väike riik, me tahame, et elu jaguks igale poole terves Eestis. Mul on kahju, aga teen Sotsiaaldemokraatliku Erakonna poolt samamoodi ettepaneku seadusemuudatus esimesel lugemisel tagasi lükata. Aitäh!

#### **14:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh! Mihhail Stalnuhhin Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

#### **14:36 Mihhail Stalnuhhin**

Härja juhataja! Lugupeetud kolleegid! Eile kahjuks jäin ma sellest debatist, mis siin saalis toimus, ilma. See kohtumine oli mitu kuud varem kokku lepitud – koos kolleeg Helmeniga konsulteerisime Ukraina linnadest tulnud sotsiaallabi ameti juhte, kuidas korrastada sotsiaallabisüsteemi. Selle juurde ma võib-olla lõpus veel tulen. Aga tänu sellele lugesin ma täna eilset stenogrammi ja mul tekkis mulje, et selles saalis on mingi eksamikultus. Meie keskmist vanust arvestades on täitsa arusaadav, kui mul isiklikult on tehtud kahes kõrgkoolis üle 70 eksami, siis ma kujutan ette, et kui meie kõigi eksamid kokku panna, siis see arv võib olla mingi 5000 või 6000. Ja nüüd, omades sellist kogemust, küsige enda käest, kas nendes tuhandetes eksamites või konkreetselt teie 40, 50 või 70 eksamis on midagi sellist, mida te saaksite praegu korrata.

Eksam on mingi finiš, eksam näitab mingit tulemust. Nagu üks kolleeg, kellega ma täiesti solidaarne olen, ütles eile, et vajaduse korral sai paari päevaga eksamiks ette valmistada. Jah, sai. Mis pärast sellest jäi? Praktiliselt mitte midagi. Nii et põhiline küsimus, mis seisab seoses selle eelnõuga meie ees, on siiski see, kas süsteemi muutus annab võimaluse kontrollida, et igal õpilasel oleks parem teadmiste tase. Mitte see, et ta sooritaks lõpuspurdil mingi kangelasteo, vaid kas kogu õppeprotsess on läbi viidud õigesti ja kõige efektiivsemal kujul.

Ma ei arva, et see eelnõu on ideaalne. Ma pean tunnistama, et meile siia selliseid praktiliselt ei tulegi. Meid poleks vaja olnud, kui tööd komisjonis poleks vaja olnud. Ja me tegeleme sellega, see ongi meie töö. Meil on see võimalus olemas. Minister ütles eile, et selle idee teostamiseks on tegelikult kolm võimalust, kolm varianti. See on meie valida. Koos huvigruppidega, koos haridusministeeriumi spetsialistidega on meil see võimalus täiesti olemas. Aga kui eelnõu täna tagasi lükata, siis seda võimalust ei tule. See tähendab, et see on jälle nurka lükatud ja mitu aastat jälle keegi sellega tegeleb. Ütleks isegi niiviisi, et ähvardab selle ideega, aga meie ei teagi, kas see on mõistlik või ei ole mõistlik. Neile, kes siin pikemat aega on, ma tahaks tuletada meelde sellise asja nagu võlaõigusseadus. Tollal, 1990-ndatel, 1990-ndate lõpus Riigikogu ei küsinud, kas see on piisavalt kvaliteetne eelnõu või ei ole. Sellega tegeldi. Noh, see on mingi erandjuhtum muidugi, aga sellega tegeldi vist viis või kuus aastat, aga praegu on praktiliselt võimatu kujutada ette elu ilma võlaõigusseaduseta, eriti kui sa tegeled juriidikaga, eks ju. Aga ma väga hästi mäletan, kuidas siit puldist räägiti, et eelnõu on sellises seisundis, et lihtsalt viskame ta nurka ja rohkem sellega ei tegele. Meie töö on tegeleda iga projektiga, mis siia tuuakse. Kui need, kes juhatavad meie haridussüsteemi, arvavad, et sellest võib olla kasu, siis ma kutsun teid üles vähemalt kultuurikomisjonis selle asjaga siiski tegelema. Praegu, kui te lükkate selle tagasi, me lihtsalt anname alla. Veel üks probleem saab üle parda visatud lihtsalt sellepärast, et me ei taha sellega tegelda. Aitäh!

#### 14:41 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Mihhail Lotman Isamaa erakonna fraktsiooni nimel, palun!

#### 14:41 Mihhail Lotman

Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu! Ka Isamaa fraktsioonis olid üsna palavad debatid sel teemal ja haridus on selline valdkond, mis puudutab igaüht ja kahjuks igaüks arvab, et ta on selles valdkonnas spetsialist. Meie lõplik otsus oli, et selle eelnõuga tuleb kindlasti edasi minna ja esimene lugemine lõpetada. Ma tahan lisada mõned isiklikud märkused, miks ma olen selle eelnõu üsna tuline toetaja, kaasa arvatud selle kõige problemaatilisema osa, mis puudutab eksamite osa olulist vähendamist ja võib-olla üldse nende kaotamist. Ma olen ise väga edukas eksamite sooritaja. Ülikooli ma lõpetasin punase diplomiga – kõik viied – ja sooritasin Moskva ülikoolis kandidaadiinimumi eksamid ka kõik viitele, kaasa arvatud elu kõige raskem eksam, kahepäevane saksa keele eksam oli viis. Ja nüüd ma küsin, kas ma oskan saksa keelt. Mingil määral oskan, aga kindlasti mitte suurepäraselt. Ma ütlesin, et see oli nagu dopinguga saavutatud sportlik tulemus. Ma olin päevad läbi – ütleme, nädal aega – ainult kohvi peal ja ainult tuupisin saksa keelt. Kui ma tulin eksamile, siis mul tuli kõik justkui Väandrast laudu, nagu ütlevad õppejõud ülikoolides. Vene keeles on see, et mitte sooritasin eksami, aga *zda!*, andsin ära – andsin ära, kõik! Vot see on see eksamite vabrik, mis algab juba keskkoolidest. Eksami edukas sooritamine ja aine teadmine on erinevad asjad ja need on erinevad oskused. Ma ei taha öelda, et eksamite sooritamise oskus ei ole hea. Mind aitas see kõvasti, aga see ei tähenda, et ma neid aineid suurepäraselt oskan.

Teise kogemuse sain, kui ma olin külalisprofessor Stanfordin ülikoolis ja Stanfordin ülikool on alati üks tippudest, seal kuskil viie hulgas. Ma andsin seal mõned ained ja siis selgus, et aine ei lõppegi millegagi, ei arvestuse ega eksamiga. Ma küsisin, et aga kuidas nii saab. Nad saavad need ainepunktid osalemise eest. Semestri jooksul töö tegemine ongi sooritamine. Ja see ei ole seal mingisugune külaülikool. Ma ei taha öelda, et see on selline universaalne lahendus kõikide ülikoolide ja kõikide ainete puhul, aga kui me räägime kooliharidusest, isegi gümnaasiumiharidusest, siis tihtipeale on need eksamid tarbetud. Esiteks on see mõttetu lisastress õpilasele ja teiseks nad orienteerivad õppeprotsessi vales suunas. Mitte aine valdamisele, vaid eksami sooritamisele. Paljud õpetajad teadlikult või alateadlikult sellega tegelevadki. Vene keeles on termin *nataskivat* – eksamiks ette valmistama – ja sellega see õpetaja paraku, ei saa öelda, et piirdub, aga see on kahjuks tähtsam osa. Nii et ma olen täiesti veendunud, et selle eelnõuga tuleb edasi minna ja ka meie fraktsiooni arvamus ja ettepanek on esimene lugemine lõpetada. Aitäh!

#### 14:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Ma palun nüüd Eesti Konservatiivse Erakonna fraktsiooni nimel Siim Pohlak!

#### 14:46 Siim Pohlak

Lugupeetud istungi juhataja, head kolleegid! Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioonis on ka selle eelnõu suhtes olnud palju küsimusi. Ei hakka salgama, et me oleme skeptilised. Sellised muudatused vajavad põhjalikku arutelu, kindlasti huvigruppide ja õpetajate, koolijuhtide kaasamist. Aga minu ettepanek on, et teeme seda arutelu komisjonis, saadame selle eelnõu täna teisele lugemisele, mis ei pane ju meile kohustust seda vastu võtta, ja vaatame, kas ja milliseid muudatusi sinna teha saab. Ehk siis minu ettepanek on jätta toetuseta ettepanek selle eelnõu menetluse katkestamiseks. Aitäh!

#### 14:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kõik fraktsioonid on läbirääkimised pidanud ja kuna Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon ja Reformierakonna fraktsioon on teinud ettepaneku eelnõu 57 SE esimesel lugemisel tagasi lükata, siis me läheme nende ettepanekute hääletamise juurde.

Head kolleegid, tähelepanu! Panen hääletusele Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ja Eesti Reformierakonna fraktsiooni ettepaneku Eesti Vabariigi valitsuse algatatud kodakondsuse seaduse ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu (57 SE) esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

#### Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 39 Riigikogu liiget, vastu oli 47, erapooletuid 2. Ettepanek ei leidnud toetust.

Seega on eelnõu esimene lugemine lõpetatud ja määrان eelnõu 57 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 9. oktoobri kell 17.15. Head kolleegid, meie tänane esimene päevakorrapunkt on menetletud.

---

## **2. 14:50 Peaminister Jüri Ratase poliitiline avaldus seoses 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu üleandmisega**

### **14:50 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Me läheme edasi teise päevakorrapunkti juurde. Peaminister Jüri Ratase poliitiline avaldus seoses 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu üleandmisega. Ma palun kõnepulti peaminister Jüri Ratase.

### **14:50 Peaminister Jüri Ratase**

Väga austatud Riigikogu aseesimees! Austatud Riigikogu liikmed! Head Eesti inimesed! Mul on väga hea meel anda Riigikogule üle Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna, Isamaa erakonna ja Eesti Keskerakonna valitsuse koostatud esimene riigieelarve eelnõu. Kõigi aegade suurima mahuga eelarve eest võlgname tänu Eesti tublidele ettevõtjatele, kes meie majanduse arengu heaks on tegutsenud, ja Eestimaa inimestele, kes kõik on oma tööga sellesse aastate jooksul panustanud.

Valitsus jätkab konservatiivse eelarvepoliitikaga, mille keskmes on struktuurne eelarvetasakaal ning mis võtab arvesse meie majanduse olukorda ja tulevikuväljavaateid. Eelarve tuleb nominaalses tasakaalus ja struktuurselt puudujäägis 0,7%-ga SKP-st. Parandasime tänavu ning ka järgmisel aastal struktuurset eelarvepositsiooni 0,5% SKP-st, et 2021. aastal oleks puudujääk 0,2%. Struktuursesse tasakaalu jõuame 2022. aastal.

Järgmise aasta riigieelarve kulude ja investeeringute maht on ligikaudu 11,6 miljardit eurot ning tulude mahuks prognoosime 11,8 miljardit eurot. Eesti maksukoormus püsib kahel järgneval aastal 33,2%-l SKP-st ja langeb 2022. aastal 32,7%-le SKP-st. Valitsussektori võlakoormus väheneb nii eurodes kui ka osatähtsusega SKP-st, langedes tänavuselt 8,8%-lt 2020. aastal 8%-le. See tähendab absoluutsummas vähenemist 2,4 miljardilt 2,3 miljardile eurole.

Riigieelarve ei ole kindlasti finantsdokument iseeneses, vaid peab teenima Eesti rahvast ja riiki parimal võimalikul viisil ning edendama valitsuse eesmärgi. Seepärast soovime pöörata 2020. aasta riigieelarvega selgelt tähelepanu nendele riigi- ja ühiskonnaelu valdkondadele, mis vajavad enim toetamist ja järeleaitamist, tagades Eesti jätkuvalt kiire arengu, aga ka sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamise. Täna esitav eelarve eelnõu toetub valitsuse moodustamisel kokku lepitud viiele prioriteedile. Esiteks, peresõbralik Eesti, kus inimesed tunnevad end turvaliselt ja kindlalt. Teiseks, sidus ühiskond, mille liikmed tunnevad end kaasatuna ja lõhed erinevate ühiskonnagruppide vahel vähenevad. Kolmandaks, teadmistel põhinev majandus ja elukestva õppe arendamine. Neljandaks, töhus valitsemine, et riigiga suhtlemine oleks lihtne ja sujuv, ning viiendaks, turvaline ja kaitstud riik, kus kõigi põhiõigused ja -vabadused on võrdselt tagatud.

Auväärsed rahvasaadikud! Eesti majandusel läheb hästi. Selle kiire kasv on hõlmanud peaaegu kõiki sektoreid: ehitust, kaubandust, teenuseid. Edukad on olnud ka eksportivad ettevõtted, ehkki teises kvartalis kauba väljaveo kasv aeglustus. Ometi on selle aasta esimeses kvartalis näidatud 5%-line ning teises kvartalis 3,6%-line majanduskasv väga tubli tulemus. Näeme ka seda, et teisel poolaastal on pilt juba veidi muutunud. Praegu teame, et suvel aeglustus nii ekspordi kui ka tööstustoodangu kasv. Meie majandus on väike ja avatud ning seetõttu mõjutab meid naabrite käekäik. Seega on arusaadav, et vähem soodsad ekspordivõimalused avaldavad mõju ka meie enda kasvupotentsiaalile.

Aastaid meie kiiret arengut toetanud olud on hakanud muutuma ning Eesti majandust ootab ees mõningane jahtumine. Rahandusministeerium prognoosib, et järgmisel aastal kasvab sisemajanduse kogutoodang 2,2%. See pole kindlasti kasv, millega rahul olla, ning me oleme võimelised enamaks. Globaalsetele trendidele on samas keeruline vastu hakata ning seepärast peame pingutama, et kujunenud olukorras ise võimalikult kiirelt edasi minna. Suuremad kasvuvõimalused peituvad peamiselt selles, kas me suudame kasvatada oma ettevõtete tootlikkust. Selleks peame suurendama konkurentsivõimet, laiendama sihtturgudel tegevust ning müüma rohkem ja suurema raha eest. Samuti suunab tööturu olukord tegelema innovatsiooniga, et oma protsesse automatiseerida ja digitaliseerida, ning väiksem nõudlus parandama oma tooteid ja teenuseid. Majanduses ja ka elus laiemalt sünnivad

uued ja olulised võimalused tihtipeale väljakutsete lahendamise käigus. Seepärast peame järgmisel aastal pingutama, et olla oma tegevuses kiiremad, paindlikumad, targemad ja tõhusamad. Sedasama peab kindlasti tegema ka valitsussektor.

Väga austatud kuulajad! 2020. aastal püsivad Eesti kaitsekulud üle 2% SKP-st, järgmisel aastal tähendab see rahalises vääringus umbkaudu 615 miljonit eurot. Selle hulgas on liitlaste vastuvõtmise kulud 10 miljonit ja 20 miljoni euro eest teeme täiendavaid kaitseinvesteeringuid. Iseseisva ja kollektiivse julgeoleku kindlustamiseks osaleb Eesti jätkuvalt mitmetes rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides. Olulistest tegevustest jätkub riigikaitse arengukava aastateks 2017–2026 elluviimine. Kaitsevägi valmistub võimearenduses liikursuurtükkide kasutuselevõtuks ning jätkub väljaõpe jalaväe lahingumasinatega. Plaanis on osta suurekalibrilist lahingumoonat, et tagada Kaitseväe sõjaaja struktuuri piisav varustatus, kasutusse jõuavad uued käsituli relvad, alustame jalaväebrigade tankitõrjesüsteemide väljavahetamist. Samuti on plaanis täiendada teadlikkust mereolukorrast, eesmärgiga tõhustada eelhoiatust ja koostööd liitlastega.

Teadus- ja arendustegevuse rahastamine riigieelarvest kasvab järgmisel aastal mitme ministeeriumi valitsemisalas võrreldes tänavusega kokku peaaegu 16 miljoni euro ulatuses, mille hulgas on 5,3 miljonit eurot uurimistoetuste ja teaduse baasfinantseerimise rahastust. Kokku panustab riigieelarve teadus- ja arendustegevuse heaks 216 miljonit eurot. Ühes sellega kasvab valdkonna osakaal ka sisemajanduse kogutoodangus ning meie soov on kindlasti astuda olulisi samme edasi, et jõuda sellega teadusleppes eesmärgiks võetud 1%-ni.

Austatud Riigikogu liikmed! Pean väga oluliseks ka seda, et suudaksime riigina tagada oma eakate väärika vanaduspõlve tänutäheks selle eest, et nad on pikkade aastate jooksul oma tööga meie riigi ehitamise ja arendamise palju panustanud. Statistikaameti andmetel elas 2017. aastal suhtelises vaesuses 47,5% meie vanemaealistest. Pensionide baasosa tõstmine omab sellega võitlemisel väga olulist rolli. Seepärast on mul hea meel, et 2020. aasta 1. aprillist tõuseb keskmine vanaduspension 45 euro võrra, mis tähendab, et näiteks 44-aastase staažiga inimese vanaduspensioniks on aasta järgnevatel kuudel 528 eurot kuus. Valitsus panustab erakorralisse pensionitõusu 20,8 miljonit eurot ja tegemist on viimase 12 aasta suurima pensionitõusuga, mis annab keskmisele eakale aastas 540 lisaeurot. Pensionide baasosa tõstmine puudutab ligi 330 000 Eestimaa inimest ning see on esimene samm eakate heaolu tõstmisel, millele tahame ka järgnevate eelarvetega kindlasti tähelepanu pöörata. Viimati tõstis valitsus erakorraliselt pensione 2007. aasta otsusega, kui sotsiaalministriks oli Jaak Aab, ning ükski vahepealne koalitsioon pole sellesse hiljem panustanud. Toon siinkohal ka esile, et Keskerakonna valitsused on aastatel 2017–2020 tõstnud vanaduspensionit 132 eurot ehk keskmiselt 33 eurot aastas. Eelnevad valitsused tõstsid aastatel 2011–2016 vanaduspensionit 90 eurot ehk keskmiselt 15 eurot aastas, millest ainuüksi tuleva aasta tõus on kolm korda suurem. Tahan siinkohal tunnustada ja tänada meie koalitsioonipartnereid, kellega me oleme kahes järjestikusel valitsuses saanud neid kõigi eakate jaoks olulisi samme astuda.

Lisaks pensionide tõusule on väga oluline pöörata tähelepanu ka meie tööinimestele. Seepärast otsustas valitsus eraldada lisaraha palgafondi suurendamiseks õpetajatele, riigipalgalistele sotsiaaltöötajatele, kultuuritöötajatele ning panustada ka siseturvalisuse valdkonda. Samuti jätkab riik 15 miljoni euroga omavalitsuste toetamist, et lasteaiaõpetajate keskmine palk oleks sarnasel tasemel kooliõpetajate miinimumpalgaga. Siin väärib esiletõstmist ka asjaolu, et õpetajaameti suuremal väärtustamisel on olnud väga selgeid tulemusi, sest uuringute kohaselt on viie aastaga kahekordistunud nende õpetajate hulk, kes tunnevad, et nende amet on ühiskonnas hinnatud.

Siseturvalisuse valdkonna töötajate palgafondi suurendamiseks eraldas valitsus 2020. aasta riigieelarve eelnõus lisaraha 7 miljonit eurot, sellest 5,2 miljonit eurot läheb Siseministeeriumi valitsemisalale, kes analüüsib, milliste ametikohtade puhul on palgatõusu vajadus kõige suurem. Palgafond jaguneb politseinike, päästjate, vangivalvurite, tolliametnike, keskkonnainspektorite ja paljude teiste meile oluliste ametite esindajate vahel. Riigipalgaliste sotsiaalse rehabilitatsiooni, erihooldekande ja asendushoolduse spetsialistide palgad tõusevad järgmisel aastal keskmiselt 2,5%. Täpse palgatõusu määrab tööandja, kellelt teenust tellitakse, ning asendushoolduse puhul suunatakse lisaraha kohalike omavalitsuste tulubaasi. Selleks on riigieelarves kavandatud 2020. aastal 1 miljon eurot lisaraha. Kultuuritöötajate töötasu läheneb samuti Eesti keskmisele palgale. Kultuuritöötajate ning treenerite tööjõukuludeks on plaanis suunata 2,3 miljonit eurot. Valitsus eraldas oma ettepanekuga mainitud valdkondade palgafondi suurendamiseks keskmiselt 2,5%. Iga ministeerium saab oma valitsemisala eelarve piires leida ka täiendavaid võimalusi palgatõusuks ning lisanduva raha täpse jaotuse otsustab

iga valitsemisala ja asutus.

Haigekassa eelarve kasvab järgmisel aastal ligi 140 miljoni euro võrra, seejuures suureneb riigieelarve eraldi mittetöötavate vanaduspensionäride eest 25 miljoni euro võrra. Järgmise aasta olulisemad valdkonnad on esmasandi arstiabi, lastele suunatud teenused, vaimne tervis ning onkoloogia ja hematoloogia, sh vähi sõeluuringud. Esmatasandil on kavas laiendada e-konsultatsiooni erialasid, vaadata üle rahastuse põhimõtted ning võimalusel suunata regionaalseid tasusid perearstidele. Jätkub ka tervishoiutöötajate palgatõus ning riik suunab palgakokkuleppe tagamiseks sinna 50 miljonit eurot. Kokku on riigieelarves tervishoiule kavandatud ligi 1,68 miljardit.

Väga austatud kuulajad! Väga oluliste ja kauaoodatud otsustena investeerib valitsus järgmisel aastal kokku ligi 80 miljonit eurot, et toetada kaasaegse töö- ja teeninduskeskkonna loomisega asutuste töökorraldust vajalike teenuste osutamisel. Ühe prioriteedina investeeritakse 2024. aastani Politsei- ja Piirivalveameti ning Päästeameti hoonetesse üle Eesti 44 miljonit lisaeurot. Järgmisel aastal algavad projekteerimised ning seejärel saab alustada reaalse ehitusega. Lisaks on valitsus juba varem otsustanud PPA ning Päästeameti ühishoonete ehitused Pärnus ja Sillamäel. Töös on ka Päästeameti komandode rekonstrueerimine Tallinnas Nõmmel ja Lillekülas. Sillamäe, Nõmme ja Lilleküla hooned valmivad järgneval aastal ning Pärnus 2021. aastal. Järgmisel aastal algab Tallinna Muusika- ja Balletikooli ehitus ning oleme kokku leppinud rahvusringhäälingu uue maja rajamise. Lisaks suuname viie aasta jooksul ligi 34 miljonit eurot 19 riigimaja rajamisse maakonnakeskustesse. Esimene avas uksed selle aasta kevadel Viljandis ning järgmised valmivad Raplas, Valgas, Jõgeval ja Pärnus.

Austatud rahvasaadikud! Väga oluline ning ma usun, et meile kõigile südamelähedane valdkond on Eesti omavalitsuste hea toimetulek ja areng, sest nad osutavad meie inimestele paljusid vajalikke teenuseid. 2020. aastal laekub omavalitsustele ligi 55 miljonit eurot rohkem, kui oleks laekunud ilma tulubaasi täiendava suurendamiseta 2018. aastal, ning neile laekuva üksikisiku tulumaksu osa on uuel aastal 11,96%. Meie omavalitsuste tulud kasvavad tuleval aastal üle 2,3 miljardi euro ning see tähendab kahe viimase aasta jooksul 27%-list suurenemist. Kiirele tulude kasvule on kaasa aidanud nii maksude hea laekumine kui ka riigi otsus suurendada omavalitsuste tulumaksu ja tasandusfondi laekumist aastatel 2018–2021 kokku täiendavalt 185 miljoni euro võrra.

Maapiirkondade jaoks on kindlasti olulised investeeringud kruusateedele tolmuvabade katete panemiseks, milleks tuleval aastal on planeeritud lisaks 10 miljonit eurot ehk kokku ligemale 16 miljonit. Järgmisel aastal läheme edasi veel kõigi regionaalprogrammide rakendamisega. Nende hulgas on Ida-Virumaa, Kagu-Eesti, Peipsiveere, Setomaa, hajaasustuse, väikesaarte, kohaliku omaalgatuse ja maakondlike arendusstrateegiate elluviimise programmid. Riigieelarvelised regionaaltoetused kasvavad järgmisel aastal ühe miljoni euro võrra ning kokku toetatakse piirkonna arengut 17,1 miljoni euroga.

Sellele lisanduvad täiendavalt veel välisvahenditest ja kvoodituludest makstavad toetussummad. Märgilise otsusena tootsin siinkohal veel esile suursaarte ühenduse küsimused, nagu Kuressaare–Tallinna liinile suurema lennuki toomine, talviste graafikute tihendamine Rohuküla–Heltermaa liinil ning suvest Virtsu–Kuivastu liinile lisanduva parvlaeva hankimine. Samuti on kavas laiendada mullu alustatud ja edukaks kujunenud ettevõtmist, millega suunatakse eestikeelseid õpetajaid vene õppekeelega lasteaiarühmadesse. Eelmisel õppeaastal osales 53 rühma ning 2020. aastal jõuab see ligemale 150-sse lasteaiarühma ning lisaks ka üldhariduskooli esimestesse klassidesse. Selleks eraldatakse lisaraha kolm miljonit eurot. Meie eesmärk on jõuda kõikidesse lasteaiarühmadesse ja algklassidesse. Peale selle anname kahe miljoni euro lisaraha abil veelgi suuremat tuge täiskasvanute eesti keele õppeks, et rahuldada suurenenud õppimisesoovi tasuta riigikeelekursustel. Eraldi tõstan esile ka Globaalse Eesti programmi, et kujundada rahvuskasvasi puudutavat poliitikat, analüüsida ja hinnata rahvuskasvaste poliitika aluste vajalikkust ning koordineerida vajadusel poliitika aluste väljatöötamist.

Väga austatud Riigikogu liikmed! Lõpetuseks on mul hea meel kinnitada, et valitsus võtab järgmise aasta eelarveprotsessis juba tõsiselt ette ka riigieelarve revisjoni tegemise. See peab andma meile tervikliku pildi riigi tegevustest ja teenustest ning näitama, kas meie tehtavad kulutused on alati suunatud just kõige õigemasse kohta ning teenivad meie rahvast ja riiki parimal viisil. Mitte ainult kokkuhoiuks, vaid asjade paremaks ajamiseks. Soovin siinkohal tänada südamest Rahandusministeeriumi, teisi ministeeriume, Riigikantseleid ning kõiki meie ametnikke nende suure töö eest eelarve koostamisel. Samuti tunnustan siiralt koalitsioonipartnereid Eesti Konservatiivsest Rahvaerakonnast, Isamaa erakonnast ning oma koduerakonnast. Samamoodi tänan heade mõtete ja olulise sisendi eest kõiki teisi Riigikogus esindatud erakondi, Riigikogu liikmeid, Eesti Panka ning erasektorit ja kodanikuühendusi. 2020. aasta riigieelarve on valmimas tänu kõigile mainitud osapooltele ning ma kutsun üles loomulikult

parlamendiliikmeid seda toetama. Tänan kuulamast! Soovin auväärt Riigikogule head ja edasiviivat riigieelarve arutelu. Jõudu Eestile! Aitäh!

#### **15:10 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh, härra peaminister! On kokku lepitud, et sellise avalduse puhul küsimusi ei esitata, nii see on ajaloos olnud. Küll aga on võimalikud läbirääkimised ja läbirääkimistel saavad sõna fraktsioonide esindajad. Esimesena on registreerunud Indrek Saar Sotsiaaldemokraatlikust erakonnast. Palun!

#### **15:11 Indrek Saar**

Aitäh! Palun kaheksa minutit!

#### **15:11 Aseesimees Siim Kallas**

Kaheksa minutit saab.

#### **15:11 Indrek Saar**

Lugupeetud peaminister! Austatud Riigikogu!

"Jaak, maa, kurat, jalad on juba põhjas!" See Ristiotsa Reinu hõige tuleb ikka jälle meelde, kui vaadata, millise riigieelarve valitsus meie ette toonud on, ja meenutada kõike seda, mida meile enne valimisi lubati. Ikka meenub Juhan Liivi tuntud jutustus sellest, kuidas meestel oli Peipsil jäämineku aegu surm silme ees ja anti suuri töotusi. Kes lubas mitte iial enam naist peksta, kaupmeest tüssata ega naabri tagant näpata, kes kirikule kroonlühtri kinkida. Peaminister Jüri Ratasel ja Keskerakonnal oli samuti suurejooneline, kõigile mällu sööbinud lubadus tõsta keskmist vanaduspensionit 2020. aastal erakorraliselt 100 euro võrra, sest: "ainult erakorraline pensionide tõstmine tagab aastaks 2023 keskmiseks vanaduspensioniks 700 eurot". Keskerakonnale ei tahtnud sugugi alla vanduda EKRE, kes lubas viia pensioni nelja aastaga lausa 800 euroni. Aga eelarvesse on nende üks peamistest valimislubadustest, milleks oli erakorraline pensionitõus, jõudnud õige vildakal kujul. Ehk nii nagu rohkem kui sada aastat tagasi kahel mehel Peipsi peal, Kirsimäe Jaagul ja Ristiotsa Reinul, nõnda ununesid ka tänasel valitsusel lubadused niipea, kui jalgealune taas kindlamaks sai. Lühter on lühter, mõtleb Rein ja kingib lubatud kroonlühtri asemel väikese küünlajala. Ametisolev valitsus aga otsustas tõsta täiendavalt pensione vaid 7 euro võrra, mis ei anna kuidagi ka koos kohustusliku pensionikasvuga ehk siis indekseerimisest tuleneva 38 lisaeuroga 100 eurot kokku. Teisisõnu käisid Jüri Ratas ja Mart Helme enne märtsivalimisi kuude kaupa mööda riiki ringi ja luiskasid eakatele, et neid ootab korralik pensionitõus, mis aitab pensionärid välja vaesuse lõksust. Seitse eurot ei tee seda kuidagi, eriti kui mõelda hinnatõusule. Seitse eurot mõjub otse öeldes sõnamurdlikult. Lisaks tuleb vanaduspensionäridel hakata järgmisel aastal maksma tulumaksu pensioni sellelt osalt, mis ületab 500 eurot.

Sellega halvad uudised väärikas eas inimestele paraku ei piirdu. Eelarvekava ei reeda kuidagi, et valitsus oleks asunud lahendama omastehoolduse probleemi, mis samuti oli enne valimisi teravalt üleval. Kuigi keskmine vanaduspension ületab 500 euro piiri, ei ole see kuidagi lahenduseks inimestele, kes enam iseseisvalt kodus toime ei tule ja vajavad kohta hooldekodus. Petta said ka need, kes uskusid koalitsioonierakondade lubadusi teaduse rahastamise kohta. Lubatud kolmeaastasest plaanist jõuda teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni avaliku sektori poolse rahastamisega 1%-ni sisemajanduse koguproduktist on jäänud järele 0,03%-line kasv. Nõnda jätkates tuleks Eesti teadlastel veel vähemalt kümme aastat oodata. Kas teadlased on valmis veel usaldama sõnamurdlikku valitsust või pakivad nad tasapisi kohvreid ning kolivad tööle ja elama riikidesse, kus valitsus on mõistnud, et majanduskasv ei põhine odavalt müüdud viinal ja tubakal, vaid teaduse panusel majanduse arengusse? Kahjuks pole midagi rõõmustavat oodata ka riigilt palka saavatel inimestel. Tundub, et siin-seal toimuv 2,5%-line palgafondi kasv on tehtud vaid linnukese pärast, et raporteerida, kuidas valitsus ikkagi palkasid kergitab, sest keskmine palk kasvab pea kolm korda kiiremini, käesoleval aastal Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt 7,2%. Meenutuseks, viie aasta jooksul, mil sotsiaaldemokraadid valitsusvastutust kandsid, tõusis näiteks õpetajate palk 56% ja see oli keskmise palga tõusust märkimisväärselt kiirem. Aga sarnaseid nukraid näiteid võiks tuua ka kultuuritöötajate, politseinike ja päästjate palkade kohta, sestap pole põhjust imestada, kui neil, meie ühiskonna jaoks väga vajalikel aladel töötajaid napib ja keskmine vanus kasvab. Noored ei lase ennast valitsuse ilukõnedel eksitada ja hääletavad paraku jalgadega.

Vaieldamatult on Eesti regionaalselt ebaühtlane areng ja sellest tulenev inimeste ja võimaluste ebavõrdsus üks meie riigi tõsisemaid probleeme. Ääremaastumise peatamisest ja kohaliku elu edendamisest on rääkinud kõigi kolme valitsusse kuuluva erakonna liidrid. Seda tehti nii enne kui ka pärast valimisi. Mart Helme näiteks kuulutas kümmekond päeva pärast valimisi, kui võimuliitu kokku klopsiti: "Hakkame võitlema selle eest, et tuleks juurde töökohti tömbekeskustest kaugemal asuvates piirkondades. Maal tuleb säilitada väikekoolid, lasteaiad, arstiabi, päästeteenistus ja teised avalikud teenused." Mis on siis eelarvega juhtunud? Mis on üldse laiemalt vahepeal juhtunud? Milline on lubatud tõhus regionaalpoliitika? Tegelikkuses paneb PPA väikelinnades kinni ID-kaartide väljastamise punkte ja plaanib sulgeda Haapsalu merepäästeüksuse ehk siis riik tõmbub järk-järgult paljudes kohtades koomale. Luba on küsitud veel 52 postkontori sulgemiseks ja ligi 400 postkasti ärakorjamiseks. Vähemasti esialgsel vaatlemisel ei leia eelarvest midagi sellist, mis paneks maapiirkonnad kiiremini arenema ja virgutaks kohalikku elu. Närbunud kirsiks räämas tordil on põllumeeste tüssamine. Eelarve jagab üleminekutoetuste maksmiseks lubatust kolm korda väiksema summa ehk siis *top-up*'i raha on 15 miljonilt eurolt kukkunud 5 miljonile eurole. Ometi kinnitas maaeluminister veel õige hiljuti, et täiendavaid otsetoetusi makstakse põllumajanduses ka järgmisel aastal täismahus. Vaevalt, et 10 miljoni kärbe põllumeeste arvelt ja juba kirjeldatud eelarveotsused töökohti tömbekeskustest kaugemal asuvates piirkondades juurde loovad.

Valitsus soovib muu hulgas väita, et ta on peresõbralik, ning selle eesmärgi saavutamiseks vähendab absoluutses vaesuses elavate laste arvu nelja aastaga 0,1%. Kolleegid, ma pean teile meenutama, kuidas laste vaesust vähendatakse. 2014. aastal olid sotsiaaldemokraadid nõus tulema valitsusse ainult siis, kui suurendatakse oluliselt lastele suunatud toetusi ja seda võivad reformierakondlased kindlasti kinnitada. Me tõstisime ühe aastaga esimese ja teise lapse toetuse 19 eurolt 45 euronile kuus ning absoluutses vaesuses elavate laste arv kukkus 9,1%-lt 5,1%-le. Seda on ühe aasta jooksul 40 korda enam, kui ametisolev valitsus soovib nelja aasta jooksul teha. Aga me jätkasime oma võitlust laste vaesusega ning täna makstakse esimesele ja teisele lapsele toetust 60 eurot kuus ning absoluutses vaesuses elavate laste arv on vähenenud 3,2%-ni.

Viimastel päevadel oleme me järsku näinud, et peaminister armastab rääkida maksudebatist, aga ta töö meile eelarve, kus muudatusi pole näha. Sotsiaaldemokraadid on vägagi valmis arutama progressiivse maksusüsteemi kehtestamise üle ja me peame ääretult oluliseks arutada maksuvaba tulu määra kasvu üle, millest oleks abi nii eakatele kui madalapalgalistele. Me oleme alati valmis arutama seda, kuidas suunata maksukoormust madalapalgaliste pealt enam nende õlgadele, kel läheb paremini ja kelle õlad rohkem kanda suudavad. Koalitsiooni seni ainsaks maksupoliitiliseks valikuks on viina- ja tubakaaktsiisiga mängimine. Saaks paremini, lugupeetavad! Me võime ju rõõmustada, et majandus jätkab kasvamist, aga kui Eesti inimesed sellest osa ei saa, on see ikka üks sant lugu.

Sotsiaaldemokraadid töötavad alanud sügisel selle nimel, et 2020. aasta eelarve muutuks hoolivamaks ja vastutustundlikumaks.

Kokkuvõtvalt tuleb öelda, et mõne väikse asja kõrval, näiteks geenivaramu toetuse tõus peaaegu 2 miljonit ja täiskasvanutele eesti keele õpetamiseks leitud lisaraha, on kõik need asjad, mida valitsus raporteerib oma eelarvevõitluseks, tehtud eelmise, mõned ka juba eelmiste valitsuste poolt. Ehk paraku on tegu pettumuste eelarvega, valitsus on lati alt läbi läinud ja oma sõna murdnud.

### **15:19 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Siim Pohlak EKRE fraktsiooni nimel, palun!

### **15:20 Siim Pohlak**

Lugupeetud istungi juhataja! Austatud peaminister! Head kolleegid! Eelarve eelnõu on nüüd valmis, kõigile näha, ja nüüd oleks vist paslik meenutada suviseid jutte, kui tundus, et kohe hakkab taevast maa peale kukkuma, ees ootavad suured koondamised, kärped, ära jäävad kõik palgatõusud. Te ju kõik mäletate seda hästi. Selle paanika tekitajad võiksid täna peeglisse vaadata.

Loomulikult tahaks rohkem. Meie tahaks ka rohkem, aga arvestada tuleb reaalse olukorra ja võimalustega. Valitsusel oli vaja juurde leida kümneid ja kümneid miljoneid eurosid. Sellega tuldi toime ilma uute maksutõusudeta, uute aktsiisitõusudeta. Lisaks väheneb valitsussektori võlakoormus. See eelarve näeb ette omavalitsuste tulude kasvu, mis võimaldab vajalike kohalike asjade tegemist ka kaugemates Eesti nurkades. Meil ei saa olla esimest ja teist Eestit, peab olema üks ja ühine Eesti – ma ei väsi seda kordamast –, kus on hea elada igas omavalitsuses, nii pealinnas kui ka tagamaal. Ka kauges

külas peab kevadise või sügise poriga liikuma pääsema. Sellesama eelarvega saavad remonditud või asfaltkatte paljude Eesti maapiirkondade kruusateed. Samuti alustatakse ettevalmistusi Narva, Tartu ja Pärnu suunal uute neljarealiste teelõikude rajamiseks. Kui me tahame maapiirkondadesse investeringuid, uusi töökohti, siis peavad sinna viima ka kvaliteetsed teed. Meie inimesed ei tohi sumbata kevadel kruusateedel poris ja mudas.

Eesti peab olema kaitstud, seetõttu püsivad kaitsekulutused vähemalt 2%-l SKP-st ning tõstetakse sisejulgeolekutöötajate, sh päästjate ja politseinike palku, ning parandatakse ka töötingimusi, mille üle on meil kindlasti hea meel. Need remondirahad jõuavad kindlasti ka pealinnast kaugemale. Eelarve väärtustab ka õpetajaid ning õppejõude, lisaraha saab teadus. Loomulikult on Eesti Konservatiivsel Rahvaerakonnal hea meel, et ka eesti keele õppe jaoks on nähtud ette lisavahendeid. Samuti on oluline eesti keele ja kultuuri edasise käekäiguga tegelemine, mis puudutab digimaailma. Sellega seonduvad protsessid vajavad hoolikat jälgimist, et me inglise keelele alla ei jääks. Käesolev eelarve annab ka selleks uusi võimalusi. 2020. aastaks on põllumeestele üleminekutoetuste jaoks ette nähtud 5 miljonit eurot. Loomulikult võiks seda rohkem olla, aga arvestades olukorda, on Eesti Konservatiivsel Rahvaerakonnal hea meel, et toetusteks siiski raha leiti, sest Eesti maaelu, põllumajandus ja kodumaine toit on meile olulised.

Asi ei ole kindlasti nii hull, nagu opositsioon püüab näidata. Selle eelarvega tehakse ära palju olulisi asju. See eelarve on terve Eesti, mitte ainult suurlinnade või pealinna nägu. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna poolt tänan valitsust eelarvega tehtud töö eest ning soovin edu ja jõudu riigieelarve revisjoniga. Aitäh!

### **15:23 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Kersti Sarapuu Keskerakonna nimel, palun!

### **15:23 Kersti Sarapuu**

Hea istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Hea peaminister! Täna valitsuse poolt Riigikogule üle antud 2020. aasta riigieelarve on oma prioriteetidelt sarnane kahe eelmisega ehk suuname tähelepanu eelkõige Eesti elu kitsaskohtadele. Eesmärgid on küll palju, kuid nende seast paistab väga selgelt silma Eesti inimene. Oluliselt panustatakse riigitöötajate, õpetajate, lasteaiaõpetajate, päästetöötajate, politseinike ja teiste palgafondi. Tõstetakse toetusi, sh puuetega laste toetusi ning viiakse ellu uusi investeringuid, et suurendada Eestis elavate inimeste heaolu. Toonitaksin siinkohal veel kord peaministri esiletoodut. Viimaste aastate jooksul on Jüri Ratase juhitud valitsused keskendunud kauaaegsetele ja lahendusi vajavatele valupunktidele. Toon mõned näited. Tulumaksureform tõstis madalamat ja keskmist palka saavate inimeste sissetulekuid, märkimisväärselt on panustatud tervishoidu ning palgatõusu on saanud need, kes seda ammu oodanud: päästjad, politseinikud, õpetajad, kultuuritöötajad ja paljud teisedki. Tehtud sammud on olnud edasiviivad. Järgmise aasta eelarve jätkab samuti nende prioriteetidega ja nende probleemide lahendamise, tuginedes just valitsuskoalitsiooni kokku lepitud prioriteetidele: peresõbralikkus, Eesti sidus ühiskond, teadmispõhine majandus, tõhus valitsemine, vaba ja kaitstud riik.

Küllap on kõik siin saalis nõus, et Eestis elavate eakate toimetulek peab paranema. Mul on väga hea meel, et tänane valitsus toob eakatele 12 aasta suurima pensionitõusu. Järgmise aasta aprillis tõuseb keskmine vanaduspension 45 eurot. See annab eakatele aastas juurde 540 eurot ehk sisuliselt 13. pensioni. Oleme alati rõhutanud, et Eesti jaoks on tähtis sidus ja tugev ühiskond, kus kõigil on võimalikult hea elatustase. Seetõttu ongi hea tõdeda, et aastatel 2017–2020 tõuseb vanaduspension seega 132 eurot. Jutt sellest, et me räägime seitsmeeurosest tõusust, on minu arust lihtsalt küüniline. Sarnaselt tänavuse eelarvega panustame ka uue eelarvega jõuliselt tervishoiuvaldkonda. Haigekassa eelarve kasvab ligi 140 miljoni euro võrra ning need vajalikud lisavahendid aitavad lühendada ravijärjekorda ja parandada raviteenuste kättesaadavust. Rõõmustab seegi, et osaliselt kahekordistub riigi makstav puudega lapse toetus. See toetus kerkib 138 euron, raske puudega lapse toetus 161 euron ja sügava puudega lapse hooldajale hakatakse toetust maksma 241 eurot.

Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkondadesse on viimastel aastatel paigutatud raha rohkem kui iialgi varem. Need sammud on olnud ka hädavajalikud, sest haridus on Eesti riigi võimalus ja tugevus ning sellesse panustamine toob tulevikus mitmekordselt tagasi. Sarnaselt tänavuse aastaga kasvab õpetajate ja õppejõudude sissetulek ning seeläbi on kahekordistunud nende õpetajate hulk, kes tunnevad, et nende amet on ühiskonnas väärtustatud. Palju poleemikat tekitanud teaduse rahastamine ei piirdu

senise tasemega, vaid meid ootab ees kasv. Eesti majanduskeskkond on jätkuvalt tugev ning riigi võlakoormus väheneb. Järgmise aasta eelarvetulude investeeringute maht on üle 11 miljardi euro. Valitsus on esitanud Riigikogule eelarve, mis on nominaalses tasakaalus ning liigub struktuurse tasakaalu poole, saavutades selle 2021. aastal. Eesti maksukoormus püsib stabiilne ja võlakoormus väheneb 8%-le. Jätkuvalt kasvab kohalike omavalitsuste tulubaas. Tänu haldusreformile on meie omavalitsuste võimekus kasvanud, mis lubab pakkuda paremaid ja kvaliteetsemaid teenuseid. Palun veel lisaks kolm minutit!

#### **15:28 Aseesimees Siim Kallas**

Kolm minutit lisa, palun!

#### **15:28 Kersti Sarapuu**

Liigume selles suunas, et sildistatud raha asemel saavad omavalitsused ise otsustada, millistesse valdkondadesse vahendeid suunata. Just kohapeal teatakse kõige paremini, milliseid teenuseid, millisel tasemel enim vajatakse. Kohalike omavalitsuste sissetulekud ulatuvad järgmisel aastal üle 2,3 miljardi euro, samuti suureneb toetusfondi maht enam kui 440 miljoni euron, et toetada omavalitsusi kohalike küsimuste lahendamisel, nagu näiteks kohalike teede korrashoid. Ka on sümpaatne, et eelarvesse on suunatud vahendeid kruusateede katmiseks, täiendavalt siis 10 miljoni eurot ja kokku soovetakse korrastada 194 kilomeetrit teid. Valdkondi, millele riigieelarve tähelepanu pöörab, on rohkemgi ja seda loetelu võiks veel pikalt jätkata. Oluline on siiski see, et keerulises eelarvesituatsioonis suutis valitsus leida võimalusi oluliste küsimuste lahendamiseks ning parandamiseks. Riigieelarve peab arvestama meie riigi ja siin elavate inimeste huvidega ning seda 2020. aasta eelarve kahtlemata teebki. Igal juhul aitäh teile!

#### **15:29 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Kaja Kallas, Reformierakonna fraktsioon.

#### **15:29 Kaja Kallas**

Aitäh! Ma palun kohe kolm lisaminutit.

#### **15:29 Aseesimees Siim Kallas**

Kolm minutit lisa saab.

#### **15:29 Kaja Kallas**

Austatud kolleegid! Hea peaminister! Alustuseks tahan ma avaldada head meelt selle üle, et riigieelarves on ette nähtud palgatõusud nende eluvaldkondade esindajatele, kes on seda kindlasti väärt. Meil kõigil on hea meel, et päästjad, õpetajad, politseinikud ja kultuuritöötajad saavad järgmisel aastal paari protsendilise palgatõusu. Tõsi, see palgatõus on samas suurusjärgus üldise hinnatõusuga ja kaugeltki mitte see, mis varasemalt lubatud.

Järgmise aasta eelarvest rääkides ei saa me üle ega ümber ebaõiglusest pensionäride suhtes. See on erakordne, et valitsus hakkab keskmist pensionit tulumaksuga maksustama. Keskerakonna suurelt lubatud 100-eurosest erakorralisest pensionitõusust jääb peale tulumaksu maksmist alles ainult 1,4 eurot. See on mastaapne pensionäride ja valijate petmine. Olen märganud, et peaminister proovib jätta muljet nagu oleks pensionite indekseerimisest tulenev pensionitõus selle valitsuse töövõit. Nii see aga pole. Pensionitõus tuleneb headest aegadest majanduses ja tugevast palgakasvust. Indekseeritud pensionitõus toimub iga riigieelarvega ja see on seadusest tulenev kohustus, mitte poliitikute suuremeelsus. See valitsus suutis pensione erakorraliselt tõsta kõigest 7 eurot, aga sellest võetakse tulumaksuga 5.60 tagasi.

Head valitsuserakonnad! Palun kuulake, mis summadest me räägime! 1 euro 40 senti. Lubatud 100-st eurost on saanud kaks pätsi saia kuus. Kõige tipuks lubas Keskerakond oma valimisprogrammis, et keskmine pension hoitakse tulumaksuvaba. Eelarves on asjad vastupidi. Aga see pole esimene kord, kui peaminister oma sõna murrab.

Asi, mida me järgmise aasta eelarves aga ei näe, on investeeringud. Valitsus on edasi lükanud 100 miljoni euro ulatuses investeeringuid. Ära on jäetud need, mis võtaksid kasutusele Euroopa Liidu ja CO<sub>2</sub>

kvoodi müügi rahad. Eelarvega vähendatakse ka kaitseinvesteeringuid ja Rail Balticu arendamise rahastust. Investeeringute pealt kokku hoides vähendame oma tuleviku majanduskasvu potentsiaali ja maksutuluseid.

Me ei saa rääkida järgmise aasta eelarvest, vastamata küsimusele, kuidas me siia olukorda jõudsim. Oleme ju viimased pool aastat elanud teadmises, et riigieelarvet tuleb kärpida, vaatamata headele aegadele majanduses. Eelkõnelejatele ütlen, et seda kärpimise juttu rääkisid valitsuse ministrid maikuus, kui oli riigi eelarvestrateegia arutelu. Nii näiteks ütles Mailis Reps 29. mail, et tuleb kärpida, ja seda võite ise guugeldades leida. Praegune eelarvepuudujääk pärineb juba Jüri Ratase eelmisest valitsusest, mis viis enne valimisi ellu suure kuluralli ja ebaõnnestunud maksupoliitika. Meie riigi praegune kehv rahaline seis on otseses seoses varasemate otsustega. Toon siinkohal näited halbade otsustest, mille oleks pidanud tegemata jätma: ebaõnnestunud aktsiisipoliitika, mis tekitas massilise piirikaubanduse ja viis eelarvest üle 350 miljoni; astmelise tulumaksu sisseviimine, mis maksustab sel aastal keskmist pensioni ja viis tagatipuks riigieelarvest ka raha; tasuta ühistransport on valmistanud pettumuse neile, kes vajavad igapäevaseks liikumiseks toimivaid ühendusi, aga see viib eelarvest 40–50 miljonit aastas. Samuti lasid eelmised valitsused tegevuskuludel pidurdamatult kasvada, sest ees oli valimisaasta. Nii kümnete ja sadade miljonite kaupa raha loopides ja rumalat maksupoliitikat tehes jõudsimegi tänasesse olukorda. Sama mustrit jätkatakse järgmise aasta eelarvega. Selle asemel, et investeerida ja tulevikku vaadata, lapime me eelmiste aastate ülekulutamist ja raiskamist, teeme seda tulevikuinvesteeringute ja arengu arvel. Eelarves on edasi lükatud rahalisi kohustusi, millest pole pääsu, ära on jäetud investeeringud, mis on ammu planeeritud. Eelarveauke lapitakse hädavaledega ja raamatupidamislike trikkidega. Tulumaksu laekumise kasvu prognoositakse uues eelarves 25% enam kui sel aastal. Värgisi tekib küsimus, kas valitsus tõepoolest usub nii suurt tulumaksuhüpet ja millele tuginedes, või on see soovmõtlemine, et eelarve paberil klapiks.

Eelkirjeldatud trikitamine toimub olukorras, kus riigi maksutulud kasvavad mitmendat aastat. Kas me näeme, et valitsus suudab riiki arendada samas tempos sellega, kuidas kasvab meie majandus? Vastus on, et ei näe. Me kuuleme, kuidas ei saa investeerida ja kuidas on vaja koguda rohkem makse. Mida ma veel eelarvet vaadates näen? Eelarve koostajatel puudub pikk plaan, suund ja arusaam, mis saab Eestist tulevikus. Me kõik teame, et tulevikus väheneb Eestile eraldatav Euroopa Liidu investeeringuraha. Mõistlik oleks, et hakkame selle peale varakult mõtlema. Aga seda muret me eelarves ei näe. Näeme hoopis seda, et Euroopa Liidu raha sisse üritatakse peita riigi püsikuluseid. See on vastutustundetu ja hammustab meid tulevikus valusalt tagasi.

Meie tulevikuväljavaade on kehvapoolne ka siis, kui me ei investeerime teadusesse ja haridusse. Järgmise aasta eelarves on küll näha pisike teadusrahastuse kasv, kuid see pole siiski see 1% sisemajanduse kogutoodangust, mida Keskerakond ja Isamaa lubasid presidendi ja haridusjuhtide silme ees allkirja andes. Selle valitsuse käekiri ongi sõnamurdmine. Nii jõuamegi peaministrile armsaks saanud maksudogmadeni. Usun, et maksudogmadest rääkimise hiiliv tagamõte on fakt, et meie riigi rahandus on ära rikutud. Sadu miljoneid maksumaksja raha on viimastel aastatel ära kulutatud nii, et mingit edasiminekut ei ole olnud. Kas on valminud mõned suured infrastruktuuri ehitised – teed, sillad, kiirem raudtee? Ei ole. Kas need valmivad lähiaastatel? Ei valmi. Palju on juttu ja käratsemist, aga sisu puudub. Nüüd soovibki peaminister ühiskonda ette valmistada selleks, mis on tema jaoks ainus pääsetee: suruda oma käsi sügavamale maksumaksja taskusse. Maksude tõstmine selleks, et mitte minna pankrotti, on maksudogmade jutu tegelik mõte.

Head valitsuse liikmed! Minu soovitus on: palun vaadake faktidele näkku ja tunnistage, et Eesti rahanduslik olukord on kehv! Te kärbite keset majanduskasvu. Te lapite kulusid, mitte ei investeerite. Te räägite uutest maksudest, mitte majanduse elavdamisest. Sel eelarvel ei ole suunda, eesmärke ega ka mitte raha. Lubasite võimule tulles suuri muutusi, eelarves neid näha ei ole. See on sõnamurdjate eelarve. Opositsioon teeb kindlasti oma ettepanekud, kuidas olukorda parandada, ja soovin, et koalitsiooni esindajad kuulaksid peaministrit ning ei jääks kinni dogmadesse ning toetaksid neid ettepanekuid, mis on Eestile mõistlikud ja vajalikud. Aitäh!

### **15:37 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Sven Sester, Isamaa. Lisaminut ka.

### **15:37 Sven Sester**

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! See on hea eelarve. (Naer saalis.) Seda eelarvet on teinud kolm osapoolt ja loomulikult, kui me vaatame, mis on ühe eelarve eesmärk ja mis on ühe koalitsiooni eesmärk, siis me peame alustama kõigepealt sellest, mida see koalitsioon tahab Eestis ellu viia. Ma arvan, et selles koalitsioonis on pandud paika viis selget prioriteeti. Ja kui me teame, mis on meie eesmärk, siis me saame ka aru, kuidas sellele eesmärgile läheneda. Teadmistepõhine majandus, tõhus valitsemine, kaitstud riik, peresõbralik Eesti ja sidus ühiskond – viis eesmärki, mille nimel me täna töötame. Nelja aasta jooksul. Kui me vaatame, mida tehakse järgmisel, 2020. aastal nende viie eesmärgi täitmise nimel, siis me näeme, et iga eesmärgi jaoks on suunatud täiendavalt finantsvahendeid.

Nagu ma mainisin, siis koalitsioonileping on pikemaajalisem vaade – mida tahetakse nelja aasta jooksul ära teha. Eelarve annab sulle võimalused, mida sa suudad ühe aasta jooksul ära teha. Selles mõttes on kindlasti hea seda debatti vaadata, et kes lubas pensionitõusu 100 eurot ja noh, ei teinud praegu nii palju ära. Ärge unustage, see on alles esimene aasta. Vaatame, mis järgmised aastad toovad. Kui vaadata Isamaa poolt, siis ma võin öelda, et meie ambitsioon ja soovid, mis on ka selles koalitsioonilepingus sees, on palju suuremad kui see ühe aasta eelarve. Ma toon näite: me näeme ette tulumaksuvabastuse lastega peredele. Me näeme seda alates esimesest ja teisest lapsest. Praegusel hetkel ei ole rahalised võimalused sellised, et alustada kohe esimesest-teisest lapsest, alustame kolmandast siis. Teeme ära. Liigume *step by step*.

Mul oli hea vaadata ja kuulata eelkõneleja, Reformierakonna esimehe juttu, kes lõpetas sõnadega – ma panin kirja –, et te räägite uutest maksudest, eelarve on kehv. Sõbrad! Järgmise aasta eelarve on ajalooliselt selline eelarve, kus ei ole ühtegi uut maksutõusu. Ühtegi olemasolevat maksu ei tõsteta. Ühtegi uut maksu ei tule. Maksurahu, maksurahu ja maksurahu. See on järgmise aasta eelarve tase. Nii on.

Kui me vaatame viimaseid aastaid – ja see ei ole olnud nii viimase kahe aasta jooksul, vaid ma arvan, et viimased kümme aastat, ma olen pikalt poliitikas olnud –, siis praktiliselt igal aastal on midagi tõusnud. Mingid maksud ikka. Mingi uus maks on tulnud, olemasolevad maksud on tõusnud, on ju. Ei, järgmiseks aastaks ei ole see koalitsioon võtnud vastu ühtegi uut võimalikku maksutõusu ega ühtegi olemasoleva maksumäära tõusu.

Kui me räägime maksukoormusest, siis maksukoormus on kahanev. Lähimate aastate jooksul me jõuame maksukoormusega alla 33%. Ma vaatan, et peaminister soovib algatada tulevikus debatti ja ütleb ka, et see debatt võiks olla siis n-ö kolme ja poole aasta pärast. Selge see. Ka selles koalitsioonis on suure tõenäosusega erinevad arusaamad. Isamaa poolt ma võin öelda: me teeme pingutuse selle nimel, et maksukoormus endiselt alaneks. Kui meil maksud paremini laekuvad, siis võimaluse korral suuname tähelepanu tööjõumaksudele.

Võlakoormus. See võlakoormus, mis Eestil on Euroopa kõige väiksem, väheneb ka järgnevatel aastatel. Mitte ainult protsendina SKP-st, vaid ka absoluutnumbrites. 2,4 miljonit sel aastal, 2,3 miljonit järgmisel aastal. Mitte ainult protsendina SKP-st. Rääkida sellest, et Eestis on eelarve, eelarvepoliitika minemas kuhugi kõrvale, kriiva, valesse kohta – ei. Need on reaalnumbrid. Need on reaalnumbrid!

Isamaa poolt vaadatuna mainisin juba ära peresõbralikkuse. Meie erakonna jaoks on olnud oluline pere, haridus, eesti keel, töötamine – pigem õng, mitte kala. Kui vaadata ka lähituleviku kokkuleppeid, siis mainin tõesti ära ka selle, et on jõutud kokkuleppele, mis ei ole 2020. aasta eelarves näha, küll aga juba 2021. aasta eelarves. Küll aga juba 2020. aastal alustab siis oma tegelikku n-ö tegutsemist või jõustub kolmanda lapse tulumaksuvabastus.

Kolm minutit lisa, palun!

#### **15:42 Aseesimees Siim Kallas**

Kolm minutit lisa.

#### **15:42 Sven Sester**

Aitäh! Eesti keel ja eesti meel on olnud meie erakonna jaoks läbi aegade väga oluline. Me oleme erinevates koalitsioonides sellele tähelepanu pööranud, kaasa arvatud ka siin. Järgmisel aastal näeme täiendavate rahaliste vahendite suunamist – lisaks sellele, mis varasemalt on eelarves kokku lepitud –, eesti keele majadele, globaalsele eestlusele. Näeme rahaliste vahendite eraldamist keelekümlusele, eesti keele õpetajatele lasteaedades, eesti keele õpetajatele põhikooli esimeses astmes. Need on täiendavad rahalised vahendid. Neid vahendeid, millest ma praegu rääkisin, varasemalt ei olnud või oli

tunduvalt väiksemas mahus.

Kaitsekulud. Meie erakonna poolt vaadatuna oleme alati öelnud, et Eesti peab olema vaba ja kaitstud. Me oleme hoidnud erinevates koalitsioonides kaitsekulutusi 2%-l ja võib öelda, et see koalitsioon jätkab seda. Ja mitte ainult ei jätka, vaid ambitsioon on tunduvalt kõrgem. Lisaks 2%-le on liitlastega seotud kulud, lisaks 2%-le on ka kokkulepped, mis seonduvad võimalike kaitseinvesteeringutega. Protsent tuleb üle kahe. Neid riike, kes on NATO riigid ja kes on lubanud 2%-ni jõuda, ei ole täna väga palju. Eesti on üks nendest. Me jätkame seda ambitsiooni ja tõesti, vaadates, kuhu see raha läheb, alates siis lahingumoonast, käsituli relvadest jne, siis kokku võttes võime öelda, et järgmise aasta kaitsepoliitika eelarve on absoluutnumbrites läbi aegade kõige suurem – 615 miljonit. Nii võiks jätkata. Kui me vaatame haigekassa rahastust – 140 miljonit täiendavalt juurde –, räägime kõikide pensionitasemete väljamaksetest Eesti Vabariigi riigieelarvest, jõuame peaaegu kahe miljardini – 1,98 miljardini. Neid erinevaid suundi, kuhu järgmise aasta riigieelarves maksumaksja raha suunatakse, on palju.

Ma võtaks selle niimoodi kokku, et loomulikult on soovid alati suuremad, kuid ma tunnustan ka meie partnereid selle eest, et tahe viia Eestit edasi, leppida kokku nendes tegevustes, mis on koalitsioonilepingus olnud, on olemas nüüd ja ma ei näe põhjust miks mitte ka tulevikus. Nii et ma arvan, et selle riigieelarve üks suurimaid mõjusid – küll mitte järgmisel aastal, aga järgnevatel aastatel – saab olema teise pensionisamba reform. Järgmisel aastal me juba tunnetame seda, kui selle sellel aastal ära menetleme. Nii et veel kord: raha on suunatud õigesti, raha on suunatud, lähtudes poliitilistest prioriteetidest. Isamaa näeb, et mitmed suunad, mida me oleme soovinud selles eelarves näha, on ka kajastatud korrektselt ja konkreetselt. Aitäh! Ma arvan, et tegemist on pika plaaniga. Kui öeldi, et ei ole pikka plaani, siis pikk plaan on sellest eelarvest selgelt näha. Aitäh!

#### **15:45 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Fraktsioonid on rääkinud, peaminister on rääkinud, seega see päevakorrapunkt, mis käsitles peaministri poliitilist avaldust ja sellele järgnenud läbirääkimisi, on ammendatud.

---

### **3. 15:45 Eesti Vabariigi valitsuse ja Jaapani valitsuse vahelise töötamisõigusega turismi kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (46 SE) esimene lugemine**

#### **15:45 Aseesimees Siim Kallas**

Läheme järgmise päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi valitsuse ja Jaapani valitsuse vahelise töötamisõigusega turismi kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu 46. Esimesel lugemisel on ettekandeks sõna härra justiitsminister Raivo Aegil.

#### **15:46 Justiitsminister Raivo Aeg**

Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Eesti Vabariigi valitsuse ja Jaapani valitsuse vahelise töötamisõigusega turismi kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu oli Vabariigi Valitsuses arutelul 15. augustil k.a. Antud kokkuleppe väljatöötamise ettepaneku tegi Jaapan 2017. aasta alguses. Kokkuleppe alusel võivad Eesti ja Jaapan väljastada teineteise 18–30-aastastele kodanikele kuni 12 kuuks töötamisõigusega mitmekordse viisa, kuid isiku riigis viibimise peamine eesmärk ei tohi seejuures olla töötamine. Jaapani kodanikud saavad üldjuhul Eestisse lühiajaliselt reisida ka ilma viisata, seega peaks töötamisõigusega turismiviisa pakkuma huvi eelkõige Eesti 18–30-aastastele noortele. Kokkuleppe sõlmimine tihendab Eesti ja Jaapani suhteid, hõlbustab noorte turismi, võimaldab senisest pikemalt riigis viibida ja lisaks puhkusele ka soovi korral lühiajaliselt töötada. Eesti on sarnase kokkuleppe sõlminud Austraalia, Uus-Meremaa ja Kanadaga. Jaapan on sõlminud töötamisõigusega turismi soodustavaid kokkuleppeid 22 riigiga, sealhulgas 13 Euroopa Liidu liikmesriigiga. Kokkulepe on vaja ratifitseerida Riigikogus, kuna kokkuleppe alusel väljastatav viisa annab õiguse töötada ilma eelneva Politsei- ja Piirivalveametis registreerimiseta. Välismaalaste seaduse § 104 lõike 1 järgi võib Eestis ajutiselt viibiv välismaalane Eestis töötada ilma töötamist registreerimata, kui tema Eestis töötamise õigus tuleneb vahetult seadusest või Riigikogu ratifitseeritud välislepingust. Kokkuleppe sõlmitakse nootide vahetamise teel ning noodid vahetatakse peale seda, kui kokkulepe on Riigikogus ratifitseeritud. Kokkulepe jõustub 120. päeval noodi kuupäevast, millega Eesti Vabariik teatab Jaapani

kodanikele töötamisõigusega turismiviisade väljastamiseks vajalike riigisiseste toimingute lõpuleviimisest. Aitäh!

**15:48 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh, härra minister! Riigikogu liikmetel on võimalik ministrile esitada küsimusi. Kai Rimmel, palun!

**15:49 Kai Rimmel**

Aitäh! Hea juhataja! Hea ettekandja! Lugesdes nüüd, et mõlemalt poolt, Eesti Vabariigi ja Jaapani poolt on need noodid siia toodud, siis punkt 6 ütleb, et turistiviisaga siseneja saab töötamisõiguse, peab täitma õigusakte ega tohi teha tööd, mis ei vasta selle kokkuleppe eesmärgile. Minu küsimus on see, et mis tööd need on, mis ei vasta selle kokkuleppe eesmärgile, ja mida tohib teha?

**15:49 Justiitsminister Raivo Aeg**

Ma arvan, et teile tuleks kirjalikult vastata. Ma tõesti ei oska seda tööde loetelu nimetada, mis ei vasta selle kokkuleppe eesmärgile, aga nagu ma mainisin, põhiklausel on see, et see on lühiajaline töötamine ja töötamine ei tohi olla riigis viibimise põhieesmärk. Kui ta siin muul eesmärgil viibib – turism, sõpradel külas, mida iganes –, siis selle käigus võib ta ka lühiajaliselt töötada. Aga selle kohta, milline see nimekiri konkreetselt on, missugused tööd on lubatud ja mis ei ole, ma palun Välisministeeriumil teile ammendav vastus anda.

**15:50 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Rohkem küsimusi ei näe. Aitäh, härra minister! Nüüd on kaasettekandja kord, ettekandjaks on väliskomisjoni liige Mihhail Lotman. Palun!

**15:50 Mihhail Lotman**

Austatud Riigikogu aseesimees! Austatud Riigikogu! Riigikogu väliskomisjon arutas selle eelnõu ettevalmistamist esimeseks lugemiseks oma 16. septembri istungil. Eelnõu arutlusel tutvustas eelnõu sisu ja eesmärgi välisminister Urmas Reinsalu. Väliskomisjon tegi järgmised otsused: ettepanek on võtta eelnõu 46 Riigikogu täiskogu päevakorda esimesele lugemisele kolmapäeval, 25. septembril ning määrata eelnõu ettekandjaks väliskomisjoni liige Mihhail Lotman. Need otsused tehti konsensuslikult.

**15:51 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Kas keegi soovib kaasettekandjalt midagi küsida? Ei näe soovi, siis aitäh! Kui nüüd mingisuguseid muid arvamusi ega sõnavõtte sel teemal ei ole, siis lähtudes Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 98 lõikest 6, on eelnõu 46 esimene lugemine lõpetatud. Muudatusettepanekute tähtaeg on k.a 9. oktoober kell 17.15.

---

**4. 15:52 Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse, Riigikogu valimise seaduse, rahvahääletuse seaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse (valimispäeval valimisagitatsiooni piirangu ja välireklaami keelu kaotamine) eelnõu (51 SE) esimene lugemine**

**15:52 Aseesimees Siim Kallas**

Ja nüüd järgmine päevakorrapunkt. See on Vabariigi Valitsuse algatatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse, Riigikogu valimise seaduse, rahvahääletuse seaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse (valimispäeval valimisagitatsiooni piirangu ja välireklaami keelu kaotamine) eelnõu 51 esimene lugemine. Ettekandjaks palun justiitsminister Raivo Aegi!

**15:52 Justiitsminister Raivo Aeg**

Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Teile on esitatud Justiitsministeeriumi ette valmistatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse,

Riigikogu valimise seaduse, rahvahääletuse seaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu. Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks valmisseedustes sisalduv üldine valimisagitatsiooni keeld valimispäeval, valimisagitatsiooni keeld ruumides, mille kaudu valija siseneb hääletusruumi, ning poliitilise välireklaami keeld. Valimisagitatsiooniga seonduva muudatuse sisuks on esiteks, kaotada agitatsiooni keeld valimispäeval, ja teiseks, kaotada agitatsiooni keeld ruumides, mille kaudu hääletaja siseneb hääletusruumi. Valimisagitatsiooni keelu valimispäeval näeb ette kehtiv, 2002. aastal vastu võetud Riigikogu valimise seadus. Ka eelmise, 1994. aastal vastu võetud Riigikogu valimise seaduse kohaselt oli valimisagitatsioon valimispäeval keelatud. Ja analoogiline regulatsioon on ka teistes valmisseedustes.

Valijad peaksid olema hääletamise ajal võimalikult võrdsetes tingimustes. Seega peaksid valimiskampaania reeglid olema valimisperioodi vältel võimalikult ühesugused. Valimispäeval agiteerimise keelu mõju kahandab asjaolu, et üha rohkem inimesi hääletab eelhääletamise ajal, kui aktiivne agitatsioon on lubatud. Näiteks 2019. aasta Riigikogu valimistel oli eelhääletanute osakaal 39,3%. Valimisagitatsiooni piirangu otstarbekuse küsimuse on varasemalt tõstatanud nii Riigikogu kui ka õiguskantsler. Olukorras, kus valimisreklaam on suures osas internetipõhine, on keeruline ja ebaotstarbekas tagada, et valimispäeval reklaami ei avaldataks.

Regulatsioon, mis keelab agitatsiooni lisaks hääletusruumile ka nendes ruumides, mille kaudu valija siseneb hääletusruumi, on kehtinud valmisseedustes 1990-ndatest alates – ajast, kui jaoskonnad asusid peamiselt koolimajades, vallamajades jne, kus valija liikus hääletusruumi vaid läbi ühe või kahe ruumi. Ent suurendamaks valimisaktiivsust, on valimiste korralduse raames liigutud sinna, kus on inimesed, see tähendab, et käesoleval ajal moodustatakse üha enam hääletusruume suurtes, mitme ligipääsuga ning multifunktsionaalsetes hoonetes nagu kaubanduskeskused. Seetõttu on muutunud ebaselgemaks, millises ulatuses peaks näiteks kaubanduskeskuses olema valimisagitatsioon keelatud. Ebaselgus raskendab aga nii valimiste korraldajate kui ka politsei tööd.

Kehtima jääb keeld teha agitatsiooni hääletusruumis. See keeld seondub vabade valimiste tagamise printsiibiga, mis tuleneb Eesti Vabariigi põhiseaduse §-st 60. Valimisvabadus tähendab nii õigust otsustada, kas valija osaleb valimistel või ei osale, aga lisaks tähendab valimisvabadus ka seda, et valijal peab olema võimalus takistamatult oma tahet väljendada. Valija peab saama oma tahet kujundada vabalt ja informeeritult ning valimiste korraldus peab selle printsiibi järgimist tagama. Sellele lisanduvad muud valimist käsitlevad põhimõtted, näiteks eelhääletamise salajasus: hääletuskabiin peab tagama hääletamise salajasuse. Hääletamisruumi ja hääletamiskabiini mõiste on üldiste tunnuste kaudu defineeritud valmisseedustes, näiteks Riigikogu valimise seaduse §-des 34 ja 35. Hääletamisruumide asukohad määrab kindlaks valla- või linnavalitsus ning korda peavad seal jaoskonnakomisjoni liikmed. Lisaks loobutakse seaduses aktiivse valimisagitatsiooni aja määratlemisest, kuna see ei oma edaspidi õiguslikku tähendust.

Teiseks, poliitilise välireklaami keelu tühistamisega seonduv muudatus. Muudatuse sisuks on tunnistada kehtetuks Euroopa Parlamendi valimise seaduses, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduses ja Riigikogu valimise seaduses ette nähtud poliitilise välireklaami keeld. Praktika on näidanud, et 2005. aastal kehtestatud keeld ei ole algselt seatud eesmäärke täitnud. Välireklaami keelu kehtestamise ajal on toimunud mitu valimistsükli ning puuduvad tõendid, mis kinnitaksid, et välireklaami keelu tõttu oleks poliitilise argumentatsiooni kvaliteet paranenud. Samuti ei ole vähenenud raha osakaal valimistulemuste kujundamisel. Valimiskampaaniate kulud ei ole pärast keelu kehtestamist kahanenud. Ainsa reaalse mõjuna võib esile tuua avaliku ruumi vabastamise poliitilisest reklaamist, kuna suuremõõtmelisi plakateid avalikus ruumis sellel perioodil lihtsalt enam ei ole. Kuid reklaam on liikunud rohkem teistesse kanalitesse, eelkõige internetti ja sotsiaalmeediasse. Samuti eksponeeritakse poliitilist välireklaami keeluperioodideel ajal.

Valijad peaksid olema hääletamise ajal võimalikult võrdsetes tingimustes, mistõttu peaksid ka valimiskampaania reeglid olema hääletusperioodi vältel võimalikult ühesugused. Keelud on kaotanud oma ajakohasuse seoses valimiskäitumise muutumisega, kuna suur osa valijatest teeb oma otsuse ajal, kui on lubatud nii agitatsioon kui ka poliitiline välireklaam. Veel kord osutan sellele, et 2019. aasta Riigikogu valimistel oli eelhääletanute osakaal 39,3%.

### **15:59 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh, härra minister! Teile on võimalik esitada küsimusi. Lauri Läänemets, palun!

### **15:59 Lauri Läänemets**

Jah, aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud minister! Erakondade järelevalve komisjon on osutanud probleemile, et erakonnaseadus sätestab keelu avalike vahendite kasutamiseks valimiskampaanias. Samas ei ole erakonnaseaduses sätestatud kampaania mõistet ega perioodi, mistõttu on kohtupraktika lähtunud valimisseadustes sätestatud aktiivse valimisagitatsiooni perioodist, mis aga praegu selle seaduseelnõuga ära kaotatakse. Minu küsimus teile on selline, et mis põhjusel võetakse seadusest õiguskaitseorganitelt ära seaduse kohaldamise õigus ja võimalus ning kuidas kohus teie nägemuse järgi edaspidi õigust mõistma peaks.

### **16:00 Justiitsminister Raivo Aeg**

Jah, aitäh küsimuse eest! Ma ei saanud hästi aru, et mis õigus politseilt ja järelevalveorganitelt täpselt ära võetakse, võib-olla täpsustate oma küsimust. (Lauri Läänemets räägib saalist.) Jaa. Ma sain nüüd aru. Jah, aitäh! Küsimus oli hoopis avalike vahendite kasutamise kohta. Seda õigust politseilt ega järelevalveasutustelt kindlasti keegi ära võtta ei kavatse ja antud seaduse eesmärk ei ole absoluutselt see, et kuidagi pärssida politsei või järelevalveorganite tegevust, kui nad peavad ennetama või lõpetama avalike vahendite kasutamise valimisreklaami tegemisel kas erakonna või üksikkandidaadi jaoks. Aga seda ei tohi teha ka mitteagitatsiooniperioodil, üleüldse ei tohi seda teha. Nii et siduda see aktiivse agitatsiooni perioodiga ja keeluga kasutada avalikke vahendeid poliitilise agitatsiooni tegemiseks – no need ei ole selles mõttes seostatavad.

### **16:02 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Jaak Juske, palun!

### **16:02 Jaak Juske**

Austet eesistuja! Hea ettekandja! Selles eelnõus on kahtlemata väga mõistlikke ettepanekuid, aga tuletan meelde, et välireklaami keeld kehtestati pärast seda, kui teie erakonnakaaslased Juhan Parts, Urmas Reinsalu ja teised olid omaaegse Riigikogu kampaania ajal kleepinud Tallinna linna täis oma hiigelpilte. Ma arvan, et tol hetkel oli nende kulude piiramine mõistlik. Aga kui te nüüd tahate välireklaami kuni valimispäevani taas lubada, siis tahan küsida, et miks te pole tulnud Riigikogu ette ettepanekuga kehtestada valimiskampaania kulutustele ülempiir.

### **16:02 Justiitsminister Raivo Aeg**

Aitäh küsimuse eest! See teema ei ole antud seaduse menetlemisel arutelu all olnud. Teatavasti erakondade tasandil on selle üle poliitilist debatti peetud, aga seni ei ole kulude ülempiiri kehtestamist peetud otstarbekaks ja sellest tulenevalt ei ole me seda küsimust seaduseelnõu väljatöötamisel ka käsitlenud. Eks ta selline järjekordne järelevalveorganitele järelevalvekohustuse panemine ole. Ühest küljest tahame täna politseid just vabastada sellisest küllaltki küsitava väärtusega koormast, mille käigus peavad nad lahendama poliitiliste oponentide esitatud vastastikuseid kaebusi oma poliitilise konkurendi või oponendi peale. Ja nüüd teise käega anda järelevalveorganitele lisaülesanne hakata kokku lugema konkreetseid summasid, et selgitada välja, kas on jõutud piirmäära lähedale või kas see on ületatud – ma arvan, et täna ei ole poliitiline debatt jõudnud veel sellele tasemele, et peaksime seda teemat hakkama seadusega reguleerima.

### **16:04 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Kalle Grünthal, palun!

### **16:04 Kalle Grünthal**

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Minu küsimus puudutab asjaolu, mis käsitleb hääletamisruumis valimisagitatsiooni tegemise keeldu. Riigikogu valimise seaduses on defineeritud hääletamisruumi mõiste ja see, mida seal ruumis teha tohib. Tulles aga nüüd sellesama ostukeskuse näite juurde, siis kas juhul, kui ostukeskuses on mingile korrusele kujundatud hääletamisruum, laieneb hääletamisruumi mõiste tervele sellele piirkonnale, kus see ruum asub?

### **16:04 Justiitsminister Raivo Aeg**

See on tegelikult selline küsimus, mis tuleb teatud mõttes lahendada tulevikus praktika ja töökorralduse käigus. Täna on Riigikogu valimiste jaoks olemas "Riigikogu valimiste käsiraamat", mis sisaldab näiteks sellist lõiku: "Hääletamisruumi ettevalmistamisel tuleb arvestada, et hääletamise korraldamiseks ja vaatlejatele oleks piisavalt ruumi. Kui tegemist on avatud ruumiga (saal, vestibüül, koridor vms), tuleb veenduda, et hääletamiseks kasutatav osa oleks muust ruumist eraldatud ja et sealt ei liiguks läbi kõrvalisi isikuid." See on selline valimisteenistuse juhendmaterjal või käsiraamat, mis on tehtud valimiskomisjonidele. Nii et eks see teema ongi selline töö käigus lahendamise küsimus. Kui hääletamisruum asub suure kaubanduskeskuse aatriumis, siis tulebki ta eraldada muust ruumist ja muuta selliseks privaatseks kohaks, kus valija sisenedes teda keegi enam ei häiri ei oma sõnavõtte, plakatite ega muude valimiskampaania jaoks välja töötatud esemetega, ning kus valija saab rahulikult teha oma otsuse, mille ta siis lõplikult vormistab valimiskabiinis.

#### **16:06 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Lauri Läänemets, teine küsimus, palun!

#### **16:06 Lauri Läänemets**

Jah, aitäh! Lugupeetud minister! Valimisagitatsiooniaegse välikampaania keelu mõte – põhjus, miks see seadusesse pandi – oli see, et vähendada raha mõju valimiskampaaniatele. Kas ma sain teie eelnevast vastusest õigesti aru, et valitsuskoalitsioon seda põhimõtet ei toeta?

#### **16:06 Justiitsminister Raivo Aeg**

Jah, selline see omaaegne eesmärk tõepoolest oli. Nagu ma siin ka loetlesin, oli ühest küljest põhjuseks kulude kokkuhoid ning teisest küljest see, et valimiskampaania muutuks sisukamaks ja debatt muutuks sisukamaks. Analüüsid on aga näidanud, et kumbagi eesmärki nende keeldudega tegelikult saavutatud ei ole. Valimisreklaamide kulud on pigem tõusuteel ja ei ole ka täheldatud seda, et valimisdebatt oleks muutunud sisukamaks. Nii et nagu siin saigi osutatud, oli ainukene mõju see, et mingiks perioodiks vabanes avalik ruum suurtest avalikest plakatitest, mis aga tegelikult tähendas seda, et need plakatid riputati üles või seati reklaamtahvlitele või kuhu iganes lihtsalt varem. See periood nihkus varasemaks. Ja teine oluline mõju, mis sellega kaasnes, on politsei oluliselt kasvanud töökoormus.

#### **16:07 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Kalle Grünthal, teine küsimus, palun!

#### **16:08 Kalle Grünthal**

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud minister! Kas ei oleks siiski mõttekas viia hääletamisruumi osas sisse mingisugused täpsustavad sätted, et ei tekiks selliseid õiguslikke vaidlusi, et kas hääletamisruum on ikka selliselt tõlgendatav või mitte? Pelgalt selle raamatu tsiteerimisest, mida te mainisite, jääb võib-olla üksi väheks.

#### **16:08 Justiitsminister Raivo Aeg**

Aitäh küsimuse eest! Jah, kõiki asju on võimalik arutada. Kahe lugemise vahel on komisjonil või komisjonidel, kes selle seaduse menetlemisega tegelema hakkavad, kindlasti võimalik Riigikogu liikmete ja komisjoni enda muudatusettepanekuid ja täiendusettepanekuid eelnõusse sisse viia, kui seda tõepoolest väga vajalikuks peetakse. Aga samas alati, kui üritame seaduses väga detailidesse minna, on elu paraku üsna tihti näidanud, et detailsusega pingutatakse kohati üle ja mingil hetkel hakkavad need detailid normaalsest igapäevast elu segama ja me peame jälle seaduse kallale minema, seadust muutma. Võib-olla oleks tõepoolest otstarbekam parandada olukorda kas või sellesama valimisteenistuse antava juhendmaterjali abil läbi koolituste või kokkulepete, et mitte igat pisidetaili, mida on võimalik sätestada, reguleerida, kokku leppida muul moel, ei hakataks seadusesse panema. Aga veel kord, esimese ja teise lugemise vahel on parlamendil piiramatult volit viia seaduseelnõusse sisse täiendusi ja muudatusi.

#### **16:09 Aseesimees Siim Kallas**

Jaak Juske, teine küsimus, palun!

### **16:10 Jaak Juske**

Aitäh, austatud ettekandja! Üks võimalus valimiskampaania kulutusi, just nimelt välireklaami kulutusi, piirata on see, et näiteks Soome eeskujul vältida hiigelreklaamplakateid ja näha linna peal ette kindlad kohad, kuhu kõik erakonnad võivad võrdselt oma valimisreklaami üles panna. Kas te selle peale pole mõelnud?

### **16:10 Justiitsminister Raivo Aeg**

Jaa, igasuguseid piiranguid on võimalik järjekordselt teha, aga siis me peame plakati suurusele kehtestama väga selged mõõdud – on ta siis A4 või A3 või mis iganes – ja siis peavad ka järelevalveorganitel olema taadeldud mõõteriistad, millega käiakse plakateid üle mõõtmas. Vastasel juhul on tulemust võimalik kohtus vaidlustada, sest kui taadeldud mõõteriista ei ole kasutatud, siis ei pruugi mõõtmistulemus olla pädev. Nii et veel kord, kõige parem on toimetada ikkagi sedasi tervemõistlikult ja kokkulepete alusel. Aga loomulikult on järjekordselt võimalik ka selliseid piiravaid sätteid sisse seada. Ent kui me ühest küljest tahame muuta valimisprotsessi arusaadavamaks ja mitte niivõrd, ütleme, üksikdetailidega piiratuks, hakates sisse tooma plakati asukoha, plakati suuruse, plakati maksumusega seonduvat või seda, mida me siin hääletusruumi puhul rääkisime, peame väga selgelt lähtuma ka otstarbekuse printsiibist. Minu seisukoht on selline.

### **16:11 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Urve Tiidusel on küsimus.

### **16:11 Urve Tiidus**

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Teie eelnev vastus inspireeris mind küsima seda, et – ma sain aru, et päris täpselt plakati suurust ja kõike seda väga reguleerima ei hakata või keegi siiski teeb seda? – kas on teoreetiline võimalus, et keegi püstitab sinna ruumi näiteks oma papist kuju?

### **16:12 Justiitsminister Raivo Aeg**

Ei, hea Urve, hääletusruumi ... (Urve Tiidus täpsustab.) Ette ruumi? (Urve Tiidus vastab.) Jaa, ette ruumi võib selle panna. Aga nüüd peaks iga kampaaniategija, iga poliitik päris tõsiselt mõtlema selle peale, et kas viimasel hetkel on mõttekas valijat välja vihastada või ei ole.

### **16:12 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Mihhail Korbilt küsimus.

### **16:12 Mihhail Korb**

Austatud minister! Tahaks küsida, et kas te saaksite valgustada politsei tegevust selle piirangu kehtivuse ajal. Kas teil on infot selle kohta, mitu kõnet või mitu kaebust selle kampaania käigus politseile tuleb ja kui palju ressursi on politsei sunnitud sellele piirangu kehtivuse ajal rakendama?

### **16:13 Justiitsminister Raivo Aeg**

Jaa, kui ma õigesti mäletan, siis viimaste Riigikogu valimiste ajal oli neil alustatud umbes 45 menetlust. Sellistel juhtudel viiakse menetlused arusaadavalt läbi ülima põhjalikkusega, et ei tekiks mingisugust kahtlust erapooletuses ja n-ö väga süvendatud menetluse läbiviimises. Nii et see on märkimisväärne ressurss, mida politsei peab kasutama selleks, et neid menetlusi läbi viia. Samas me teame, et politseis on rahanappus. Palkasid on vaja tõsta, et inimesi motiveerida ja neid juurde värvata, et neid oleks piisavalt meie turvalisust tagamas, tänaval kuritegevuse vastu võitlemas. Ma arvan, et oleme võtnud õige suuna, kui säästame politsei ressursi selle jaoks, milleks meil neid päriselt vaja on.

### **16:14 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh, härra minister! Rohkem küsimusi ei ole. Nüüd ma palun siia kaasettekandjaks põhiseaduskomisjoni liikme Andrei Korobeiniku.

### **16:14 Andrei Korobeinik**

Hea Riigikogu! Seaduseelnõu 51 oli põhiseaduskomisjoni istungi päevakorras teisipäeval, 17. septembril 2019. Arutelu oli põhjalik. Justiitsminister rääkis meile sellest, et omaaegsed regulatsioonid ei ole oma eesmärgi täitnud. Poliitilise välireklaami keeldude eesmärk oli kulutuste vähendamine, poliitargumentatsiooni sisukamaks muutmine ja välireklaamide väiksemaks muutmine – seda kõike ei ole juhtunud. Vahepeal on ka õiguskantsleri institutsioon testinud seda, kas need keelud on põhiseadusega kooskõlas, ja teinud ettepaneku nendest keeldudest loobuda. Küsimustest jäi kõlama see, et hääletamisruumi definitsioon on teistes valimisseadustes küll olemas, kuid see on üsna ebamäärane, arvestades olukorda, et valimised võivad toimuda ka näiteks koolis või kaubanduskeskuses. Üks ettepanekutest oli lisada see definitsioon näiteks seletuskirja. Kui seadusandja seda soovib, siis saab seda kahe lugemise vahel teha. Samuti tekkis küsimus, kas antud seaduseelnõuga püstitatud eesmärged saaks ellu viia näiteks valimisreklaami kuludele limiidi seadmisega. Vastuseks oli, et see teema jääb väljapoole antud seaduse konteksti. Ja need olidki põhiteemad. Komisjon otsustas, et muudatusettepanekute tegemiseks on aega kümme tööpäeva ehk et tähtjaks on 10. oktoober kell 17.15. Ettekandja olen mina ja komisjon on teinud konsensusliku ettepaneku võtta eelnõu täiskogu päevakorda täna.

**16:17 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Härra ettekandja, väike küsimus. Minu tekstis on öeldud, et eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtjaks on määratud 9. oktoober kell 17.15, teie ütlesite 10. oktoober.

**16:17 Andrei Korobeinik**

See on väga huvitav küsimus.

**16:17 Aseesimees Siim Kallas**

Nii, kuidas te praegu ütlete, nii ka jääb. Kui see on kümnes, siis on kümnes.

**16:17 Andrei Korobeinik**

Ma korra mõtlen selle üle. (Juhataja: "Kuidas?") Teen väikesed arvutused. Ehk siis komisjoni istung toimus, jah ... Ühesõnaga, see on kümme tööpäeva, 9. oktoober. Istungi juhatajal on õigus.

**16:18 Aseesimees Siim Kallas**

Üheksas. Selge pilt.

**16:18 Andrei Korobeinik**

Suur tänu!

**16:18 Aseesimees Siim Kallas**

*Crystal clear!*

**16:18 Andrei Korobeinik**

Aitäh!

**16:18 Aseesimees Siim Kallas**

Nii, aitäh! Kuna mingit ettepanekut selle eelnõu esimesel lugemisel ... Aga Lauri Läänemets soovib kõnet pidada.

**16:18 Lauri Läänemets**

Hea eesistuja! Lugupeetud kolleegid! 2015. aastal kehtestas Riigikogu X koosseis aktiivse agitatsiooni perioodiks välireklaami keelu. Keelu eesmärk oli vähendada valimiskampaaniate kulusid ning raha osakaalu poliitilise võimu saavutamisel. Toona loodeti, et eelnõu vastuvõtmisel kaovad varasematest valimiskampaaniatest tuntuks saanud majasuurused valimisplakatid, lõpetatakse valimisplakatite kleepimine majaseintele ja plankudele, väheneb tavapärase turundusvõtete kasutamine valimiskampaanias ning suureneb sisulise poliitilise argumentatsiooni osa. Tõsi, plakatite kleepimine on

sel ajal tõesti vähenenud, kuid argumenteeritud debati osa pole kahjuks eriti suurenenud. Selle asemel on kampaanias kasvanud sotsiaalmeedia roll ja ka eelvalimised vähendavad sätte soovitud mõju. Seega on arutelu valimisseaduste muutmise ja täiendamise osas igati õigel kohal. Küll aga ei saa nõustuda sellega, et kaotame aktiivse valimisagitatsiooni perioodil välireklaami keelu ja asemele ei paku midagi. See ei ole lahendus, see on üks samm tagasi. Kui seaduses olev lahendus ei tööta, siis tuleb selle asemele pakkuda teine. Hetkel ei pakuta asemele midagi ja sellel on ainult üks sõnum: raha mõju vähendamine valimistulemustele pole ei eelnõu esitajate ega eelnõu toetajate tahe.

Esmaspäevalisel põhiseaduskomisjoni koosolekul osalenud Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjoni liikmed tõdesid, et kui komisjon oma kaheksa-aastase töö põhjal erakondade rahastamise kohta mingeid järeldusi teha saab, siis seda, et erakondade rahaasjad halvenevad. Kulud kasvavad kiiremini kui tulud. Sellises olukorras ei ole lahendus mitte tulude suurendamine, et veel rohkem maksumaksja raha korstnasse ajada, vaid kulude vähendamine ehk praegu valimisseadustes olevale mõttele raha mõju vähendada lahenduse leidmine. Valimiseelsel ajal reklaamiga ohjeldamatu priiskamise taas lubamine ei ole kindlasti see, mida Eesti inimesed meilt täna ootavad. Me oleme juba näinud, et korrusmaju katvad Ansipid ja Reinsalud ei paku vastust ühelegi ühiskonnas esil olevale valusale küsimusele. Küll aga tuleb sellise suurushullustuse kulu tasuda tihti maksumaksjatel. Raha mõju aitaks kõige paremini vähendada valimiskuludele ülempiiri seadmine, mida sotsiaaldemokraadid on pikki aastaid ka toetanud. Samuti oleks võimalik piirata valimiste ajal reklaamimahtu nii teles, trükimeedias kui ka õues, tehes reklaami kõigile võrdselt kättesaadavaks. Teiste riikide kogemusele tuginedes võib öelda, et reklaamimahu piiramine aitaks ühtlasi kasvatada valimisdebattide tähtsust. Sotsiaaldemokraadid ei ole valimisseaduste piirangute tühistamisega nõus seni, kuni Riigikogu ei kehtesta vastukaaluks uusi norme, mis aitaksid piirata raha arutatut kulutamist valimiskampaaniates. Teen Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel ettepaneku seaduseelnõu 51 esimesel lugemisel tagasi lükata.

#### **16:22 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Nii, fraktsioonide nimel rohkem sõnavõtte ei paista olevat, seega panen hääletusele sotsiaaldemokraatide ettepaneku lükata eelnõu 51 esimesel lugemisel tagasi.

Auväärt, lugupeetud ja muidu tubli Riigikogu! Panen hääletusele Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ettepaneku Vabariigi Valitsuse algatatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse, Riigikogu valimise seaduse, rahvahääletuse seaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu 51 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

#### **Hääletustulemused**

Ettepaneku vastu hääletas 64 Riigikogu liiget, poolt oli 8 ja osalemata jättis 20 liiget. Ettepanek ei leidnud toetust. Seega on selle eelnõu esimene lugemine lõpetatud. Nii, nagu enne öeldud, oodatakse parandusettepanekuid 9. oktoobriks kella 17.15-ks.

---

### **5. 16:26 Karistusseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse (Euroopa Liidu finantshuvide kaitse direktiivi ja alaealiste menetlusõiguste direktiivi ülevõtmine) eelnõu (50 SE) esimene lugemine**

#### **16:26 Aseesimees Siim Kallas**

Nii, nüüd on meil võimalus alustada Vabariigi Valitsuse algatatud karistusseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse (Euroopa Liidu finantshuvide kaitse direktiivi ja alaealiste menetlusõiguste direktiivi ülevõtmine) eelnõu 50 esimest lugemist. Ettekandjaks härra justiitsminister Raivo Aeg.

#### **16:27 Justiitsminister Raivo Aeg**

Lugupeetud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Teile on esitatud Justiitsministeeriumi ettevalmistatud seaduseelnõu 50, karistusseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, mille eesmärk on Euroopa Liidu finantshuvide kaitse direktiivi ja alaealiste menetlusõiguste direktiivi ülevõtmine. Selle eelnõuga võetakse Eesti õigusse üle kaks direktiivi, millest tulenevaid nõudeid Eesti õigus juba praegu suures osas iseenesest täidab. Kuna muudetakse samu seadusi ja muudatusi ei ole palju, on need kaks direktiivi koondatud ühte eelnõusse. Lisaks direktiivide ülevõtmisest tulenevale on

eelnõus ka mõned sellised muudatused, mis vastuvõtmise korral parandavad valmisolekut seista vastu sellistele aktuaalsetele, ühiskonnas vastukaja leidnud pahedele nagu rahapesu ja dopingu kasutamisele kallutamine. Samuti on eelnõus muudatused, mis on vajalikud suvel jõustunud seadusega muudetud seksuaalkuritegude kvalifitseerimisel selguse loomiseks ja nendega seotud kriminaalmenetluse läbiviimiseks. Eelnõuga muudetakse karistusseadustikku, kriminaalmenetluse seadustikku, kriminaalhooldusseadust, vangistusseadust ja väärteomenetluse seadustikku. Eelnõus esitatud muudatused on kavandatud jõustuma üldises korras. Kuna eelnõu muudab konstitutsioonilisi seadusi, on selle vastuvõtmiseks vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust.

Esimene direktiiv, mille nõuded eelnõuga kindlustatakse, on Euroopa Liidu finantshuvide kaitse direktiiv. Selle ülevõtmise tähtaeg oli 6. juuli. Euroopa Liidu finantshuvide all mõistetakse Euroopa Liidu eelarvega otse või kaudselt seotud varasid, tulusid ja kulusid, näiteks toetusi, mida rahastatakse Euroopa Liidu fondidest ja mis makstakse välja EAS-i kaudu. Samuti on nende huvidega seotud hanked, mida rahastatakse Euroopa Liidu vahenditega, ja Euroopa Liidu maksutulu. Karistusseadustikku lisatakse Euroopa Liidu finantshuvide määratlus, mille järgi käsitletakse liidu finantshuvidena Euroopa Liidu eelarvega ja Euroopa Liidu struktuuriüksuste hallatavate eelarvetega hõlmatud varasid, tulusid ja kulusid. Direktiiv hakkab asendama Euroopa Liidu finantshuvide, seega kaudselt meie kõigi huvide senist pettusevastase kaitse õiguslikku alust, milleks on Euroopa Liidu finantshuvide vastaseid kuritegusid puudutav konventsioon. Eesti on konventsiooni osaline olnud juba 15 aastat ja täitnud sellest tulenevaid kohustusi. Direktiiv muudab need kohustused pisut laiemaks ja täpsemaks ning sellest tulenevalt on vaja ka seadust muuta. Finantshuvide direktiivi kaudu määratakse kindlaks Euroopa Prokuratuuri, mida parasjagu komplekteeritakse ja mis peaks tegutsema hakkama lähiaastatel, algne materiaalne pädevus. Euroopa Prokuratuuri töö käivitamisel hakkavad Euroopa Liidu finantshuve kahjustavaid raskeimaid kuritegusid menetlema Euroopa Prokuratuuri prokurörid. Direktiiv kohustab liikmesriike kohaldama karistusi füüsilistele ja juriidilistele isikutele, kes on süüdi Euroopa Liidu finantshuve kahjustavas kelmuses, samuti muudes seotud kuritegudes, näiteks Euroopa Liidu finantshuvidega seonduvas altkäemaksu ja kelmusega saadud kriminaaltulu rahapesus. Eelnõuga laiendatakse Eesti karistusseadustiku isikulist kehtivust: nähakse ette, et see kehtib ka väljaspool Eesti territooriumi toime pandud Euroopa Liidu finantshuve kahjustava kuriteo korral, kui selle on toime pannud Eesti kodanik, Eesti ametiisik või Eestis registreeritud juriidiline isik. Täpsustatakse, et Euroopa Liidu finantshuve kahjustavate kuritegude puhul loetakse ametiisikuks ka välisriigi ametiisik.

Lisaks täiendatakse karistusseadustikku uue kuriteokoosseisuga, Euroopa Liidu finantshuve kahjustava hankekelmusega, ning muudetakse laiemaks salakaubaveoga seotud kuritegude koosseis, mille korral praegu on nõutav kauba suur kogus. Nimelt muutub nüüd karistatavaks ka selline tegu, mille korral on tollivõlg vähemalt 10 000 eurot. Kelmuse ja salakaubaveo eest ette nähtud sanktsiooni ülempiiri karmistatakse, tõstes vangistuse ülemmäära kolmelt aastalt neljale aastale.

Teiseks ülevõetavaks direktiiviks on alaealiste menetlusõiguste direktiiv. Eesti õigus on ka selle direktiivi nõuetega juba praegu valdavas osas kooskõlas, kuid täpsustused on vajalikud. Direktiiv tuli riigisisesse õigusesse üle võtta 11. juuniks. Alaealiste menetlusõiguste direktiiv käsitleb kriminaalmenetluses kahtlustatavate või süüdistatavate laste menetluslikke tagatisi. Direktiivi ülevõtmiseks sätestatakse selgemalt alaealise kahtlustatava või süüdistatava õigused kriminaalmenetluse seadustikus ja väärteomenetluse seadustikus, kuigi väärteomenetlust puudutavad need muudatused minimaalselt. Sarnased õigused tuleb tagada ka sellisele alaealisele isikule, kelle kohta on välja antud Euroopa vahistamismäärus. Olulisemate muudatustena nähakse ette alaealise isiku õigus individuaalsele hindamisele, vabaduse võtmisel tehtavale tervisekontrollile ja tema seadusliku esindaja või muu talle usaldusväärse isiku kriminaalmenetluses osalemisele. Individuaalseks hindamiseks tuleb edaspidi koostada alaealise kahtlustatava kohta kohtueelne ettekanne hiljemalt enne süüdistuse esitamist. Menetlejatel on alaealiste isikute individuaalse hindamise kogemus olemas, kuna alaealise ohvri puhul on selline hindamine juba praegu nõutav. Ka alaealise kahtlustatava puhul tuleb individuaalse hindamise tulemusi menetlusotsuste tegemisel arvesse võtta. Nende muudatuste osas täpsustatakse kriminaalhooldusseadust ja vangistusseadust. Alaealisele kahtlustatavale tuleb tema õigusi tutvustada, lähtudes lapsesõbralikust ja eakohasest keelekasutusest. Alaealisel on edaspidi õigus teavitada oma seaduslikku esindajat või muud usaldusväärset isikut, samuti tuleb alaealise kahtlustatava ja süüdistatava õigusi tutvustada tema seaduslikule esindajale või usaldusväärsele isikule. Alaealise kahtlustatava või süüdistatava soovil võib tema seaduslik esindaja viibida alaealise juures nii

kohtuistungil kui ka menetlustoimingute tegemise ajal, kui see on vähegi kooskõlas menetluse huvidega. Tulenevalt rahapesuvastase valitsuskomisjoni ülesandest muudetakse rahapesu kokkuleppe eest kohaldatavat vangistuse ülemmäära, asendades senise ühe aasta kahe aastaga, ning nähakse ette juriidilise isiku vastutus. Jälitatavate kuritegude kataloogi lisatakse uus, hankekelmuse koosseis, samuti rahapesu kokkulepe, ravimi ebaseaduslik käitlemine ning dopingu kasutamisele kallutamine.

#### **16:35 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh, härra minister! Teile on küsimusi. Toomas Kivimägi kõigepealt.

#### **16:35 Toomas Kivimägi**

Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud minister! Küsin protokolli huvides sama küsimuse, mis õiguskomisjonis, et kas kahe sisult nii erineva direktiivi sidumine ühe n-ö eelnõu alla on hea õigusloome praktika. Ühelt poolt Euroopa Liidu finantshuvid ja teiselt poolt alaealiste isikute menetlusõigused, kaks täiesti erinevat asja. Kui ma näiteks ühte direktiivi peaksin tahtma toetada, aga teist mitte, siis tekiks mul dilemma, et mismoodi ja kuidas ma saaksin hääletusel oma tahet väljendada. Ja teine küsimus, et korraga ära küsida: kas te olete tundnud huvi ka selle vastu, miks nende kahe direktiivi ülevõtmine ei ole tähtaegselt õnnestunud? Mõlema direktiivi ülevõtmise tähtaeg on möödunud. Kas see ülesanne ei olnud ministeeriumile jõukohane või oli sel muu põhjus? See küsimus puudutab muidugi teie-eelset aega, aga ikkagi.

#### **16:36 Justiitsminister Raivo Aeg**

Aitäh küsimuse eest! Ütleme, et esimese küsimuse vastus on see, et siin lähtutakse menetlusökonoomikast. Nagu ma ütlesin, ei ole need muudatused, mis meil nimetatud seadustesse sisse tuleb viia, väga mahukad ja päris suures osas esineb siin ka teatud kattuvust. Nii et selleks, et mitte algatada jälle täpselt sama seaduse taaskordset menetlemist ... No me oleks võinud seda teha, kui oleksime neid direktiive eraldi käsitlenud. Sellisel juhul oleksime täna avanud karistusseadustiku ühe direktiivi ülevõtmiseks ja karistusseadustiku teise direktiivi ülevõtmiseks. No see on üks loogika ja, nagu ma ütlesin, on oluline menetlusökonoomika.

Ja teine küsimus oli tähtaegade kohta. Ei, ma ei alahinda siin Justiitsministeeriumi võimekust, aga direktiivide ülevõtmise ettevalmistamine võtab aega. Ja teatavasti tuli ka Euroopa Liidu eesistumine meie jaoks n-ö ootamatusena pool aastat varem. Ma olen uurinud ka ministeeriumist, et miks see ülevõtmine on viibinud, ja toodud on needsamad argumendid. Lihtsalt, need kiireloomulised ülesanded tulid vahele. Eks neid ülesandeid ole peale Euroopa Liidu eesistumise võib-olla muidki vahele tulnud ja sellest tulenevalt on see viivitus tekkinud. Aga püüame edaspidi olla hoolsamad ja tähtaegadest kinni pidada.

#### **16:37 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Liina Kersna, palun!

#### **16:37 Liina Kersna**

Suur tänu! Mina tahaksin küsida alaealistest ohvrite kohta, kes on sattunud kriminaalmenetluse keskele. Euroopas on väga levinud lastemaja teenus, mille raames toetatakse seksuaalselt kuritarvitatud või selle kahtlusega lapsi. Lastemaja on keskkond, mis on loodud väga lapsesõbralikuna ja kus tehakse meditsiinilist läbivaatust, aga seal on ka ütluste võtmise ruumid ja süsteemid, mis on väga lapsekesksed. Eesti lastemajades käies olen ma aru saanud aru, et kuigi tingimused on väga head, siis seadus justkui ei luba seal võetud ütlusi kohtus kasutada. Kas te olete Justiitsministeeriumis arutanud, kuidas muuta alaealisest ohvri jaoks kriminaalmenetlus sõbralikumaks?

#### **16:38 Justiitsminister Raivo Aeg**

Aitäh küsimuse eest! See kuriteoohvrite taasohvristumise vältimine kriminaalmenetluse käigus on Justiitsministeeriumis võetud täna väga selgelt prioriteediks, sealhulgas loomulikult alaealiste suhtes. Nagu ma siin mainisin, on alaealiste olukord tegelikult parem kui täiskasvanud kuriteoohvrite puhul, mis puudutab neile n-ö tähelepanu pööramist ja nende taasohvristumise vältimist, neile nende õiguste tutvustamist, nende abistamist, psühholoogilist nõustamist ja muud. Alaealiste olukord on parem, aga

kindlasti on seda võimalik veel paremaks muuta. Aga ma saan aru, et küsimus on nüüd selles, et kui menetluse käigus ei võta ütlusi mitte menetlusasutuse ametnik, vaid keegi teine, siis ei saa neid ütlusi kohtumenetluses kasutada. Väga hea tähelepanek! Peame seda selles mõttes arutama, et kas see on meil täna õiguslikult võimalik. Loomulikult, eesmärk on ju seesama, eks ole, et kõigepealt räägib lastekaitsetöötaja või lastetuba või kuidas te seda mõtlesite ... (Täpsustus saalist.) Lastemaja – aga seal on kindlasti ka lastetoad. Nii et kõigepealt räägib sealne töötaja ja kui see aitab vältida lapse hilisemat taasohvristumist seoses sellega, et teda tuleb samades küsimustes uuesti üle kuulama politseiametnik, siis kindlasti oleks mõistlik varasemaid ütlusi arvesse võtta. Aga seda peab nüüd väga selgelt õiguslikult analüüsima, et kas see on võimalik. Aga väga hea osutus, aitäh!

#### **16:40 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Näib, et rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, härra minister! Kaasettekandjana saab sõna õiguskomisjoni liige Marek Jürgenson.

#### **16:40 Marek Jürgenson**

Austatud juhataja! Head ministrid! Head kolleegid! Antud eelnõu arutati Riigikogu õiguskomisjonis 16. septembril. Kuulates ära ministri ja saades vastused ka küsimustele, otsustas õiguskomisjon teha ettepaneku võtta eelnõu täiskogu tänasesse päevakorda ning määrata muudatusettepanekute tähtajaks 9. oktoobri ja ettekandjaks Marek Jürgensoni.

#### **16:41 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Kas kellelgi on kaasettekandjale küsimusi? Ei näi olevat. Ka soovi fraktsioonide nimel kõnet pidada ei ole, seega lõpetame esimese lugemise. Eelnõu 50 esimene lugemine on lõpetatud. Ja eelnõu 50 kohta ettepanekute esitamise tähtaeg on k.a 9. oktoober kell 16. Aitäh kõigile!

---

### **6. 16:42 Atmosfääriõhu kaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu (54 SE) esimene lugemine**

#### **16:42 Aseesimees Siim Kallas**

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud atmosfääriõhu kaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu 54 esimene lugemine ja ettekandjaks on keskkonnaminister Rene Kokk. Palun!

#### **16:42 Keskkonnaminister Rene Kokk**

Lugupeetud eesistuja! Austatud Riigikogu liikmed! Teie ees on Vabariigi Valitsuse algatatud atmosfääriõhu kaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu, millega võetakse Eesti õigusesse üle Euroopa Liidu direktiivi ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse muudatused, mis puudutavad Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi uuendusi perioodiks 2021–2030.

Eelnõuga ajakohastatakse kauplemissüsteemi reeglid neljandaks kauplemisperioodiks, sealhulgas täpsustatakse mõisteid ning ajakohastatakse õiguslikke viiteid. Laiendatakse loetelu eesmärkidest, mille saavutamisse peaks riik kauplemissüsteemi enampakkumisel saadud tulu vähemalt 50% ulatuses investeerima. Näiteks alates 2021. aastast saab sellisteks tegevusteks lugeda ka tegevusi, mis on seotud suure CO<sub>2</sub> heitega piirkondades teostatava õiglase üleminekuga ja energiatarbimise tõttu tekkivate sotsiaalprobleemide lahendamiseks.

Samuti muudetakse alates 2013. aastast eraldatud lubatud heitkoguste ühikute kehtivus tähtajatuks. See tähendab, et ettevõtetel on parem võimalus ühikutega majandada ja nad ei pea perioodi lõpuks, milleks on 31. detsember 2020, kõiki ühikuid tingimata maha müüma.

Seoses kauplemissüsteemi reformiga lisatakse seadusesse viide moderniseerimisfondile, mis rakendub alates 2021. aastast. Moderniseerimisfondi kaudu on võimalik suunata täiendavaid rahalisi vahendeid väikese CO<sub>2</sub> heitega majandusele üleminekuga seotud tegevustesse ja investeringutesse, et toetada energiaspektori moderniseerimisega seotud tegevusi ja taastuvenergia arendamist, aga ka energiatõhusa transpordi ja põllumajanduse ning energiatõhusate hoonete ja jäätmete valdkonna arendamist.

Uuendatakse võimalust eraldada kauplemissüsteemi kuuluvatele Eesti elektritootmiskäitistele tasuta heitkoguse ühikuid. Selleks luuakse asjakohane õigusraamistik, et alates 2021. aastast saaks käitised taotleda lubatud heitkoguse ühikuid energiaspektori moderniseerimisega seotud investeeringuteks. Seejuures peavad need investeeringud olema kooskõlas nii Pariisi leppe kui ka uuendatud direktiivi kliimapolitiiliste suundade ja eesmärkidega. Kauplemissüsteemi rakendamisega seotud tegevused antakse Keskkonnaministeeriumilt üle Keskkonnaametile. Sellega vähendatakse bürokraatiat, kuna kauplemissüsteemi kuuluvatel ettevõtetel on võimalik erinevaid keskkonnalube puudutavates küsimustes pöörduda ühe kindla asutuse poole.

Direktiivi ja määruse ülevõtmise tähtaeg on 9. oktoober 2019. Direktiivi ülemineku sätete kohaselt jõustub osa muudatusi 1. jaanuaril 2021. Kuna seaduseelnõuga esitatud muudatused on peamiselt tehnilist laadi ning seotud mõistete täpsustamise ja täienduste lisamisega, siis seaduse rakendamine eelarvesse lisatulusid ja -kulusid võrreldes senikavandatuga ei too. Kui riik otsustab kasutada võimalust eraldada osa lubatud heitkoguse ühikuid tasuta või suurendada moderniseerimisfondi osakaalu, siis väheneb samavõrra riigi lubatud heitkoguse ühikute enampakkumisel saadav tulu, kuid suureneb kliimaeesmärkide saavutamisse suunatavate vahendite maht.

#### **16:46 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh, härra minister! Teile on küsimusi. Jevgeni Ossinovski, palun!

#### **16:46 Jevgeni Ossinovski**

Aitäh! Minu küsimus puudutab sedasama artikli 10c erandit, millest te rääkisite ja mida vaesematel Euroopa Liidu liikmesriikidel on ka uuel perioodil võimalik kasutada, et osa neid ühikuid, mida muidu saab kasutada moderniseerimisfondis või müüa maha enampakkumisel, anda n-ö traditsioonilisele fossiilsele elektri- või soojatootjale selleks, et tema tegevust moderniseerida. Nüüd, te ütlesite õigesti, et selles eelnõus on kirjas ja ka Euroopa reeglites on kirjas, et need investeeringud peavad olema kooskõlas Pariisi leppega ja uuendatud kliimapolitiika eesmärkidega. Kuna valitsus peab esmaspäevaks tegema otsuse, kas taotleda seda erandit, mille rahaline maht on umbes 400 miljonit, siis kas teie hinnangul läheb olemasolevatesse, väljakäidud ideedesse investeerimine, milleks on rafineerimistehase rajamine, artikli 10c erandi järgi kokku Pariisi kliimaleppega ja uuendatud kliimaeesmärkidega?

#### **16:47 Keskkonnaminister Rene Kokk**

Aitäh! Me oleme seda teemat väga mitmekülgset arutanud nii Rahandusministeeriumi kui ka majandusministeeriumiga. Te viitasite sellele, et kas tegemist on puhtalt sellega, et vähendada fossiilsetest kütustest, põlevkivist fossiilse õli tootmist – et kas see läheb selle meetme alla. Täna ollakse pigem seisukohal, et see läheb selle meetme alla. Aga üks lõplik seisukoht tuleb Euroopa Komisjonilt, mida majandusministeerium kindlasti ka küsib. Täna ollakse seisukohal, et see on selle meetme raames rakendatav.

#### **16:48 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Ma ei näe rohkem küsimusi. Aitäh, härra minister! Kaasettekandjaks on keskkonnaministri liige Jevgeni Ossinovski. Palun!

#### **16:48 Jevgeni Ossinovski**

Aitäh! Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Minister andis nimetatud eelnõust ülevaate. Tõepoolest on ühelt poolt tegemist tehnilise küsimusega, mis puudutab Euroopa heitekaubanduse reeglite riigisisest sätestamist uueks perioodiks, aastateks 2021–2030. Aga selle tehnilise asja taga on ka väga palju sisulisi küsimusi, mis puudutavad keskkonda ja kliimat, ja loomulikult ka rahalisi aspekte, millest mõnda minister mainis, mõnda aga mitte. Komisjoni arutelust ülevaadet andes räägin mõne asja üle.

Üldiselt tunti komisjonis huvi selle vastu, kui palju meil uuel perioodil neid ühikuid on kasutada ja millisel viisil see uus süsteem võrreldes senise perioodiga kehtib. Üldiselt võib öelda, et ambitsioon, n-ö kliimaambitsioon ehk siis keskkonnasäästu ambitsioon, on uuel perioodil suurem. Heitekaubandus toimib sellisel põhimõttel, et kõigepealt eraldatakse riikidele teatud hulk ühikuid ja seejärel hakatakse nende ühikute hulka igal aastal järk-järgult vähendama. Õigemini, kui eelmisel perioodil vähendati neid

ühikuid aastas 1,74%, siis uuel perioodil 2,2% aastas, ning selle kaudu sunnitakse heitekaubandusega seotud sektoreid ja ettevõtteid energiasäästlikumalt opereerima. Kokku reguleerib heitekaubandus ligi 45% Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside heitkogustest.

Konkreetsemalt öeldes on Eestil lisaks ettevõtetele tasuta jagatavatele kvootidele, mille andmise üle otsustab Euroopa Liit meie taotluste alusel, võimalik uuel perioodil saada ka umbes 56 miljonit ühikut enampakkumisel müümiseks. 56 miljonit ühikut vastab loale emiteerida 56 miljonit tonni CO<sub>2</sub>

ekvivalenti, st 1 ühik võrdub 1 tonniga. Ja neil on olemas turg ja turuhind. Turuhind tänase seisuga on umbes 25 eurot ühiku või tonni kohta ja – nii palju, kui neid ühikuid praegu ette müüakse – tuleviku optionsidena on ühiku hind umbes sama. Selle põhjal võite välja arvutada ka summa, mis Eestil on järgmisel perioodil selles kontekstis kasutada. Ja kasutada saab seda erineval viisil. Minister mainis moderniseerimisfondi, mis on uus vaesematele Euroopa Liidu liikmesriikidele avanev võimalus oma energiasüsteeme tervikuna – mitte energiatootmist, vaid energiasüsteeme – algusest lõpuni moderniseerida. Seda võimalust varasemal perioodil ei olnud. Selle jaoks on meil hetkel planeeritud 8,6 miljonit ühikut, mis on rahana umbes 170 miljonit eurot. Ja enampakkumiseks on 56 miljonit ühikut, millest on võimalik – see oli see küsimus, mille ma küsisin ja millele minister viitas – ka uuel perioodil teha üks selline omapärane erand, tehnilises keeles 10c erand. See võimaldab vaesematel riikidel kasutada ühikuid selleks, et anda need oma elektri- ja soojatootmise ettevõtetele: mitte selleks, et nad lõpetaksid fossiilsetest kütustest elektri või soojuse tootmise, vaid selleks, et nad saaksid seda jätkata. Eelmisel perioodil kasutas Eesti seda võimalust selleks, et ehitada Auvere jaam. Nüüd oleme sellega käpuli, iga paari aasta tagant peab parlament arutama päästemeetmeid, et Auvere jaama investeeringu maksumust Eesti Energia bilansist maha ei kirjutataks. Varsti tuleb valitsus meie ette elektrituruseaduse eelnõuga, millel on täpselt sama eesmärk, ehkki mitmed liikmesriigid on 10c erandi taotlemisest loobunud, Läti sealhulgas, ja tõstnud needsamad ühikud näiteks moderniseerimisfondi, mille kaudu on võimalik oma energiasüsteeme jõulisemalt dekarboniseerida. Meil aga plaanib valitsus järgmisel esmaspäeval minule teadaolevalt seda erandit siiski taotleda ja lasta Euroopa Komisjonil kaaluda, nagu minister ütles, kas õli rafineerimise tehase rajamine, mille tagajärjel suureneb Eesti CO<sub>2</sub> emissioon, sest rafineerimine nõuab energeetilisi lisaressursse, on kliimasõbralik investeering. Keskkonnaministeeriumi esindaja, kliimapolitiika osakonna juhataja, oli komisjonis selles osas kahtlev, loomulikult jäi ta ametnikule kohaselt diplomaatiliseks. Ja loomulikult, kui valitsus sellise otsuse teeb, siis küllap selline taotlus ka esitatakse. Küll aga ollakse selles osas kahtlevad, kuna selgelt on öeldud, et investeering ei tohi aidata suurendada väga heitemahuka tootmise rahalist elujõulisust ega suurendada sõltuvust heitemahukatest fossiilkütustest, mida põlevkivi loomulikult on. Ja lihtsalt nii palju veel juurde, et kuigi sõnapaar "tasuta ühikud" kõlab niimoodi, et kuna tasuta saab, siis võib ju anda – kui on tasuta ühikud, mida võib Eesti Energiale anda, siis miks mitte anda –, on tegelikult need tasuta ühikud turul valuuta. Need on needsamad ühikud, mida on võimalik kasutada alternatiivselt muude investeeringute tegemiseks. Näiteks nende 16 miljoni ühiku rahaline väärtus, mida Eestil on arvestuslikult võimalik 10c erandi jaoks kasutada, on täna umbes 400 miljonit eurot. Nii et tegemist on umbes 400 miljoni euro suuruse riigiabiga fossiilsete kütuste valdkonda ja see on kindlasti märgiline otsus, kui sellisele otsusele peaks jõudma.

Komisjonis küsiti veel seda, miks ei arvestatud eelnõu väljatöötamisel Eesti Energia ja Viru Keemia Grupi teatud ettepanekuid. Vastati, et ettevõtted soovisid sõnastust, mis ei ole direktiivi nõuetega kooskõlas. Samuti tunti muret selle pärast, et eelnõu jõustumise säte ei ole realistlikult rakendatav. Nimelt on tegemist direktiivi ülevõtmisega, mille teostamisega jääb Eesti Vabariik hiljaks, kuna ülevõtmise tähtaeg on 9. oktoober – juhul, kui ma õigesti mäletan, ma ei hakka praegu seletuskirjast otsima –, mis tänast kuupäeva arvestades tõenäoliselt kolme lugemise läbimiseks mõistlik ei ole. Aga mõistagi menetleb Eesti Vabariigi Riigikogu seadusi sellises tempos, mida ta õigeks peab, ja valitsuse eelnõude esitamise hilinemise eest vastutust ei kannu.

Komisjonis otsustati, et esimene lugemine võiks toimuda täna ja muudatusettepanekute tähtaeg võiks olla 7. oktoober kell 10 ja mina võiksin selle eelnõu siin saalis ette kanda. Otsused olid konsensuslikud.

## **16:57 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Andres Metsoja küsimus kaasettekandjale.

## **16:57 Andres Metsoja**

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Ministri ettekandest kõlas läbi ka bürokraatia vähendamise paketi idee, mis iga hea Eesti õigustava ja õigusruumi eelnõuga kaasas käib. Mainiti, et Keskkonnaministeeriumilt läheb see ülesanne üle Keskkonnaametile. Kas te komisjonis arutasite ka seda, et mida see pakett päriselt sisaldab? Milles see bürokraatia vähendamine avaldub?

#### **16:58 Jevgeni Ossinovski**

Aitäh! Sellele põhjalikult ei keskendutud või – see oli nüüd eufemism – sellest ei räägitudki, aga tõepoolest võeti teadmiseks, et 2019. aastal läheb see menetlus üle Keskkonnaametile. Heitekaubandussüsteem ei ole n-ö tavatarbija- või laiatarbesüsteem, sellesse kuuluvad üksikud suuremad tööstusettevõtted ja energiaettevõtted, mistõttu ei ole see n-ö massiline tegevus, mida peaks sellisel viisil käsitlema. Ühelt poolt ei ole sealse bürokraatia kogumaht iseenesest väga suur ja teiselt poolt on enamik nõudeid, mis aruandlusele kehtivad, üle-euroopalised ja väga ranged. Euroopa Liit on sellesama heitekaubandussüsteemi raames suutnud tagada aruandluse ja nõuetele vastavuse adekvaatsuse pea 99% ulatuses. See on tegelikult väga-väga hästi toimiv süsteem, üks maailma kõige paremini toimiv heitekoguste vähendamise süsteem ja nõuded on loomulikult ühtsed, kuna turg on ühtne. Nii et ega siin Eestil tõenäoliselt midagi muuta võimalik ole. Aga ma ei ole ekspert, seda oleks pidanud küsima ministrilt, et kuidas see aruandlus täpselt välja näeb. Ma ei oska sellele küsimusele detailselt vastata.

#### **16:59 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh! Rohkem küsimusi kaasettekandjale ei ole. Ka sõnavõtte fraktsioonide nimel ei ole taotletud, järelikult loeme atmosfäärikaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu 54 esimese lugemise lõpetatuks. Ja nii nagu kaasettekandja ütles, on eelnõu 54 muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 7. oktoober kell 10.

---

### **7. 17:00 Meresõiduohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (47 SE) esimene lugemine**

#### **17:00 Aseesimees Siim Kallas**

Läheme järgmise päevakorrapunkti juurde. See on Vabariigi Valitsuse algatatud meresõiduohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 47. Ettekandja on majandus- ja taristuminister Taavi Aas. Olge lahke, härra minister!

#### **17:00 Majandus- ja taristuminister Taavi Aas**

Austatud eesistuja! Head Riigikogu liikmed! Tutvustan teile meresõiduohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu on algatatud tingituna vajadusest võtta riigisisesele õigusesse üle kolm Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi. Direktiivi 2017/2108 eesmärk on reisilaevade ohutusnõuete ajakohastamine ja ühtlustamine. Direktiivi 2017/2109 eesmärk on parandada reisijate ja laevapere ohutust ning päästevõimalusi reisilaevadel, samuti tagada, et otsingu- ja päästetööde ja võimaliku õnnetuse tagajärgedega tegelemine oleks tõhusam ning pädevatel asutustel oleks operatiivne teave reisilaeval viibinud isikute kohta. Direktiivi 2017/2110 eesmärk on reisiparvlaevadel ja kiirreisilaevadel teostatavate kohustuslike kontrollide ühtlustamine ja dubleerivate kontrollimenetluste vähendamine. Kõik kolm on olemasolevad direktiivid, mida on muudetud 2017. aastal eesmärgiga parandada ohutusnõudeid reisilaevadel. Riigisisesele õigusesse on nende direktiivide sätted kehtestatud meresõiduohutuse seaduses ning selle alusel antud majandus- ja kommunikatsiooniministri määrustes. Meresõiduohutuse seaduses muudetakse eelkõige reisilaevadel reisijate registreerimist puudutavaid sätteid. Reeder ei pea enam pidama isikuregistrit, kuhu praegu kogutakse reisilaevadel viibivate isikute arv ja reisijate nimekirjad. Selle asemel edastatakse nii reisilaevadel viibivate isikute arv kui ka reisijate nimekiri elektroonilisse mereinfosüsteemi. Seejuures jääb kehtima kord, kus reisijate nimekiri tuleb koostada ainult nendel liinidel, mis on üle 20 meremiili pikkused. Eestis on selline liin mandri ja Ruhnu vaheline ühendus. Peale olemasolevate andmete tuleb reisijate nimekirja lisada märke reisija kodakondsuse kohta. Muudatus puudutab ainult Eesti-siseseid reise ja reedereid, kes seni kasutusel oleva ettevõtte isikuregistri asemel hakkavad andmeid edastama elektroonilisse mereinfosüsteemi. See vähendab nende ettevõtjate halduskoormust, kuna nad ei pea enam üleval pidama isikuregistrit.

Eespool nimetatud nõuded kehtivad juba rahvusvahelisel tasandil, st eri riikide vahel sõitvatele reisilaevadele, ning on kehtestatud rahvusvahelise mereliikluse hõlbustamise konventsiooniga. Muudatuse eesmärk on digitaliseerida ja kiirendada andmevahetust meretranspordis ning tagada, et päästetöid tegevatel asutustel on laevaõnnetuse korral operatiivne juurdepääs teabele reisijate kohta, kes laeva pardal viibivad.

Reisijate andmeid säilitatakse elektroonilises mereinfosüsteemis üldjuhul hetkeni, mil laevareis on turvaliselt lõppenud, välja arvatud juhtudel, kui andmeid vajatakse laevaõnnetuse üle toimuva uurimise või kohtumenetluse lõpuleviimiseks või muudes õigusaktides sätestatud eesmärkidel. Reederi kohustus pidada isikuregistrit jäetakse välja ning sellega seoses jäetakse seadusest välja ka Veeteede Ameti kohustus kiita isikuregister heaks. Uue korra kohaselt peab Veeteede Amet kontrollima, et reederil on kord andmete õigeaegsaks kogumiseks ja edastamiseks. Direktiivide ülevõtmiseks muudetakse meresõiduohutuse seaduses volitusnormi ning viiakse sisse normitehnilised täpsustused. Direktiivid ja tehnilised nõuded on seni reguleeritud meresõiduohutuse seaduse alusel antud määruse tasemel ning ka muudetud direktiivinormid võetakse üle nendesse määrustesse. Head Riigikogu liikmed, palun teil seadust toetada!

#### **17:04 Aseesimees Siim Kallas**

Aitäh, härra minister! Kas saalis viibijatel on ministrile küsimusi? Ei näi olevat. Aitäh, härra minister! Palun kaasettekandjaks majanduskomisjoni liikme Kalev Kallo.

#### **17:04 Kalev Kallo**

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Majanduskomisjon arutas Vabariigi Valitsuse algatatud meresõiduohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 47 oma korralisel istungil esmaspäeval, 16. septembril. Osalesid majanduskomisjoni liikmed Annely Akkermann, Jüri Jaanson, Kalev Kallo, Mihhail Korb, Kalvi Kõva, Kristen Michal ja Kai Rimmel. Kutsutud oli majandus- ja taristuminister Taavi Aas, majandus- ja taristuministri nõunik Moonika Parksepp, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi merendustalituse juhataja Katrin Andre ja nõunik Aigi Kasvand.

Minister andis sama põhjaliku ülevaate nagu täna siin direktiivikohasest muudatusest, mille kohta saime komisjonis teada, et sellega seoses tuleb sisereisijate veol üle 20 meremiili edaspidi esitada mereinfosüsteemis reisijate kohta andmed, mida seni kanti reederi juures peetavasse registrisse. Olid mõned küsimused. Komisjoni liige Jüri Jaanson uuris, kust tuleneb 20 meremiili nõue ehk miks ei ole see näiteks viis meremiili. Saime vastuse, et 20 meremiili nõue tuleneb kehtivast direktiivist, mis pärineb aastast 1998, ning vastavad mõju-uuringud on tehtud ilmselt juba enne direktiivi kehtestamist. Moonika Parksepp täpsustas, et viis meremiili on sellisel juhul, kui ei ole väikelaeva juhiluba. Laiemat arutelu komisjonis ei tekkinud.

Komisjon otsustas teha ettepaneku võtta eelnõu täiskogu päevakorda 25. septembriks (otsus tehti konsensusega), esimene lugemine lõpetada (samuti konsensuslik otsus) ning määrata ettekandjaks Kalev Kallo (ka see otsus oli konsensuslik). Aitäh!

#### **17:07 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole.

#### **17:07 Kalev Kallo**

Muudatusettepanekuid tuleb teha kümne tööpäeva jooksul.

#### **17:07 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Nüüd on võimalus läbirääkimisteks. Kas Riigikogu liikmetel või fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 47 esimene lugemine on lõpetatud. Määrán eelnõu 47 kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 9. oktoobri kell 17.15.

---

### **8. 17:08 Energiamaajanduse korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (48 SE) esimene lugemine**

### **17:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Läheme tänase päevakorraga edasi. Kaheksas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud energiamajanduse korralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu 48 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks majandus- ja taristuminister Taavi Aasa.

### **17:08 Majandus- ja taristuminister Taavi Aas**

Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu liikmed! Eelnõu eesmärk on põhjendamatu erisuse kaotamine energiamajanduse korralduse seaduses, mille tõttu ei ole Eestis kehtiv õigusakt kooskõlas Euroopa Liidu vastavate nõuetega. Et võtta üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/27/EL, milles käsitletakse energiatõhusust, tehakse täpsustusi energiamajanduse korralduse seaduse § 28 lõikesse 1. Sättest jäetakse välja suurettevõtjast jaotusvõrguettevõtja ja ülekandevõrguettevõtja võimalus mitte teha regulaarseid energiaauditeid. Sellega kaotatakse põhjendamatu erisus, mis on energiamajanduse korralduse seaduse § 28 lõike 1 järgi tehtud jaotus- ja ülekandevõrguettevõtjale. See muudatus puudutab kahte ettevõtet: Elektrilevi Osaühing ja AS Tallinna Sadam, kusjuures Tallinna Sadam ei ole ka varem seda erisust kasutanud, vaid on teinud energiaauditeid. Nii et juhul, kui seadus rakendub, siis tekib see kohustus ka Elektrilevi Osaühingul. Palun eelnõu toetada!

### **17:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, lugupeetud minister! Teile küsimusi ei ole. Palun kaasettekandjaks majanduskomisjoni liikme Kalvi Kõva.

### **17:10 Kalvi Kõva**

Hea Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Majanduskomisjon arutas kõnealust eelnõu 16. septembril. Nii nagu siin saalis andis minister koos oma ministeeriumi ametnikega meile ka komisjonis eelnõust ülevaate ja vastas kõigile küsimustele. Komisjon tegi järgmised otsused: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 25. septembril k.a, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata ettekandjaks Kalvi Kõva. Kõik otsused tehti konsensusega. Aitäh!

### **17:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh väga sisuka ettekande eest! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole. Oleme eelnõu 48 esimese lugemise lõpetanud. Määrان eelnõu 48 kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 9. oktoobri kell 17.15.

---

## **9. 17:11 Ühendkuningriigi Euroopa Liidust väljaastumisega seonduva liiklusseaduse muutmise seaduse eelnõu (61 SE) esimene lugemine**

### **17:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Tänane üheksas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud Ühendkuningriigi Euroopa Liidust väljaastumisega seonduva liiklusseaduse muutmise seaduse eelnõu 61 esimene lugemine. Ettekandja majandus- ja taristuminister Taavi Aas, palun!

### **17:11 Majandus- ja taristuminister Taavi Aas**

Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu liikmed! Teie ees on liiklusseaduse muutmise seadus, mis on seotud Ühendkuningriigi võimaliku lahkumisega Euroopa Liidust. Eelnõu eesmärk on ära hoida olukord, kus leppeta Brexiti jõustumisel muutuks osa Eestis alaliselt elavate isikute Ühendkuningriigi juhilubadest kehtetuks, seega antakse selleks üleminekuperiood. Teine eesmärk on võimaldada Ühendkuningriigis väljastatud liikumispuudega või pimedat inimest teenindava sõiduki parkimiskaardi edasine kehtivus Eestis. Seadus annab võimaluse, et pärast leppeta Brexiti ei muutuks automaatselt kehtetuks Eestis alaliselt elavate isikute Ühendkuningriigis välja antud load. Seadusemuudatusega on kaks võimalust: esiteks, kui toimub leppeta Brexit, siis enne Brexiti Eestisse alaliselt elama asunud isiku juhiluba, mis on Ühendkuningriigis välja antud, kehtiks pärast s.a 31. oktoobrit veel 12 kuud; ja teiseks,

kui toimub leppega Brexit, siis Eestisse enne Brexiti lepingu kohast üleminekuperioodi elama asunud isiku juhuluba kehtiks veel 12 kuud pärast üleminekuperioodi lõppu ehk alates järgmise aasta 31. detsembrist kuni 2021. aasta lõpuni. Palun teil eelnõu toetada!

#### **17:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, lugupeetud minister! Teile küsimusi ei ole. Ma palun kaasettekandjaks majanduskomisjoni aseesimehe Kristen Michali.

#### **17:13 Kristen Michal**

Hea juhataja! Head kolleegid! Nagu minister juba ette kandis, siis on üks suurepärane eelnõu selle kohta, mis saab juhilubadega pärast seda, kui Brexit toimub ühel, teisel või kolmandal viisil. Ja seda majanduskomisjon esmaspäeval, 16. septembril arutaski. Sisulise osa kandis minister juba ette, minul jääb nimetada ainult protseduuriline osa, mis ütleb seda, et tehti ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 25. septembriks, esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtjaks 2. oktoober 2019 kell 17. Aitäh!

#### **17:14 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole. Ka eelnõu 61 esimene lugemine on lõpetatud. Määrان muudatusettepanekute esitamise tähtjaks k.a 2. oktoobri kell 17.

---

### **10. 17:14 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Prantsusmaa sõjalisel operatsioonil Barkhane Malis" eelnõu (73 OE) esimene lugemine**

#### **17:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Läheme edasi. Täna kümnes päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Prantsusmaa sõjalisel operatsioonil Barkhane Malis" eelnõu 73 esimene lugemine. Palun, ettekandja kaitseminister Jüri Luik!

#### **17:15 Kaitseminister Jüri Luik**

Austatud Riigikogu! Vabariigi Valitsus toob teie ette arutamiseks terve rea eelnõusid. Esimene neist on Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Prantsusmaa sõjalisel operatsioonil Barkhane Malis.

Kuna praegu on juttu esimesest mandaadist ja neid tuleb siin riburada pidi veel, lubage mul kasutada võimalust öelda paar sõna selle kohta, miks me üldse oleme rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel. Nimelt, see on meie soov kinnitada Eesti pühendumust panustada koorma jagamise rahu ja stabiilsuse saavutamiseks maailmas. Osalemine neil operatsioonidel on Eesti jaoks üks meie julgeoleku- ja kaitsepoliitika prioriteetidest, mis demonstreerib meid kui julgeoleku tarbijat, aga ka tootjat, ning toetab kokkuvõttes Eesti julgeolekupoliitiliste eesmärkide säilitamist.

Toome teie ette 11 otsuse eelnõu. Juttu tuleb nii operatsioonidest, mis toimuvad meie liitlaste juhtimisel, kui ka ÜRO, NATO ja Euroopa Liidu raamides ning meie liitlaste juhtimisel. Olgu veel öeldud, et rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel osalemine on selles mõttes unikaalne tööriist, et ta võimaldab meil olla tähelepanu keskmes selle väga väikese ringi inimeste seas, kes teevad eri riikides strateegilisi otsuseid. Tõenäosus, et Eesti teemad jõuavad nende nelja-viie inimeseni, kes tegelevad vägede väljasaatmisega eri riikidesse rahvusvahelistele operatsioonidele, on üsna väike. Mis puudutab aga sõjavägede saatmist, siis alati on operatsioonikaaslaste president või peaminister huvitatud sellest, kes on liitlased ja kuidas nad konkreetset riiki, olgu see USA, Prantsusmaa või Suurbritannia, toetavad. Selles mõttes on tegu väga olulise välispoliitilise instrumendiga.

Nüüd aga paar sõna konkreetsest mandaadist, operatsioonist Barkhane. Operatsiooni juhib tõepoolest Prantsusmaa, kuid selle õiguslik alus on Mali Vabariigi kutse meile. Maliga oleme me sõlminud ka SOFA lepingu, mis annab meie sõduritele ja ohvitseridele n-ö diplomaatilise immuuniteedi või immuuniteedi

selle operatsiooni ajaks. Pean Mali operatsiooni väga oluliseks, sest see on ehe märk sellest, et me võtame tõsiselt neid julgeolekuohtusid, mis pärinevad lõunast. Meie liitlastele Lõuna-Euroopas – nii Euroopa Liidus kui ka NATO-s – on alati väga tähtis, kui me demonstreerime, et nii nagu nemad võtavad tõsiselt meie muresid ja saadavad vägesid Balti riikidesse, võtame ka meie nende muresid tõsiselt. Väga oluline on ka see küsimus, et kui me räägime migratsiooni pidurdamisest, siis tihtipeale räägime vajadusest tegutseda lähteriikides ja transiidiriikides. Mali on illegaalse migratsiooni nii lähteriik kui ka transiidiriik. Selle riigi stabiliseerimine ja tema kaitsevägede toetamine annab väga suure panuse migratsioonivoogude pidurdamiseks.

Käesoleval aastal oleme me Malis mehhaniseeritud jalaväerühmaga. Sellega me ka jätkame, lisades sinna mõned võitlejad, spetsialistid, kes valdavad meditsiini, tulejuhtimist ja demineerimist. Üldiselt me jääme ühe rühma piiridesse. Lisaks saadab Eesti – kui te selleks mandaadi annate – operatsioonile Barkhane ka oma eriüksuse, erioperaatorite üksuse, mis on alguses erioperaatorite taktikaline üksus ja hiljem erioperatsioonide rühm. Me palume mandaati 95 isiku saatmiseks, aga ütleme, et alates aprilli lõpust on seal sõdureid ja ohvitseri märgatavalt vähem, sest eriüksuste puhul saadetakse esimeses faasis rohkem inimesi, hiljem aga viiakse see arv märgatavalt alla. Sellega tõmban praegu joone alla. Aitäh!

#### **17:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, lugupeetud minister! Teile on ka küsimusi. Kalle Grünthal, palun!

#### **17:21 Kalle Grünthal**

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud kaitseminister! Ilmselt ei ole kahtlust selles, et see missioon on vajalik ja meie poisid peaksid seal olema, aga mind huvitab praegu see, et nad tuleksid ka tervena tagasi ehk siis nende turvalisus. Teatud mõttes on teie valdkonnas turvalisuse tagamine võimalik. Ehk jutt käib praegu ballistilistest vestidest, mille sees on kaitsekilbid granaadikildude, pommikildude ja kuulide eest kaitsmiseks. Aga nendel kilpidel on aegumistähtaeg, st pärast seda ei tohi neid enam kasutada. Kas te oleksite isiklikult valmis seisma ka selle eest, et iga missioonile mineja saaks täiesti uue ballistilise vesti, nii et võimaliku vigastuse või tabamuse korral oleks ellujäämisprotsent suurem?

#### **17:22 Kaitseminister Jüri Luik**

Aitäh! Vastus on jah, aga ma täpsustan, et Malis me ei kasuta praegu killuveste, vaid kuuliveste, millele on paigaldatud plaadid. Need vestid hangiti aastal 2017 ja nende tehasest antud garantiaeg on viis aastat, nii et nad on iseenesest veel täiesti töökindlad. Pärast Gao baasi rünnakut, mida me kõik mäletame, tegi kontingendiülem Kaitseväe sees ettepaneku mõnede kuulivestide plaatide asendamiseks. Me teeme seda nii kiiresti kui võimalik ega seo seda mingite suuremate kuulivestihangetega, mis on meil samuti plaanis, vaid vastame sellele ettepanekule väga kiiresti ja konkreetsete toimingutega. Nii et vastus on jah.

#### **17:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud minister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Ma palun kaasettekandjaks riigikaitsekomisjoni esimehe Andres Metsoja.

#### **17:24 Andres Metsoja**

Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Austatud minister! Tõepoolest, komisjonis käsitlesime ka neid 11 otsuse eelnõu ühtse paketina, rääkisime tervikuna lahti murekohad, probleemid ja võimalikud lahendused ning saime põhjaliku ülevaate ministrilt, Kaitseministeeriumi esindajatelt, Kaitseväe juhatajalt ja vastava valdkonna esindajatelt. Minister tegi täna siin juba kena ülevaate ära, aga võib-olla tuleks veel mainida, et selle eelnõu alusel otsustatakse Eesti Kaitseväe üksuse osalemise jätkamine Prantsusmaa juhtival sõjalisel operatsioonil Barkhane ning suurendatakse Kaitseväe üksuse isikkoosseisu ülempiiri seniselt 50-lt kaitseväelaselt kuni 95 kaitseväelaseni.

Operatsioon Barkhane käivitus juba 2014. aasta 1. augustil. See on prantslaste suurim sõjaline välisoperatsioon, mille isikkoosseisus on 4500 isikut. Operatsioon Barkhane toetab regiooni riikide valitsusi riikliku stabiilsuse loomisel. Kogu operatsiooni peamine fookusala on Mali Vabariik. Ja operatsiooni strateegiline eesmärk on piirkonnast lähtuvate üleilmsete, aga eelkõige Euroopa-

suunaliste probleemide (terrorism ja immigratsioon) ohjamine. Ei ole saladus, et Euroopa lõunapiiri aladel jätkub ebastabiilsus ning seda soodustavad terrorismi, relvastatud mässutegevuse ja muude julgeolekut destabiliseerivate faktorite levik. Kuna Mali keskvalitsust on toetatud võitluses islamiäärmuslusega, on juba äärmusrühmitusi oluliselt nõrgestatud ning keskvalitsuse kontroll suures osas Mali territooriumile taastatud. Terrorismi ja illegaalse kaubanduse ohjamine nõuab Euroopa riikide ühispingutust ja panustamist, nii nagu ka minister juba korduvalt mainis. Ühtlasi tihendab panustamine Eesti ja Prantsusmaa strateegilisi, poliitilisi ja sõjalisi suhteid ning tugevdab Eesti positsiooni olulistest julgeolekuküsimustes NATO-s ja Euroopa Liidus. Teatavasti osaleb Prantsusmaa üksus alates 2017. aastast Eestis paiknevas NATO lahingugrupis, mis omakorda on Kaitseväge esimese jalaväebrigaadi koosseisus, Prantsusmaa aga panustab omakorda lahingugruppi 2021. aastal ja lisaks osalesid prantslased 2018. aastal Balti riikide õhutamises.

Tulles tagasi arutluse all oleva eelnõu juurde, ütlen, et Eesti osaleb sellel operatsioonil Riigikogu otsuse alusel 2018. aasta augustikuust. Arutluse all oleva eelnõu kohaselt täiendatakse Kaitseväge üksust, mis koosneb mehhaniseeritud jalaväerühmast, toetuselemendist ja staabiohvitseridest, veel kaitseväelastega, kes tegelevad meditsiini, demineerimise ja tulejuhtimise valdkonnaga. Lisaks panustab Eesti eraldiseisvalt Euroopa Liidu väljaõppemissiooni ja ÜRO rahuvalvemissiooni, mille pikendamise eelnõud on samuti Riigikogu menetluses ja tänase istungi päevakorras.

Menetluslikud otsused. Riigikaitsekomisjon otsustas oma k.a 16. septembri istungil konsensusega teha Riigikogu juhatasele ettepaneku lülitada arutluse all olev eelnõu esimeseks lugemiseks Riigikogu tänase istungi päevakorda ja esimene lugemine lõpetada. Eelnõu komisjoni ettekandjaks olen siis mina. Samuti otsustas riigikaitsekomisjon sellel istungil konsensusega, et muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on seadusest tulenev kümme tööpäeva, seega 9. oktoober kell 17.15. Täna!

#### **17:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ei ole, seega oleme eelnõu 73 esimese lugemise lõpetanud. Määrin muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 9. oktoobri kell 17.15.

---

### **11. 17:30 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni reageerimisjõudude koosseisus" eelnõu (69 OE) esimene lugemine**

#### **17:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Täna 11. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni reageerimisjõudude koosseisus" eelnõu 69 esimene lugemine. Palun, kaitseminister Jüri Luik!

#### **17:30 Kaitseminister Jüri Luik**

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Vabariigi Valitsus toob teie ette arutamiseks Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel väljaõppe- ja nõustamissmissioonil Afganistanis. Afganistan on meile igati tuntud riik, Eesti väed on seal tegutsenud pikki aastaid. Vastavalt sellele, kuidas missiooni iseloom muutub, on muutunud ka meie vägede kohalolek, harv profiil. Järgmisel aastal jätkame NATO organisatsiooni Resolute Support koosseisus ja meil on kaks eriüksust Afganistanis. Kõigepealt on meil Afganistani pealinna Kabuli julgeolekujõudude koosseisus üks jalaväerühm ja teiseks on meil Põhja-Afganistanis Mazar-e Sharifis üks instruktorite grupp. Täpselt sama koosseisuga oleme olnud sellel aastal ja jätkame ka järgmisel aastal. Järgmisel aastal suurendame tegelikku panust ühe inimese, ühe pioneeri võrra, aga mandaadi raames taotletav arv ei suurene, jutt on endiselt 46 võitlejast.

Jalaväerühma ülesanded on missiooni raames väljaõpet teostavate koolitajate turvamine, julgestusülesannete täitmine, kiirreageerimine hädaolukordades ja patrullimine.

Demineerimismeeskonna ülesanne peale põhitegevuse on korraldada erialast väljaõpet Afganistani julgeolekujõudude liikmetele.

Head kolleegid, austatud Riigikogu liikmed! Ütlen veel kaks sõna poliitilise olukorra kohta Afganistanis.

Loomulikult jälgib Eesti väga tähelepanelikult seda, milliseks kujuneb Afganistani rahuprotsess. Nagu te teate, USA valitsuse eriesindaja, suursaadik Khalilzad peab läbirääkimisi Talibaniga, et saavutada poliitiline kokkulepe. Aga nagu me kõik oleme näinud viimasel ajal televiisorit vaadates, läbirääkimiste järjekordset vooru, mis pidi toimuma Washingtonis USA presidendi Donald Trumpi juuresolekul, ei toimunud, see kukkus võimsa pauguga läbi. Praeguseks ei ole päris selge, kuidas rahuprotsessiga edasi minnakse. Arvatakse, et USA siiski keskendub sellele, et mingisugune lepe säilitada, kuid nagu ameeriklased ise on viidanud, jutt ei ole vägede täielikust väljaviimisest. Igal juhul, vähemalt avalikele allikatele toetudes, jääb Afganistani 8000 USA sõdurit ja ohvitseri. On täiesti selge, et järgmisel aastal ei muutu vägede seisundis midagi sellist, mis mõjutaks meie vägede kohalolekut. Aitäh!

**17:34 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud minister! Teile on ka küsimusi. Kalle Laanet, palun!

**17:34 Kalle Laanet**

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Ma juhin korra tähelepanu sellele, et te vist kandsite ette natuke valet eelnõu, see ei ole 69 OE.

**17:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Mis eelnõu? Mis punkt ta oli? (Saalist vastatakse midagi.)

**17:35 Kaitseminister Jüri Luik**

Palun väga vabandust!

**17:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Siis me oleme jõudnud 12. päevakorrapunkti juurde, nagu selgub.

**17:35 Kaitseminister Jüri Luik**

Siis oleme ühe punkti juba ära katnud – palun väga vabandust! –, see on otsuse eelnõu nr 69, tõepoolest, minu failis oli see lihtsalt valepidi asetatud. Jutt käib praegu osalemisest NATO kiirreageerimisjõududes NRF, kus Eesti on jällegi aastaid osalenud. Küsimus on selles, et tegu on kiirreageerimisüksusega, millel ei ole praegu konkreetset operatsioonipiirkonda, aga ollakse valmisolekus minna operatsioonipiirkonda juhul, kui NATO seda ühehäälselt, konsensuslikult otsustab. Nii et jutt ei ole mitte konkreetsele operatsioonile saatmisest, vaid mandaadi andmisest neile sõduritele ja ohvitseridele, kes peaksid sellel operatsioonil osalema. Seni on NRF-i üksuseid, NATO kiirreageerimisjõudude üksuseid kasutatud väga vähe, põhiliselt väljaspool NATO territooriumi humanitaar- ja julgeolekufunktsioonides, näiteks Ateena olümpiamängudel kaitse- ja turvaülesannetes, orkaan Katrina purustuste likvideerimisel, Pakistani maaväe tagajärgede likvideerimisel ja NATO tippkohtumise turvamisel Riias. Me palume mandaati 210 sõduri ja ohvitseri saatmiseks.

**17:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh! Nüüd on ka eelnõu 69 ette kantud. Kas Riigikogu liikmetel on küsimusi? Ei ole. Aitäh, lugupeetud minister!

**17:37 Kaitseminister Jüri Luik**

Aitäh! Veel kord: palun vabandust!

**17:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Ma palun kaasettekandjaks riigikaitsekomisjoni aseesimehe Kalle Laaneti.

**17:38 Kalle Laanet**

Hea juhataja! Head kolleegid! Austatud minister! Riigikaitsekomisjon arutas selle eelnõu esimesele lugemisele saatmist 16. septembri istungil, kus osalesid kaitseminister Jüri Luik, Kaitseväe juhataja kindralmajor Martin Herem ja teised Kaitseministeeriumi esindajad. Minister andis komisjonis sama põhjaliku ülevaate nagu ka teile siin, nii et see jutt on olnud väga põhjalik. Riigikaitsekomisjon otsustas

16. septembri istungil (konsensusega) määrata mind eelnõu ettekandjaks ning teha Riigikogule ettepaneku arutluse all oleva eelnõu esimene lugemine lõpetada. Lisaks otsustas komisjon (konsensusega), et muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on Riigikogu kodu- ja töökorra seadusest tulenev kümme tööpäeva ehk tähtpäev on 2019. aasta 9. oktoober kell 17.15. Aitäh!

#### **17:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole, seega on eelnõu 69 esimene lugemine lõpetatud. Määrati muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 9. oktoobri kell 17.15.

---

### **12. 17:39 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel väljaõppe- ja nõustamissmissioonil Afganistanis" eelnõu (72 OE) esimene lugemine**

#### **17:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Läheme edasi. Täna 12. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel väljaõppe- ja nõustamissmissioonil Afganistanis" eelnõu 72 esimene lugemine. Ettekandja kaitseminister Jüri Luik, kordamine on tarkuse ema, nii et kuulame veel kord. Palun, härra minister!

#### **17:39 Kaitseminister Jüri Luik**

Aitäh! Jah, jutt on väljaõppe- ja nõustamissmissioonist Afganistanis. Ma rääkisin sellest missioonist juba üsnagi põhjalikult ega hakka seda kõike kordama. Ehk on Riigikogu liikmetel küsimusi.

#### **17:40 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Jah, aitäh! Riigikogu liikmetel siiski on küsimusi. Urve Tiidus, palun!

#### **17:40 Urve Tiidus**

Aitäh, lugupeetud juhaja! Lugupeetud minister! Te mainisite oma ettekandes, et läbirääkimised, kus pidi osalema ka USA president, jäid ära. Kas on lootust, et need nüüd tulevad uuesti, või missugune see areng võiks olla?

#### **17:40 Kaitseminister Jüri Luik**

Aitäh! Üldiselt on Ameerika ametiasutused väga skeptilised nende läbirääkimiste suhtes, sellepärast et Taliban ei ole nõustunud kõige põhilisema tingimusega, mida ameeriklased kogu aeg peale suruvad. Nimelt, Taliban peaks põhiläbirääkimisi pidama Afganistani praeguse ametliku valitsusega, aga kuna Taliban ei tunnusta neid legitiimse valitsusena, siis on nad siiani kontaktidest hoidunud. Seetõttu ameeriklased räägivad eelkõige vägede etapiviisilisest väljaviimisest, mitte sellest, et väed viiakse täiesti välja. Ameeriklaste soov on, nagu ma olen aru saanud, vähemalt mõnda aega jätkata väekontingendiga Afganistanis – isegi juhul, kui toimuvad mingid rahuläbirääkimised Talibani ja Afganistani valitsuse vahel. Seega täielikku väljatõmbumist küll ei ole praegu näha. Mis puudutab Talibani, siis on tekkinud teine keeruline probleem. Taliban ei ole ühtne, ta ei ole riik. Loomulikult seal on väga palju erinevaid grupeeringuid, osa neist peab rahuläbirääkimisi, aga osa jätkab oma terroritegusid. Kas nendega on üldse võimalik mingit klassikalises mõttes rahulepingut sõlmida, see on praegu küll väga küsitav.

#### **17:42 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud minister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Ma palun ettekandjaks riigikaitsekomisjoni liikme Martin Repinski.

#### **17:42 Martin Repinski**

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Arutluse all olev Riigikogu otsuse eelnõu võimaldab kuni 46-l Eesti kaitseväelasel jätkata järgmisel aastal panustamist NATO juhitava nõustamis- ja väljaõppemissioonil RSM. Tegemist on väljaõppe-, nõustamis- ja toetamisülesannetega, st otseses lahingutegevuses RSM-i panustavate riikide väed ei osale. 2020. aastal on kavas jätkata panustamist

jalaväerühma toetuselemendi ja staabiohvitseriga Ühendkuningriigi üksuse koosseisus ning kahe sõjaväepolitseinikuga Kabulis, samuti neljaliikmelise demineerimismeeskonna ja staabiohvitseriga raamriigi Saksamaa juhitas Põhja-Afganistani regioonis. RSM-i jätkumine ja tugevdamine ning seeläbi Afganistani toetamine on oluline, et säilitada 2001. aastast siiani saavutatud edusammud. Et Afganistan ei muutuks taas rahvusvahelise terrorismi tugialaks, on tähtis liitlasvägede kohapealne toetus Afganistani julgeolekujõududele.

Tänavusel 16. septembri istungil tutvustasid kaitseminister Jüri Luik ja Kaitseväe juhataja kindralmajor Martin Herem komisjoni liikmetele arutluse all olevat Riigikogu otsuse eelnõu ja Kaitseväe osalusega teiste mandaatide eelnõusid. Ühtlasi sai riigikaitsekomisjon ülevaate Eesti kaitseväe osalusega välismissioonide piirkondades toimuvast ning ettevalmistusest Afganistanis jätkamiseks. Eesti on RSM-il osalenud alates 2015. aastast. Missiooni jätkumine ja Afganistani julgeolekujõudude toetamine on ka edaspidi oluline. Tulenevalt missiooni õiguslikust alusest – NATO ja Afganistani vahel on sõlmitud vägede staatuse kokkulepe – täidab Eesti sellel missioonil osaledes oma alliansi liikmesusest tulenevaid liitlaskohustusi.

Riigikaitsekomisjon otsustas oma 2019. aasta 16. septembri istungil konsensuslikult teha Riigikogu juhatasele ettepaneku lisada arutluse all olev eelnõu esimeseks lugemiseks tänase istungi päevakorda ja teha Riigikogule ettepaneku eelnõu esimene lugemine lõpetada. Komisjoni ettekandjaks määrati mind. Samuti otsustas riigikaitsekomisjon sellel istungil konsensussega, et muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on kümme tööpäeva, nagu see on Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse järgi, seega tähtpäev on 9. oktoober kell 17.15. Täna!

#### **17:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas Riigikogu fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 72 esimene lugemine on lõpetatud. Määrati muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 9. oktoobri kell 17.15.

---

### **13. 17:46 Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Ühendkuningriigi ühendekspeditsiooniväe koosseisus" eelnõu (71 OE) esimene lugemine**

#### **17:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Läheme edasi. 13. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Ühendkuningriigi ühendekspeditsiooniväe koosseisus" eelnõu 71 esimene lugemine. Ettekandjaks palun kaitseminister Jüri Luige.

#### **17:46 Kaitseminister Jüri Luik**

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Eelnõu 71 on Kaitseväe kasutamine Ühendkuningriigi ühendekspeditsiooniväe koosseisus. Ühendekspeditsioonivägi JEF (Joint Expeditionary Force) on Suurbritannia algatatud ja juhitud nn tahtekoalitsioon. Ehk tegu on jõududega, mis ei asu otseselt ühe või teise rahvusvahelise organisatsiooni koosseisus, aga suudavad teha koostööd põhiliselt NATO ülesannete täitmiseks, kas NATO-le alluva üksusena või ka eraldiseisvana. Liikmesriikide ühise otsuse alusel on JEF-i fookuses julgeoleku tagamine Läänemere piirkonnas ja Atlandi ookeani põhjaosas. Selgelt tugevdab see fookus ka kaitse- ja heidutushoiakut Balti riikides. JEF-i esmased partnerriigid olid Eesti, Holland, Läti, Leedu, Norra ja Taani. Juba see loetelu näitab, et tegu on n-ö meie piirkonnaga. 2017. aastal liitusid JEF-iga ka Soome ja Rootsi. Kõnealune üksus – nii nagu ka NATO reageerimisüksus – on valmisolekus. Meie sõdurid ja ohvitserid jällegi ei ole väljas ühelgi missioonil, aga on valmis missioonile minema juhul, kui JEF käivitatakse. JEF käivitatakse liikmesriikide otsusega.

JEF mängib meie julgeolekus väga suurt rolli, sest – meenutan – selle suve kõige suurem õppus Eesti territooriumil oli nn Baltic Protector, mis oli just nimelt JEF-i õppus. Sellel osales loomulikult Suurbritannia pataljon, mis asub pidevalt Eestis, aga ka terve hulk üksusi alates mereväest, maaväest ja õhujõududest, kes on JEF-i koosseisus, aga põhiliselt samuti Suurbritannia üksused. Palume mandaati 24 kaitsevälasele, kelle hulgas oleks neljaliikmeline IED-vastase tegevuse meeskond,

kolmeliikmeline strateegilise kommunikatsiooni meeskond, viieliikmeline meedikute meeskond, õhutule juht, neljaliikmeline miinituukrimeeskond ja seitsmeliikmeline toetuselement. Kõik kokku on, nagu juba öeldud, kuni 24 kaitseväelast. Aitäh!

#### **17:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, lugupeetud minister! Teile on ka küsimusi. Urve Tiidus, palun!

#### **17:50 Urve Tiidus**

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Me kuuleme nüüd iga päev uusi uudiseid Suurbritanniast. Kas te võite natuke kommenteerida, mismoodi see protsess, mis seal praegu käib, Brexit või mitte, mõjutab sedasama üksust ja tema tööd?

#### **17:50 Kaitseminister Jüri Luik**

Aitäh küsimuse eest! Mis puudutab Brexitit, siis praeguseni ei ole küll absoluutselt mingeid märke, et see puudutaks Suurbritannia rahvusvahelisi kohustusi, mis puudutavad kaitsekohustust. Pigem vastupidi, Suurbritannia on veelgi aktiveerinud oma tegevust NATO-s, kaasa arvatud siinsamas Eesti pinnal. Britid ise ütlevad selle kohta minu arvates väga ilusasti, et Suurbritannia lahkub küll Euroopa Liidust, aga ei lahku Euroopast. Ja nüüd, kus Euroopa Liidu osa on nõrk või langeb hoopis ära, on Suurbritannial täiesti loogiline eesmärk tugevdada oma osalust NATO-s, mis lõpuks annab neile võimaluse mõjutada ja osaleda just nimelt Euroopa asjades. Nii et ei siin olevat Briti raampataljoni, juba nimetatud reageerimisüksust JEF ega ka muid Suurbritannia sõjalisi kohustusi pole see Brexiti protsess mõjutanud ja ma ei näe ka praegu sellist riski.

#### **17:51 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Raimond Kaljulaid, palun!

#### **17:51 Raimond Kaljulaid**

Aitäh, härra eesistuja! Härra minister! Mul on mõnes mõttes kolleeg Urve Tiidusele jätkuküsimus. Suure tõenäosusega liigub Ühendkuningriik üldvalimiste poole ja see omakorda võib muidugi kaasa tuua põhimõttelisemaid muudatusi Ühendkuningriigi juhtimises. Kui palju on teil ja Kaitseministeeriumil ettenähtavust tööpartei seisukohtade suhtes, mis puudutavad kaitsepoliitikat? Kas teil on endal olnud kohtumisi tööpartei varivalitsuse kaitseministri või inimestega, kes võiksid potentsiaalselt seda kaitsepoliitikat kujundada juhul, kui valimised lähevad tööpartei kasuks?

#### **17:52 Kaitseminister Jüri Luik**

Aitäh! Meil on olnud päris tihe kontakt meie saatkonna ja diplomaatide kaudu. Tööpartei varikaitseminister käis ka Eestis koos parlamentaarse delegatsiooniga. Tookord mind ei olnud Eestis ja ma ei saanud temaga isiklikult kohtuda ja siis kohtus meie Kaitseministeeriumi kantsler. Nii et kontaktid on olemas. Aga loomulikult meie põhiline partner on ikkagi Briti valitsus. Ja nagu ikka riikidevahelistes suhetes, raudne reegel on see, et Suurbritannia rahvas otsustab, milline on nende valitsus. Meie suhtleme selle valitsusega, kes töötab White Hallis.

#### **17:53 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud minister! Rohkem küsimusi teile ei ole. Ma palun nüüd kaasettekandjaks riigikaitsekomisjoni liikme Peeter Rahneli.

#### **17:53 Peeter Rahnel**

Austatud Riigikogu istungi juhataja! Austatud minister! Head kolleegid! Riigikaitsekomisjon arutas eelnõu 71 enne esimesele lugemisele esitamist oma 16. septembri istungil. Sellel osalesid eelnõu esitaja esindaja kaitseminister Jüri Luik, kelle väga põhjalikku ettekannet kuulsime siis ja ka täna, ning Kaitseväge juhataja kindralmajor Martin Herem ja Kaitseministeeriumi esindajad. Ühendekspeditsioonivägi on Ühendkuningriigi algatatud, omanduses ja juhitud ning teiste riikide liikmesusega tahtekoalitsioon. Ühendekspeditsiooniväe tegevus suudab tegutseda iseseisvalt või mõne muu suurema sõjalise üksuse koosseisus. Ühendekspeditsiooniväe osalemine on Eestile jätk väga lähedasele

ja pikaajalisele kahepoolsele koostööle Ühendkuningriigiga, arvestades nii koostööd operatsioonidel Afganistanis kui ka Ühendkuningriigi üksuste sõjalist kohalolekut Eestis Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (NATO) lahingugrupi raames. Ühendkuningriik on Eesti üks olulisemaid ja lähedasemaid kaitsekoostöö liitlasi.

Riigikaitsekomisjon otsustas oma 16. septembri istungil konsensusega järgmist: määrata Peeter Rahnel ettekandjaks ning teha Riigikogu juhatusele ettepanek lülitada eelnõu esimeseks lugemiseks Riigikogu k. a 25. septembri istungi päevakorda. Lisaks otsustas komisjon konsensusega teha Riigikogule ettepaneku otsuse eelnõu esimene lugemine lõpetada. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on seadusest tulenevalt kümme tööpäeva, seega 9. oktoober kell 17.15. Tänan!

#### **17:56 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud ettekandja! Ka teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 71 esimene lugemine on lõpetatud. Määratud muudatuste esitamise tähtajaks k.a 9. oktoobri kell 17.15.

---

#### **14. 17:56 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Euroopa Liidu väljaõppemissioonil ja ÜRO rahutagamississioonil Malis" eelnõu (70 OE) esimene lugemine**

#### **17:56 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Läheme edasi. Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Euroopa Liidu väljaõppemissioonil ja ÜRO rahutagamississioonil Malis" eelnõu 70 esimene lugemine. Palun, ettekandja kaitseminister Jüri Luik!

#### **17:57 Kaitseminister Jüri Luik**

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Jutt on endiselt meie vägedest Malis. Peale operatsiooni Barkhane on veel kaks olulist missiooni, mille koosseisus Eesti on ja soovib ka jätkata, kui te selleks mandaadi annate. Üks on siis Euroopa Liidu missioon EUTM – European Union Training Mission in Mali – , mille eesmärk on Mali relvajõudude sõjaliste võimete arendamine ja selle kaudu Malis julgeolekuolukorra parandamine. Mali missioon on Euroopa Liidu üks tähtsamaid sõjalisi missioone, kuhu panustavad Euroopa Liidu 27 riiki kuni 600 kaitseväelasega. Eesti osaleb sellel missioonil alates 2013. aastast. Eestil on kavas jätkata osalemist missioonil kuni kümne kaitseväelasega, aga meie tegelik panus on praegu viis kaitseväelast. Kogu see missioon tegutseb Bamakos, Mali pealinnas ja selle lähistel. Teiseks, Minusma, mis on ÜRO missioon ja tegutseb samuti Malis. ÜRO missiooni ülesanne on Mali rahu- ja leppimisleppe elluviimine, nn Alžeeria lepe, kus Mali kodusõja eri osapooled on sõlminud rahuleppe. ÜRO tegutseb selle rahulepingu raames ning rahulepingu tingimuste toetamise ja kontrollimisega. Jällegi, Eesti osaleb missioonis 2013. aastast. Plaanis on jätkata osalemist kuni kümne kaitseväelasega, aga meie tegelik panus on praegu kolm staabiohvitseri. Aitäh!

#### **17:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, lugupeetud minister! Teile praegu küsimusi ei ole. Ma palun kaasettekandjaks riigikaitsekomisjoni liikme Jaak Juske.

#### **18:00 Jaak Juske**

Austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Auväert Riigikogu! Nagu teiste sarnaste tänaste eelnõude puhul arutas riigikaitsekomisjon meie välississioonide pikendamist 16. septembri istungil. Nagu härra minister rääkis, puudutab kõnealune eelnõu kahte välississiooni Malis ning Eesti kaitseväelaste osalemist Euroopa Liidu väljaõppemissioonil ja ÜRO rahutagamississioonil, kus me pikendame mandaati ja volitust aasta võrra. Tegelikult on eriti suur rõõm, et riigikaitseküsimustes ja ka välississioonide pikendamiste suhtes valitseb Riigikogu-ülene konsensus kõikide fraktsioonide vahel. Nii tegi riigikaitsekomisjon oma 16. septembri istungil konsensusliku otsuse lülitada eelnõu esimene lugemine tänase istungi päevakorda ja teha Riigikogule ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks pakume kümme tööpäeva ehk 9. oktoober kell 17.15. Aitäh!

#### **18:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud ettekandja! Riigikogu liikmetel teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole, seega on ka eelnõu 70 esimene lugemine lõpetatud. Määrán muudatusettepanekute esitamise tähtjaks k.a 9. oktoobri kell 17.15.

---

**15. 18:01 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni või selle liikmesriigi, Euroopa Liidu või Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni juhital muul rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil sellesse esmakordsel panustamisel" eelnõu (68 OE) esimene lugemine**

#### **18:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Tänane 15. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni või selle liikmesriigi, Euroopa Liidu või Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni juhital muul rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil sellesse esmakordsel panustamisel" eelnõu 68 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks kaitseminister Jüri Luige.

#### **18:02 Kaitseminister Jüri Luik**

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus toob teie ette otsuse eelnõu nr 68. Jutt on Kaitseväge kasutamisest Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel kas NATO või selle liikmesriigi, Euroopa Liidu või ÜRO juhital sõjalisel operatsioonil. Me oleme juba aastaid Riigikogult palunud ja ka saanud nn erandmandaadi kuni 50 kaitsevaelase kasutamiseks. Eesti panuse täpne suurus oleneb konkreetse operatsiooni vajadustest ja meie võimalustest, on need siis staabiohvitserid, konkreetset üksused või mingid nišivõimed. See mandaat võimaldab meil võimalikult paindlikult reageerida kiiresti eskaleeruvatele olukordadele, mis ei ole hõlpsasti ettenähtavad. Erandmandaat on vajalik, et olla paindlikud ja kiired ja seeläbi usaldusväärsed liitlased, see on meie kindel trump. Eesmärk pole muidugi viia meie reageerimiskiirust tingimata tundidesse, kuid paratamatult võib selline vajadus tekkida, näiteks nädala jooksul. Üldjuhul on mandaatide menetlemine siiski teatava määran ajamahukas ja seetõttu on meie arvates otstarbekas omada sellist erandmandaadi. On täiesti selge, et jutt on *in extremis* olukordadest. Jutt ei ole ajast, mil meil on võimalik rahulikult menetleda ühte või teist konkreetset mandaadi. Loomulikult on sellisel operatsioonil osalemiseks vaja Vabariigi Valitsuse otsust ning loomulikult informeeritakse sellest ka Riigikogu ja Vabariigi Presidenti. Me ei ole tänase päevani mitte kordagi seda mandaadi kasutanud, mis demonstreerib iseenesest seda, et me võtame seda mandaadi väga tõsiselt ja oleme valmis seda kasutama tõepoolest erandolukorras. Aitäh!

#### **18:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud minister! Teile küsimusi ei ole. Ja ma palun kaasettekandjaks riigikaitsekomisjoni liikme Leo Kunnase.

#### **18:05 Leo Kunnas**

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kaitseminister! Head kolleegid! Selle eelnõu alusel otsustatakse kuni 50 Eesti kaitsevaelase osalemine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni või selle liikmesriigi, Euroopa Liidu või Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni juhital muul rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil sellesse esmakordsel panustamisel. Ehk see eelnõu puudutab kõiki operatsioonitüüpe, mida meil on põhimõtteliselt neli: NATO operatsioonid, mõne NATO liikmesriigi juhital operatsioonid ehk maakeeles vabatahtlike koalitsioonioperatsioonid, Euroopa Liidu operatsioonid ja ÜRO operatsioonid. Sarnaselt varasemate aastatega taotleme ka nüüd 2020. aastaks riigikaitseseaduse § 34 lõike 4 alusel Riigikogu mandaadi.

Selguse huvides ja teie lahel loal ma loen teile selle pügala ette. Riigikaitseseaduse § 34 lõige 4: "Riigikogu määrab otsusega igaks aastaks tegevaelaste piirarvu, kes võivad osaleda Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni või selle liikmesriigi, Euroopa Liidu või Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni juhital muul rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil sellesse esmakordsel panustamisel. Kaitseväge

edasine kasutamine samal operatsioonil otsustatakse käesoleva paragrahvi lõike 1 alusel üldkorras." Ma ei hakka peatuma nendel aspektidel, millest härra minister juba rääkis. Kui nüüd selline olukord peaks tekkima, siis loomulikult enne, kui meie üksus välja läheb, käib otsus läbi Riigikogu riigikaitsekomisjonist ja selle kaudu me säilitame parlamentaarse kontrolli selle üle. Riigikaitseaduse § 34 lõike 6<sup>1</sup> kohaselt tehakse see teatavaks Vabariigi Presidendile, Riigikogu juhatusel ja Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimehele. Komisjoni liikmetele tutvustasid 2019. aasta 16. septembri istungil arutluse all olevat Riigikogu otsuse eelnõu ja teiste Kaitseväge osalusega missioonide eelnõusid kaitseminister Jüri Luik, Kaitseväge juhataja kindralmajor Martin Herem ja teised Kaitseministeeriumi esindajad.

Ja menetluslikud otsused. Riigikaitsekomisjon otsustas oma 16. septembri 2019. aasta istungil (konsensusel) teha Riigikogu juhatusel ettepaneku lülitada arutluse all olev eelnõu esimeseks lugemiseks Riigikogu 25. septembri istungi päevakorda ja teha Riigikogule ettepaneku eelnõu esimene lugemine lõpetada. Komisjoni ettekandjaks määrati mind. Samuti otsustas riigikaitsekomisjon samal istungil (konsensusel), et muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on seadusest tulenevad kümme tööpäeva ehk siis k.a 9. oktoober kell 17.15. See on kõik. Täna!

#### **18:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Läbirääkimiste soovi ka ei ole, seega on eelnõu 68 esimene lugemine lõpetatud. Muudatusettepanekute tähtaeg on 9. oktoober k.a kell 17.15.

---

#### **16. 18:09 Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel konfliktijärgsel rahutagamissmissioonil Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses ja Süürias" eelnõu (67 OE) esimene lugemine**

#### **18:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Täna 16. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Kaitseväge kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel konfliktijärgsel rahutagamissmissioonil Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses ja Süürias" eelnõu 67 esimene lugemine. Palun, ettekandja kaitseminister Jüri Luik!

#### **18:09 Kaitseminister Jüri Luik**

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Jutt on otsuse eelnõust 67, rahutagamissmissioon Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses ja Süürias, nn UNTSO (*United Nations Truce Supervision Organization*) Lähis-Idas. Tegu on vanima sõjalise vaatlusmissiooniga ja üsnagi klassikalise rahuvalvemissiooniga, mis loodi esimest korda 1948. aastal. Sellel vanimal rahuvalvemissioonil osaleb 153 sõjalist vaatlejat kokku 26 liikmesriigist. Nagu te sellest riikide loendist aru saate, valitsevad nende maade vahel pidevalt kõikvõimalikud pinged. Konfliktid on lahvatanud ka viimase aasta jooksul, näiteks Liibanoni lõunaosas paikneva Hezbollah' rühmituse ja Iisraeli vahel. Meie vaatlejad, nii nagu ka kõik teised 153 sõjalist vaatlejat kokku 26 liikmesriigist, on klassikalised ÜRO vaatlejad, kes on relvastamata. Ja füüsiline väekaitse nende relvastamata vaatlejate seas on tagatud teiste ÜRO missioonide abiga. Eesti osaleb sellel missioonil alates 1997. aastast, seega on see väga pikaajaline missioon. Eesti panust on 2014. aastal suurendatud kuue kaitseväelase ja me palume ka praegu mandaati kuue kaitseväelase lähetamiseks. Reaalselt on meil praegu missioonil kolm kaitseväelast. Aitäh!

#### **18:12 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, lugupeetud minister! Teile küsimusi ei ole. Ma palun kaasettekandjaks riigikaitsekomisjoni liikme Madis Millingu.

#### **18:12 Madis Milling**

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Kõnesoleva eelnõu alusel pikendatakse järgmise, 2020. aasta lõpuni kuni kuue kaitseväelase kasutamise tähtaega ÜRO juhitava rahutagamissmissioonil UNTSO Liibanonis, Iisraelis, Egiptuses ja Süürias. Eelnõus nimetatud sõjalise vaatlusmissiooni aluseks on ÜRO

Julgeolekunõukogu 1948. aasta resolutsioon nr 50 ning Eesti kaitseväelased osalevad sellel missioonil sõjaliste vaatlejate ja staabiohvitseridena juba aastast 1997. Aja kokkuhoiu huvides ma ei hakka üle kordama kõike seda, mida auväärt härra kaitseminister juba rääkis, küll aga pean vajalikuks toonitada, et kuigi eelnõus on kirjas riigid Liibanon, Iisrael, Egiptus ja Süüria, siis hetkel Süürias UNTSO vaatlejaid ei ole. UNTSO viis oma mehitatud vaatluspunktidest vaatlejad ära lahingutegevuse intensiivistudes. Kui julgeolekuolukord seda võimaldab, siis minnakse vaatlejatena taas Süüriasse. Nii et praegu ei ole Eesti kaitseväelaste sattumist Süüriasse ette näha.

Riigikaitsekomisjon arutas eelnõu enne esimesele lugemisele esitamist oma k.a 16. septembri istungil, kus eelnõu ja sellega seonduvat tutvustasid kaitseminister Jüri Luik ja temaga kaasas olnud Kaitseväe juhataja kindralmajor Martin Herem. Menetluslikest otsustest. Riigikaitsekomisjon otsustas oma k.a 16. septembri istungil üksmeelselt teha Riigikogu juhatusel ettepaneku lülitada arutluse all olev eelnõu esimeseks lugemiseks Riigikogu tänase istungi päevakorda ja teha Riigikogule ettepaneku eelnõu esimene lugemine lõpetada. Riigikaitsekomisjoni ettekandjaks määrati Johannes Kert, keda olude sunnil täna asendan mina. Veel otsustas riigikaitsekomisjon üksmeelselt, et muudatusettepanekute esitamise tähtajaks on seadusest tulenevalt k.a 9. oktoober kell 17.15. Aitäh!

#### **18:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ka ei ole, seega on ka eelnõu 67 esimene lugemine lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrati k.a 9. oktoobri kell 17.15.

---

### **17. 18:15 Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil Inherent Resolve" eelnõu (66 OE) esimene lugemine**

#### **18:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Läheme edasi. Täna 17. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil Inherent Resolve" eelnõu 66 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks kaitseminister Jüri Luige.

#### **18:15 Kaitseminister Jüri Luik**

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Riigikogu otsuse 66 kohaselt antaks meile vastavalt teie otsusele mandaat osaleda rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil Inherent Resolve, mis on Ameerika Ühendriikide juhitud terrorismivastane, konkreetset ISIL-i vastane operatsioon. Ameeriklased seisavad rahvusvahelise koalitsiooni eesotsas, mis tegutseb Iraagi territooriumil terrorismivastase võitlusega. Selle operatsiooni õiguslik alus on Iraagi valitsuse kutse. Me oleme selle operatsiooniga, mille nimetus on vahepeal muutunud, olnud pikaajaliselt seotud, Eesti väed on Iraagis olnud väga pikka aega. Palume teilt mandaati osaleda operatsioonil kuni 20 kaitseväelasega. Praegusel juhul on meil missioonil kuus kaitseväelast pluss üks kaitsevälane staabis Bagdadis.

#### **18:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud minister! Teile küsimusi praegu ei ole. Ma palun kaasettekandjaks riigikaitsekomisjoni liikme Ants Laaneotsa.

#### **18:17 Ants Laaneots**

Austatud Riigikogu istungi juhataja! Head kolleegid! Riigikaitsekomisjon arutas eelnõu enne esimesele lugemisele esitamist oma 16. septembri istungil. Siin on seda küll juba mitu korda öeldud, aga ma kordan veel, et sellel istungil osalesid eelnõu esitaja nimel kaitseminister Jüri Luik, Kaitseväe juhataja kindralmajor Martin Herem ja Kaitseministeeriumi esindajad.

Eelnõu alusel on vaja otsustada kuni 20 kaitseväelase järgmisel aastal osalemise jätkamine Ameerika Ühendriikide juhital ISIL-i (täisnimega Islamic State of Iraq and Levant) vastasel rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil Inherent Resolve, mis tõlkes peaks tähendama "vankumatu tahe". Operatsiooni

eesmärk on ISIL-i vastane otsene toetav sõjaline tegevus, seda eelkõige Iraagis ja Süürias, kuid operatsiooni juhtivad ja toetavad elemendid ja staabid paiknevad ka Bahreinis, Egiptuses, Iisraelis, Jordaanias, Kataris, Kuveidis, Küprosel, Liibanonis, Saudi-Araabias ja Türgis. Operatsiooni oluline ülesanne on Iraagi julgeolekujõudude koolitamine. Ameerika Ühendriikide juhitud operatsioon Inherent Resolve käivitus 2014. aasta juunis. Eesti osaleb sellel missioonil alates 2016. aasta augustist. Võrreldes eelmise aasta mandaadiga suurendatakse kaitseväelaste piiraru järgmiseks aastaks siis 15-lt 20-ni. Tulenevalt Iraagi väljaõppevajadusest ning tingituna operatsiooni võimalikust rõhuasetuse kohandamise vajadusest võimaldab eelnõus sätestatud kaitseväelaste piirav vajaduse tekkides Eestil operatsiooni täiendavalt ja paindlikumalt panustada.

Võib-olla mõningad detailid. Mandaat on antud kuni 20 kaitseväelasele. Kaitseväe isikkoosseisu ülempiiri võib rotatsiooni perioodil suurendada kuni 40 kaitseväelasele ühe kuu jooksul, st need, kes olid, annavad asjad üle nendele, kes tulid. Ja tuletan ka meelde, et meil on ülimalt tähtis see, et me osaleme Ameerika Ühendriikide juhitud tahtekoalitsiooni operatsioonil, mis toetab ka väga hästi Eesti ja Ameerika Ühendriikide vahelist liitlussuhet nii kaitse- kui ka julgeolekukoostöös. Lisaks tehakse operatsiooni raames otsest koostööd Taaniga.

Menetluslikud otsused. Riigikaitsekomisjon otsustas oma 16. septembri istungil konsensusega määrata mind ettekandjaks ning teha Riigikogu juhatasele ettepaneku lülitada eelnõu esimeseks lugemiseks Riigikogu k.a 25. septembri istungi päevakorda. Lisaks otsustas komisjon konsensusega teha Riigikogule ettepaneku otsuse eelnõu esimene lugemine lõpetada. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on seadusest tulenevalt kümme tööpäeva, see on k.a 9. oktoober kell 17.15. Täna!

#### **18:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud ettekandja! Ka teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole, seega on eelnõu 66 esimene lugemine lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on k.a 9. oktoober kell 17.15.

---

#### **18. 18:21 Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni missioonil Iraagis" eelnõu (65 OE) esimene lugemine**

#### **18:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

19. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni missioonil Iraagis" eelnõu 65 esimene lugemine. Ma palun ettekandeks kaitseminister Jüri Luige.

#### **18:22 Kaitseminister Jüri Luik**

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Tegu on meie teise missiooniga Iraagis, üks oli juba siin läbi arutatud Inherent Resolve, aga ka NATO-l on oma missioon Iraagis, nn NMI (NATO Mission Iraq), mis esmajoones toetab ja nõustab Iraagi kaitsevõime ülesehitamist. NATO missioon loodi Iraagi valitsuse palvel osutada lisatoetust valitsuse jõupingutustele riigi stabiliseerimiseks ja teostada väljaõpet, aidata koolitada Iraagi enda instruktoreid, kes siis saaksid omakorda õpetada välja riigi julgeolekustruktuure. Professionaalse kaitsesektori olemasolu on vajalik Iraagi ja piirkonna stabiilsusele laiemalt. Eestil on kavas missioonil osalemist jätkata. Palume mandaati kuni viie kaitseväelasega osalemiseks. Tegelik panus on staabiohvitser, samuti kaitseväemeedikud Norra, Taani, Leedu ja Eesti ühises väljaõppemeeskonnas. Staabiohvitseri ülesanded on väljaõppe koordineerimine ja meedikutel loomulikult erialase väljaõppe andmine Iraagi julgeolekujõudude liikmetele. Operatsioonis osalemise õiguslik alus on Iraagi peaministri kutse ÜRO riikidele osalemaks ISIL-i vastases võitluses, samuti Eesti ja Iraagi kahepoolsed kokkulepped. Aitäh!

#### **18:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, lugupeetud minister! Teile küsimusi ei ole. Ma palun nüüd ettekandjaks riigikaitsekomisjoni liikme Anneli Oti.

## 18:24 Anneli Ott

Austatud juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud minister! Riigikaitsekomisjon arutas eelnõu enne esimesele lugemisele esitamist oma 16. septembri istungil. Sellel istungil osalesid eelnõu esitajate esindaja kaitseminister Jüri Luik, Kaitseväe juhataja kindralmajor Martin Herem ja Kaitseministeeriumi esindajad, kes andsid komisjoni liikmetele missiooni kohta üksikasjaliku ja väga sisuka ülevaate. Omalt poolt lisaksin härra ministri esitatud informatsioonile seda, et NMI nõustab ja teostab väljaõppet ega osale koos Iraagi jõududega lahinguoperatsioonides. NMI koordineerib oma tegevust ÜRO, Euroopa Liidu ja Iraagis tegutsevate riikidega, et tõhustada jõupingutusi Iraagi toetamisel.

Lisaks sisulisele osale esitan ka menetluslikud otsused. Riigikaitsekomisjon otsustas oma 16. septembri istungil konsensusega määrata mind ettekandjaks ning teha Riigikogu juhatusel ettepaneku lülitada eelnõu esimeseks lugemiseks Riigikogu k.a 25. septembri istungi päevakorda. Lisaks otsustas komisjon konsensusega teha Riigikogule ettepaneku otsuse eelnõu esimene lugemine lõpetada.

Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks on seadusest tulenevalt kümme tööpäeva, see on k.a 9. oktoober kell 17.15.

## 18:26 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Ka teie ettekanne oli nii ammendav, et Riigikogu liikmetel küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole, seega on eelnõu 65 esimene lugemine lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on k.a 9. oktoober kell 17.15.

---

## 19. 18:26 Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Euroopa Liidu sõjalisel missioonil EUNAVFOR Med/Sophia" eelnõu (64 OE) esimene lugemine

### 18:26 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tänane eelviimane, 19. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Euroopa Liidu sõjalisel missioonil EUNAVFOR Med/Sophia" eelnõu 64 esimene lugemine. Ettekandja on kaitseminister Jüri Luik. Palun!

### 18:27 Kaitseminister Jüri Luik

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Riigikogu otsuse projekt 64 räägib Eesti osalemisest Euroopa Liidu sõjalisel missioonil EUNAVFOR Med/Sophia. Jutt on 2015. aasta suvel Euroopa Liidu loodud operatsiooniga tõkestamiseks ja ennetamiseks inimkaubandusega seotud kuritegelike võrgustike tegevust ja nende süül põgenike hukkumist teekonnal üle Vahemere. Lisaks teostab missioon väljaõpet Liibüa rannavalvele ja mereväele ning panustab ÜRO relvaembargo rakendamisse Liibüa ranniku lähedal. Operatsiooni mandaati pikendati viimati märtsis 2019 kuueks kuuks ehk septembrini 2019. Brüsselis lepidi septembrikuus kokku, et mandaati pikendatakse veel kuueks kuuks, st kuni 30. märtsini 2020.

Me osaleme selleks, et panustada solidaarselt Euroopa Liidu sõjalistesse operatsioonidesse. Ja meie osaleme sellel operatsioonil ühe staabiohvitseriga, kelle ülesanne on olukorra jälgimine ja tegevuse koordineerimine.

Nagu öeldud, selle mandaadi on Euroopa Liidu Nõukogu andnud 30. märtsini 2020, aga me eeldame, et seda mandaati pikendatakse iga kuue kuu tagant.

Selle mandaadiga on seotud väga keeruline poliitiline vaidlus. Nimelt, EUNAVFOR oli põhiliselt laevastikumissioon ja seetõttu mereõiguse kohaselt päästis ka kõik need põgenikud, kes olid uppumisohus, ja võttis nad laevale. Kuid nagu me teame, ei leidunud riike, kes oleks olnud nõus neid põgenikke vastu võtma. See vaidlus, mis muidugi puudutab palju keerulisemat ja laiemat küsimuste konteksti ja kompleksi kui see konkreetse missiooni küsimus, on muutnud selle operatsiooni mandaadi väljaandmise järjest keerukamaks. Pikendamine leidis aset põhiliselt selle tõttu, et sisuliselt on lõpetatud laevade osalemine operatsioonil ja missioon on muutunud pigem väljaõppemissiooniks. Aga nagu öeldud, me palume mandaati terveks aastaks ja usume, et selle missiooni enda mandaati Euroopa Liit samuti pikendab. Aitäh!

### 18:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Riigikogu liikmetel teile küsimusi ei ole. Ma palun siia kaasettekandjaks riigikaitsekomisjoni liikme Alar Lanemani.

### 18:30 Alar Laneman

Austatud juhataja! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Eelnõu võimaldab kuni kuuel Eesti kaitseväelasel jätkata ka järgmisel aastal panustamist EUNAVFOR Med/Sophia sõjalisel missioonil. Praegu panustab sellesse 26 Euroopa Liidu riiki. Missiooni eesmärk on tõkestada inimkaubitsejate tegevust Vahemere keskosas Itaalia ja Malta territoriaalmere ning Liibüa vahel. Nagu mainitud, Eesti osaleb missioonil alates 2015. aasta augustist. Eesti on panustanud missioone varasemalt ka rahaliselt, näiteks Liibüa rannavalve väljaõpe. Missioonil osaledes täidab Eesti oma Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid liitlaskohustusi ja see suurendab ka Eesti välispoliitilist nähtavust. Missioon on saanud legitiimsuse ka ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonidega.

Riigikaitsekomisjon arutas eelnõu koos kaitseminister Jüri Luige, Kaitseväe juhataja kindralmajor Martin Heremi ja teiste Kaitseministeeriumi ametnikega oma k.a 16. septembri istungil. Komisjon sai põhjaliku ülevaate missioonil toimuvast ning ettevalmistustest missiooni jätkamiseks. Komisjon otsustas konsensusega teha Riigikogu juhatajale ettepaneku lülitada eelnõu esimeseks lugemiseks tänase istungi päevakorda. Eelnõu ettekandjaks määrati mind. Ühtlasi otsustas riigikaitsekomisjon konsensusega teha Riigikogule ettepaneku eelnõu esimene lugemine lõpetada. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on vastavalt seadusele kümme tööpäeva, see tähendab s.a 9. oktoobri kell 17.15. Täna!

### 18:33 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 64 esimene lugemine on lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on k.a 9. oktoober kell 17.15.

---

## 20. 18:33 Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel ÜRO rahuvalvemissioonil Liibanonis" eelnõu (63 OE) esimene lugemine

### 18:33 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Täna viimane päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel ÜRO rahuvalvemissioonil Liibanonis" eelnõu 63 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks kaitseminister Jüri Luige.

### 18:33 Kaitseminister Jüri Luik

Aitäh, austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Eelnõu 63 on Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine rahvusvaheliste kohustuste täitmisel ÜRO rahuvalvemissioonil Liibanonis nn UNIFIL-is. Ma meenutan, et Eesti on olnud UNIFIL-i väga aktiivne liige. Olime seal näiteks 2015. aasta kevadest kuni 2018. aasta sügiseni terve jalaväerühma ja toetuselemendiga Soome-liri ühispataljoni koosseisus. Seejärel oleme osalenud ühe staabiohvitseriga. Mis puudutab meie jalaväerühma, siis seoses sellega, et soomlaste juhitud pataljon lahkus UNIFIL-ist ja asus täitma teisi rahuvalveülesandeid, lahkus ka meie rühm UNIFIL-i koosseisust, kuid me pidasime oluliseks, et selles väga tähtsas rahvusvahelises rahuvalveoperatsioonis oleks Eesti lipp endiselt püsti. Jutt on rahuvalvest, mille ülesanne on ära hoida vaenutegevuste tekkimine, toetada Liibanoni relvajõude Lõuna-Liibanonis ning koordineerida Liibanoni ja Iisraeli valitsuse vahelist tegevust neis küsimustes. Ülesanne on samuti aidata tagada humanitaarabi kättesaadavust ja toetada sisepõgenike turvalist kojunaasmist. Lisaks aidatakse Liibanoni relvajõududel luua relvastusest ja relvastatud isikutest vaba piirkond sellel alal. UNIFIL-il on õigus kasutada kõiki vajalikke abinõusid, et hoida ära vaenutegevust operatsioonialal ning kaitsta oma personali, hooneid ja varustust. Osaleme ühe staabiohvitseriga ja ma palun mandaati kuni kolmele kaitseväelasele. UNIFIL mängib piirkonnas tegelikult väga olulist rolli. Sisuliselt on tegu ainsa märkimisväärse rahvusvahelise jõuga, millel on väga tihedad kontaktid nii Liibanoni ja Iisraeli valitsuse kui ka Lõuna-

Liibanonis paikneva Hezbollah'ga. Võib öelda, et kui UNIFIL-i ei oleks, siis oleks konflikti puhkemise tõenäosus tunduvalt suurem, kuid, nagu ma juba nimetasin ühe eelmise mandaadi menetlemisel, pingehetki tekib. Viimane oli äsja, kui Liibanoni poolt Hezbollah tulistas Iisraeli soomukit ja Iisrael vastas pistelise vastutulega. Õnneks aga midagi hullu ei juhtunud ja tänaseks on see intsident lahendatud. Aitäh!

#### **18:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, austatud minister! Teile ei ole küsimusi. Ma palun nüüd kaasettekandjaks riigikaitsekomisjoni liikme Madis Millingu.

#### **18:37 Madis Milling**

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Auväärt kaitseminister! Mul on au olla juba teist Riigikogu koosseisu sellesama konkreetse eelnõu ettekandja. Riigikaitsekomisjon arutas seda eelnõu enne esimesele lugemisele esitamist oma k.a 16. septembri istungil, kus osalesid kaitseminister Jüri Luik, Kaitseväe juhataja kindralmajor Martin Herem ja Kaitseministeeriumi ametnikud. Nagu härra kaitseminister juba ütles, on tegemist ÜRO klassikalise nn sinikiivrite missiooniga. Selles teenib kokku 10 323 rahuvalvajat 42-st riigist. Väikeseks meenutuseks ütlen, et Eesti Kaitsevägi osales sellel samal missioonil aastatel 1996–1997 kompaniisuuruse üksusega ja see oli üldse Eesti Kaitseväe teine välismissioon. Kuni aastani 2018 panustas Eesti UNIFIL-i missiooni jalaväerühma ja selle toetuselemendiga kokku 55 kaitsevaelasega Soome-liri ühispataljoni koosseisus, kuid kuna Soome lõpetas ühepoolset kompaniisuuruse üksuse panustamise selles pataljonis, siis vähendas ka Eesti missioonil olevate kaitsevaelaste arvu kuni kolmeni. Siia saan lisada, et eelmises Riigikogu koosseisus õnnestus mul Liibanonis külastada sedasama Soome-liri ühispataljoni. Miks siis, kui Soome lõpetas osalemise, pidime meie lõpetama? Kui jätta kõrvale meie kaitsekoostöö Soomega, siis huvitava detailina märgin, et väga suurt rolli mängis seegi, et meie üksus kasutas seal Soome päritolu soomukeid – meil on samasugused soomukid, seega oskusteave olemas – ja poliitilise korrektsuse huvides kanti ka Soome automaate, sest Iisraeli päritolu Galiliga Liibanonis ringikõndimine ei oleks olnud kõige mõistlikum tegu.

Menetluslikest otsustest. Riigikaitsekomisjon otsustas oma k.a 16. septembri istungil konsensusega määrata mind komisjoni ettekandjaks ning teha Riigikogule ettepaneku eelnõu esimene lugemine lõpetada. Ja lisaks otsustas riigikaitsekomisjon konsensusega, et muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on vastavalt seadusele k.a 9. oktoober kell 17.15. Aitäh!

#### **18:40 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Viimane võimalus täna. Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 63 esimene lugemine on lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on k.a 9. oktoober kell 17.15. Austatud Riigikogu! Tänane istung on lõppenud. Aitäh kõigile, kohtumiseni homme!

Istungi lõpp kell 18.40.